

פנינים יקרים
מפרד"ס התורה
על סדר פרשיות השבוע

לך לך

מאוצר שיחותיו ומאמרו
של הרה"ג מו"ר המקובל
רבי בנימוז ושישבר שמואלו שליט"א

התשפ"ד

כל הזכויות שמורות
למכון "בני יששכר"
שע"י ישיבת המקובלים "נדר שלום" תכב"ץ

ניתן להשיג את הספר בישיבתנו הקדושה

רחוב שילה 6 י-ם

02-6249000

או בחנויות הספרים,

הפצה ראשית

"סגולה"

02-6443300

ניתן לשלוח הארות והערות

למכון "בני יששכר"

באמייל: m6222560@gmail.com

לזכר עולם יהיה צדיק

לעילוי נשמת

מורנו ורבנו

שר התורה ועמוד ההוראה

גאון ישראל ותפארתו

הרועה הנאמן פוסק הדור

ראש ממשלת התורה

מרון הראשל"צ הגאון כמוהר"ר

עובדיה יוסף

זצוקלה"ה זיע"א

נפטר ג' בחשוון התשע"ד

ת.נ.צ.ב.ה.

אשת חיל מי ימצא

לעילוי נשמתה
הטהורה
של מרת אמנו
הרבנית הצדקנית
מוצת הרבים

מרת **שולמית רהל**

שמואלי

בת **מזל ע"ה**

נלב"ע ביום ז"ך אלול ה'תשע"ט

ת.נ.צ.ב.ה.

עכשיו
במחיר
עלות

חזר למלאי

סט הזוהר המפואר של
ישיבת המקובלים נהר שלום

עם תרגום ללשון הקודש
כולל זוהר חדש ותיקוני הזוהר

מהרו להזמין!

רחוב שילה 4 ירושלים

02-644-33-00

הילולת מרדכי שרעבי זי"ע"א רבנו

במולאת ל"ח שנים
להסתלקותו של מורנו ורבנו ועט"ר
המקובל האלקי צדיק יסוד עולם, ראש עדת
המכוננים, המלומד בניסים, עמוד צלותיהון דישראל,
אשר הגן על הדור בתורתו ובתפילותיו, ראש ישיבתינו
הקדושה, אשר העמיד דור של רבנים ומקובלים להמשכת
שושלת הקודש, ראש המקובלים, הגאון האדיר,
צדיק יסוד עולם,

כמנהר"ר

מרדכי שרעבי

זצוק"ל זי"ע"א בן מרים

תתקיים בעזה"ת בישיבתינו, אזכרה ועצרת התעוררות
לע"ג הטהורה ביום שני י"ט בחשון תשפ"ב,
בשעה 5:00 בערב

בהשתתפות תלמידי מו"ר, רבנים וראשי ישיבות.
וכראשם מו"ר ועט"ר מראשי ישיבתינו הקדושה,
המקובל הצדיק רבינו **בניהו יששכר שמואלי**
שליט"א

עזרת נשים פתוחה

ביום ההילולא יום שלישי כ' חשון התשפ"א
יעלו גדולי המקובלים בישיבתינו וכראשם מו"ר ועט"ר שליט"א
לציונו הקדוש בהר המנוחות, ויתפללו בעבורכם, לכל דבר הנצרך לכם,
לרפואה ברכה והצלחה, פרנסה וישועה בכל הענינים.

למסירת שמוות ופרטים נוספים: **02-6222-560**

הלכות ציצית

מצות עשה מדאורייתא שהלבוש בגד שיש לו ארבע כנפות ימיל בארבע כנפותיו ציציות שנאמר (במדבר טו, לז) "ויאמר ה' אל משה לאמר דבר אל בני ישראל ועשו להם ציצית על כנפי בגדיהם לדורתם" א והיא מצות עשה שהזמן גרמא ב.

א. שורש מצוה זו כדי שנזכור מצוות ה' לעשותם, כמ"ש וזכרתם את כל מצוות ה' ועשיתם אותם, ולכן כשאומר "לשם יחוד" קודם שיתעטף ג, יכניס את הענין הזה ג"כ בלשם יחוד ד.

עיונים והארות

ובמצוות יומם ולילה בעמל ויגיעה, ואין ספק כי לאחר אריכות ימים יקבלוך בשמים בכבוד מלכים, ומקומך מובטח לך עם שרפי וקדושי עליון, וא"כ מה פשר הבכיה? נטל הרב את טליתו בידו ואמר להם: "העולם הזה יקר מאד, שבסכום מועט יכול האדם לקנות טלית ולקיים מצות ציצית השקולה כנגד כל המצוות, ובעוד ימים ספורים נפרד אני מהעולם הזה ולא אוכל לקיים מצוות, ועל אלה אני בוכיה.

ב. ולבן נשים פטורות כך למדו רבותינו (מנחות מג.) מדכתיב "וראיתם אותו" ודרשינן שרק בזמן ראייה שזה יום יש חיוב להטיל ציצית בבגד, אבל מכסות של לילה פטור ואע"פ שנחלקו הרמב"ם והרא"ש בביאור פטור זה האם הפטור הוא לבגד שמיוחד ללבושו בלילה, או הפטור בזמן הלילה לכל סוגי הבגדים. מכל מקום נחשבת מצוה זו מצוות עשה שהזמן גרמא ולכן נשים פטורות כדאיתא שם.

ואשה שבכל זאת רוצה להתעטף בציצית אע"פ שלכאורה היה לנו להתיר לה ללבוש ציצית בלי ברכה, מכל מקום מורינון לה שלא תלבש, חדא מטעם שכתב הב"י (בסוף סי' יז) בשם מהרי"ל דטעות הוא ומיחזי כיוהרא, ועוד שיש כאן חשש של לבישת כלי גבר לאשה וכמו שתרגם בתרגום יונתן בן עוזיאל בפסוק (דברים כב, ה) "לא יהיה כלי גבר על אשה" לא יהיה גולין דציצית ותפילין דהינן תיקוני גבר על איתא. ע"כ.

ג. ודע דכן ראוי קודם כל מצוה לומר "לשם יחוד" וכו' וכמו שכתב רבנו האריז"ל בספר שער רוח הקודש (דף יב) והאריך בזה הגרי"ח לבאר את זה בשו"ת רב פעלים (ה"א סי' א). ועיין לקמן בהל' הכנה לתפילה הלכה ז' עוד בענין זה.

ד. מרן שו"ע (סי' ח סעי' ח). ועיין בכה"ח (ס"ק לג) שהביא לשון הבא"ח (ש"א פר' בראשית אות א) וז"ל: קודם שיברך ויתעטף יכוין לקיים מצוות עשה ללבוש ציצית מצוייצת כהלכתו שנאמר ועשו להם ציצית על כנפי בגדיהם והיא מצוות עשה שהזמן גרמא ועל ידי כוונת הכנה זו אז יהיה כח בהכנתו בברכה להעלות מ"ן ולהמשיך המוחין כמו שכתב רבנו הרש"ש בנהר שלום ולכן טוב לומר בפיו קודם הברכה לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה וכו' הריני מוכן ללבוש ציצית מצוייצת כהלכה כמו שצונו ה' אלהינו ועשו להם ציצית על

א. ועוד נאמר: (דברים כב, יב) "גדילים תעשה לך, על ארבע כנפות כסותך אשר תכסה בה".

ואיתא בגמ' (מנחות מא.) אע"פ שחובת ציצית היא על הבגד ולא על האדם, אבל ח"ו כשיש כעס בשמים מענישים את מי שלא קנה ולבש בגד עם ד' כנפות וציצית. ולכן כתב הרמב"ם (פ"ג מה' ציצית ה"א) אין ראוי לאדם חסיד שיפטור עצמו ממצוה זו, אלא לעולם ישתדל להיות עטוף בכסות המחויבת בציצית כדי שיקיים מצוה זו, ובשעת התפילה צריך להזהר ביותר, ובהלכה י"ב כתב לעולם יהא אדם זהיר במצות ציצית, שהרי הכתוב שקלה ותלה בה כל המצוות כולן, שנאמר: "וראיתם אותו וזכרתם את כל מצוות ה'", ע"כ.

וכתב החינוך (מצוה שפו) שיש למצות ציצית חשיבות רבה מאד, כי בכל עת שלובש האדם ציצית זוכה הוא לקיים: "והיה לכם לציצית וראיתם אותו וזכרתם את כל מצוות ה' ועשיתם אותם", כי מלת ציצית תרמוז לתרי"ג מצוות, כי מנין המלה "ציצית" היא בגימטריה שש מאות, וביחד עם שמונת החוטין וחמשת הקשרים של הציצית הרי זה שש מאות ושלוש עשרה, כמנין תרי"ג. ועוד אומר לי לבי שבמצות ציצית יש רמז וזכרון שגופו ונפשו של האדם, הכל לשם ברוך הוא, שהרי אמרו חכמינו ז"ל: שהלבן רומז לגוף שהוא מן הארץ שנבראת מן השלג שהוא לבן, והחוטין רומזים אל הגוף, כי תחילת בריאת הגוף הוא כעין חוטין כי שני ירכותיו כשני חוטין של זהורית, והתכלת אשר עינו כעין הרקיע ירמוז לנפש שהיא מן העליונים וכו', ומפני כן אמרו שכורכין חוט התכלת על הלבן, שהנפש היא עליונית והגוף תחתון. עכ"ל.

וכתב הרב "פלא יועץ" (ערך ציצית) וז"ל: מצות ציצית היא שקולה ככל המצוות (נדדים כה א) וזוהי פתח תקוה להשלמת רמ"ח איברי וסו"ה גידי נפשו רוחו ונשמתו, מאחר שאין אנחנו יכולים לקיים התרי"ג מצוות, כשאנו מקיימים מצות ציצית, חשוב כאלו קיימנו התרי"ג מצוות.

ומספרים על הגאון מוילנא זצ"ל, שכשבאו תלמידיו לבקרו ימים ספורים לפני פטירתו, התפרץ בבכי רב, שאלוהו תלמידיו, רבנו, מה לך כי תבכה? והרי עסקת בתורה

- ב.** ראוי ונכון מאד שכל אדם ישתדל לקיים מצוה יקרה וחשובה של מצות ציצית השקולה כנגד כל המצוות, וללבוש טלית קטן במשך כל היום. ונכון לחנך גם את הקטנים במצוה זו החל מגיל חמש ומעלה.
- ג.** הזהיר במצות ציצית זוכה ורואה פני שכינה, ולעתיד לבא ישמשוהו אלפיים ושמונה מאות עבדים. והמבטל מצות ציצית, גדול עונשו, ועליו נאמר (איוב לח, יג) "לאחוז בכנפות הארץ" וגו'.
- ד.** דעת מרן שרק בגד העשוי מצמר רחלים ואילים או מפשתים חייב בציצית מהתורה, ואילו שאר הבגדים חייבים מדרבנן, וכדעת הרי"ף (ציצית יד.) והרמב"ם (פ"ב מהלכות ציצית ה"ב). ודעת הרמ"א כהפוסקים שסוברים שגם שאר מינים חייבים בציצית מהתורה.

עיונים והארות

זוכה ומשמשים לו שני אלפים ושמונה מאות עבדים שנא' וכו' (והחשבון הוא כך דיש שבעים לשונות ומכל לשון יהיו עשרה יוצא שבע מאות והם יחזיקו בכנף אחד. ויש ד' כנפות יוצא שני אלפים ושמונה מאות). ועוד אמרו ז"ל במסכת מנחות (מג.), רבי אליעזר בן יעקב אומר כל מי שיש לו תפילין בראשו ובזרועו ומזוזה בפתחו וציצית בבגדו מובטח לו שלא יחטא שנאמר והחוט המשולש לא במהרה ניתק ואומר "חונה מלאך ה' סביב ליראיו ויחלצם". וכתב א"ר (אות ה) בשם מקור חיים והביאו שערי תשובה (אות ד) שאף שמצוות אין מצילות מיצר הרע מכל מקום מצות ציצית מצילה, ונראה שלמד כן מעובדא דמנחות (דף מד ע"א) מעשה באדם אחד וכו' וכן הוא אומר וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה' וכו' אשר אתם זונים אחריהם למען תזכרו וכו' והייתם קדושים עכ"ל. ובקיצור השל"ה בדיני ציצית (בהגהה דף ט"ל ע"ד) כתב: בהסתכלות בכנף הציצית טוב להסיר הכעס וכן כנף בגימטריא כעס, עכ"ל. וכן כתב בספר שומר אמונים מלאנצברג (פרשת ייגש) ז"ל: אל תרגזו בדרך גימטריא ארבע ציצית כמבואר במקובלים שתיקון לכעס הוא שיאחזו בכנף הציצית ועל ידי זה יסיר הכעס ממנו שכן כנף גימטריא כעס ויוסף מסר לאחיו סוד הנ"ל, עכ"ל. והביאו א"ר (אות ג) וה"ר חיים פלאג'י בכה"ח (סי' י אות ו). ועוד איתא בתיקונים (תיקון ח"י) דציצית הוא סגולה להיות מכוסה מכל מזיקין ומלאכי חבלה. וכן איתא בזוהר הקדוש פרשת שלח. ובספר דבש לפי (מערכת הצ' אות כז) הביא דזוכה להנצל מעין הרע יעו"ש, ורבנו בחיי (פרשת שלח לך) כתב דמצות ציצית רומזת לתחיית המתים שכתוב ויטיצבו כמו לבוש יעו"ש, והביא דבריהם כה"ח (שם) וכתב ז"ל: ולפי זה המקיים מצות ציצית כתיקונה יזכה בעבורה לתחיית המתים, ויתכן דרמזו בראשי תיבות ועשיתם את כל מצותי עם הכולל גימטריא חיי"ם וגם סופי תיבות ועשיתם את, מ"תים תחיה. ופשוט דכל זה הוא אם הטלית כתיקונו אך אם הוא פסול אינו מועיל לו אדרבא יחשוב ה' לו עוון וכו'. עכ"ל. ולי נראה עוד רמז לזה לכך לציצית סופי תיבות מ"תים תחיה, וגם ראשי תיבות והיה לכם לציצית עם שני כוללים גימטריא חיי"ם ור"ל שיהיה שמחה (דוהיה לשון שמחה) לכם בזכות מצות ציצית שתהיו חיים. עכ"ל.

ה. עיין בהרחבה מחלוקת ראשונים בבית יוסף (סי' ט סעי' א) ובפסק השו"ע והרמ"א (שם).

כנפי בגדיהם כדי לעשות נחת רוח ליוצרנו וכו'. וגם צריך לכוין בעת שמתעטף בו שצונו הקב"ה להתעטף בו כדי שזכור כל מצותיו לעשותם וכתבו האחרונים ז"ל מי שאינו עושה כך עליו נאמר ותהי יראתם אותי מצות אנשים מלומדה עכ"ל. ונראה דטוב שיכניס כוונה זו שצונו הקב"ה להתעטף בו כדי שזכור וכו' בתוך הנוסח של לשם יחוד כדי שלא ישכח והוא שאחר שיאמר לשם יחוד וכו' ועשו להם ציצית על כנפי בגדיהם יאמר וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה' ועשיתם אותם כדי לעשות נחת רוח וכו'.

עוד כתב הכה"ח (שם ס"ק לב) ז"ל החסד לאלפים: ומי שאינו מכוין כך עליו נאמר ותהי יראתם אותי מצות אנשים מלומדה ונמצא שאינו מקיים כונת הבורא שהרי פירש ואמר וראיתם אותו וזכרתם וכתב למען תזכרו עכ"ל:

כתב הב"ח (סי' ח אות ז) ז"ל: מה שהכריח לרבנו להורות דבאי שיכוין בהתעטפו, וכן בהלכות תפילין, ובהלכות סוכה, נראה דלפי שכתוב בפרשת ציצית למען תזכרו וגו', ובתפילין והיה לך לאות וגו', כי ביד חזקה הוציאך ה' ממצרים, ובסוכה למען ידעו דורותיכם וגו', יורה כי עיקר המצוה וקיומה תלויה בכוונתה שיכוין בשעת קיום המצוה מה שאין כן שאר מצוות דיוצא ידי חובתם אף על פי שלא יכוין בה דבר כי אם שעושה המצוות לשם ה' שצוה אותו לעשותם, עכ"ל.

ה. כ"ב הרמב"ם (פ"ג מהלכות ציצית ה"ב) ז"ל: לעולם יהא אדם זהיר במצות ציצית שהרי הכתוב שקלה ותלה בה כל המצוות כולן שנאמר וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה'. ע"כ.

ו. יחזה דעת (ח"ד סי' ג), וע"ע בשו"ת ישכיל עבדי (ח"ח בהשמטות סי' כד), ובשו"ת אגרות משה (ח"ד חאו"ח סי' ד). ועי' לקמן סעי' יז.

ז. שו"ע (סי' כד סעי' ו). וכתב הכה"ח (ס"ק כה) ז"ל: והזהיר במצות ציצית זוכה ורואה פני שכינה. כתיב הכא וראיתם אותו, וכתב התם את ה' אלהיך תירא ואותו תעבוד. (טור וב"י). ופירש הלבוש מה התם כינוי דאותו שב אל ה' הנזכר בתחילת הפסוק, הכא נמי כינוי דאותו דהכא גבי וראיתם אותו קאי על ה' אף על פי שלא הוזכר בפסוק מקודם. ועוד אמרו ז"ל במסכת שבת (דף ל"ב ע"ב), אמר ריש לקיש כל הזהיר בציצית

ה. הספרדים ישתדלו ליקח טלית מצמר רחלים דוקא כי כן דעת מרן, ואף שבימים החמים קשה הדבר ישתדל מאד בזה, כי יש ענין גדול להדר במצות ציצית. וכתב מו"ר הגאון הרב בן ציון אבא שאול זיע"א (אורל"צ ח"ב סי' ב' ה"ד), כי מי שקשה עליו מאד, שלפחות ילבש בבוקר טלית קטן מצמר רחלים ואח"כ יחליף, כדי לקיים מ"ע דאורייתא גם בטלית קטן ט.

ו. מצוה מן המובחר לעשות חוטי הציצית שזורין משמונה חוטין שיהיו כל חוט משמונה כפול שמונה, והיו עבודת יד כדי שיהיו טוויין לשמן י.

ז. לפי דברי רבנו האר"י יעשה בחוטי ציצית ט"ל כריכות על סדר זה: שבע, שמונה, אחת עשרה, שלש עשרה, ויש בזה סוד. וכן יעשה אותן חוליות חוליות, כל חוליה מג' כריכות יא. והמהרש"ל בים של שלמה

עיונים והארות

ואו דלת, הה הה] לפי שסוד הציצית הוא באהיה דההין העולה כנף כנ"ל ולכן נבאר ענין עשי' הציצית כפי מנהג מורי ז"ל. הנה צריך הציצית לעשותו שלישי א' גדיל וב' שלישים ענף וכו' ואמנם הגדיל יעשהו חוליות חוליות כל חוליה מג' כריכות. ובתחי' יקשור שני קשרים סמוך לכנף ויכרוך ז' כריכות ויקשור ב' קשרים אחרים ויכרוך ח' כריכות ויקשור ב' קשרי' אחרים ויכרוך י"א כריכות אח"כ יקשור ב' קשרים אחרים ויכרוך י"ג כריכות ויקשור ב' קשרים אחרים והרי הם ט"ל כריכות כמנין ט"ל אותיות אהיה דההין כנ"ל כמספר "יהוה אחד". עכ"ד. והכוונה בזה דהנה ע"פ הסוד יש לעשות כל החוליות חלוקות לשלוש שלוש. והיינו כשעושה באויר הראשון ז' חוליות לא יעשה אותן ז' חוליות רצופות אלא עושה אותן ג' חוליות ועוד ג' חוליות ולבסוף חוליה אחת. אח"כ קושר הב' קשרים ומשלים לעשות ב' חוליות. ואח"כ עושה עוד ג' חוליות וג' חוליות נמצא סה"כ ח' חוליות ואח"כ קושר ב' קשרים וכורך ג' ג' חוליות ועוד ב' חוליות וקושר סה"כ י"א חוליות ואח"כ כורך חוליה אחת, ואח"כ כורך ג' ג' ג' הרי הם י"ג חוליות סה"כ ט"ל חוליות.

ומנהג: זה כתוב ג"כ בסמ"ג וגם רבנו ירוחם כתבו וסיים ביה: ובאויר שבין קשר לקשר עושים כריכות קטנות כעין חוליות כל אחד לפי מנהגו ואני קבלתי לעשות י"ג כנגד י"ג מידות של רחמים.

והב"י כתב (סי' יא) וז"ל: ואני ראיתי שנוהגים לכורך באויר הראשון ז' כריכות ובשני ט' ובשלישי י"א וברביעי י"ג שעולים כל הכריכות מ' כמנין ה' אחד שעולה ט"ל ועם השם עולה מ' עכ"ל.

והגאון מווילנא (פנינים משולחן הגר"א פרשת שלח) כתב בענין זה דבר הפלא ופלא והוא דהנה ידוע דציצית ושבת שקולים כ"א מהם כנגד כל תרי"ג מצוות וחלוקה זו שאנחנו עושים בכריכות של הציצית ישנה גם בשבת, דהנה מלאכות שבת הן ט"ל במספר והן מחולקות באופן זה לארבע קבוצות: שבע, שמונה, אחת עשרה ושלוש עשרה. מלאכות הפת, אחת עשרה במספר: זורע, חורש, קוצר, מעמר, דש, זורה, בורר, טוחן, מרקד, לש ואופה. מלאכות הצמר שלוש עשרה במספר: גוזז, מלבן, מנפץ, צובע, טווה, מיסך, עושה ב' בתי גירין, אורג, פוצע, קושר, מתיר, תופר וקורע. מלאכות צידת צבי שבע

ט. **ונביא** את לשון מו"ר (שם בעיונים) וז"ל: לדעת מרן אין חייב בציצית מן התורה אלא בגד של פשתים או של צמר רחלים, אבל שאר בגדים אינם חייבים בציצית אלא מדרבנן, ואילו להרמ"א אף שאר בגדים חייבים מן התורה, וכיון שנתבאר שיש להשתדל לקיים מצות ציצית כתיקונה, א"כ יש להשתדל לקיים מצות ציצית דוקא בטלית של צמר, שחייבת אליבא דכו"ע, וכן הביא במ"ב (סי' ט ס"ק ו) וראה גם בשו"ע (שם סעי' ו), וכל שכן לבני ספרד שיש להם ללבוש בגד צמר דוקא, כיון שלדעת מרן אין חיוב מן התורה אלא בבגד צמר. ואף בימים החמים שלבישת בגד צמר קשה, יש להשתדל בזה. ומי שקשה לו, ילבש טלית צמר בתחילת היום, וכשיגבר החום יחליף את הטלית, ובזה יקיים בכל יום אף בטלית קטן מצות ציצית מן התורה לכו"ע, עכ"ד. וכתב בספר הלכה ברורה (דף קפד) שכן היה נוהג מו"ר מופת הדור אפי' בימים החמים החמיר ללבוש ט"ק מצמר רחלים.

י. **מרן** השו"ע (סי' יא סעי' ב) וצריכין שזירה, ושיהיו שזורין לשמן. וכתב הכה"ח (ס"ק י) וז"ל: כתב הבאר עשק והביאו השערי תשובה (אות ב) מי שעושה חוטי הציצית מעשי עבות, דהיינו בתחלה שזור שני חוטין ואחר כך עשוי מעשה עבות מארבעה שהם שמונה חוטין דקין בכל חוט שהם ס"ד בכל כנף אין מוחין בידו. אבל הרוקח כתב דמצוה מן המובחר לעשות כל חוט שזור משמונה, והביאו עמודי השלחן על קיצור השלחן ערוך (סי' ט אות יז), וכ"כ הרמ"ע הביאו קיצור של"ה (הלכות ציצית), וכתב קיצור של"ה דמדברי קבלה נמי שפיר למעבד הכי, וכן כתב שמש צדקה (או"ח סי' כב), וכ"כ הברכ"י בשו"ת ברכה (אות ז) בשם אחד קדוש, וכ"כ לב חיים (ח"א סי' פו) וז"ל: מצוה מן המובחר לעשות כל חוט הציצית טווי בתחלה חוט אחד ואחר כך לשזור שני חוטין כאחד, ואחר כך לשזור השנים לארבעה, וארבעה לשמונה, או לפחות יקח ארבעה חוטין טוויים ושזורין לשנים שהם שמונה ואין בזה פקפוק כלל ועיקר, ומ"מ אם לא מצא כי אם שזורין לשנים או לארבעה יוצא ידי חובה וזה ברור עכ"ל. וכ"כ הב"ח (ש"א פ"א נח אות י).

יא. **שעה"ב** (דף ז' ע"א) וז"ל: נבאר קצת דקדוקים שיש בענין הציצית וגם מנהגי מורי ז"ל. הנה ט"ל כריכות שיש בציצית הם בחי' ט"ל אותיות שיש באהיה דההין בפשוט [אהיה] ומלוי [אלף, הה, יוד, הה] ומילוי המילוי [אלף למד פה, הה הה, יוד

(ריש מסכת יבמות) כתב הט"ל כריכות הם כנגד ט"ל אורות, אורות גי' ציצית ח' חוטים וה' קשרים.

ח. כתב רבנו האר"י ז"ל בשער הכונות, שיעור הטלית גדול הוא כדי שיקיף כל ראשו וכל גופו עד החזה פנים ואחור, וחז"ל אמרו כדי שיכסה ראשו ורובו של קטן. ומו"ר הבא"ח כתב כי שיעור זה דנקטי חז"ל בקטן דבעינן רוב גופו הוא שוה עם שיעור דנקיט רבנו האר"י ז"ל בגדול עד החזה, ולכן הטוב ביותר לעשות הטלית הרוחב שבעים ושנים סנטימטרים והאורך מאה ועשרים סנטימטר. ואם אדם ארוך הרבה כתב הבא"ח שמסתימות דברי רבנו האר"י ז"ל נראה יותר שצריך לשער כל אחד כפי מידתו. מיהו לקולא לא עבדינן, שאם יש קצר קומה הרבה שהוא גדול בשנים ורק קומתו קצרה כמדת קטן בן ט' שנים, אינו יכול ללבוש טלית שיגיע אליו עד החזה, כיון שזה הטלית אינו מגיע בגדול עד החזה יב.

ט. ישתדל כל אדם לבדוק הציציות בכל פעם שלובש הטלית. אבל אם אין לו פנאי, יכול ללבוש הטלית בלא בדיקה, ובפרט אם הצניע הטלית במקום שמור, שאין צורך לבדוקו יג.

י. יברך מעומד ויתעטף מעומד יד. ומנהג חסידים ק"ק "בית-אל" כפי שאמר לנו מו"ר המקובל האלהי

עיונים והארות

עכ"ל. ובכל זאת מכיון שבימינו העטרה היא יפה מאד ויש ג"כ עטרות מכסף טהור וכיוצא בזה לכן יש בזה הידור מצוה ונכון הדבר לשים עטרה מכיון שרבנו האר"י בעיקר דבריו רצה לומר שאין צריך להקפיד בדוקא שאחד מן הצדדים יהיה לעולם למעלה ולא שיש איזה סוד בדבר.

יג. שו"ע (סי' ח סעי' ט) וז"ל: קודם שיברך, יעיין בחוטי הציצית אם הם כשרים, כדי שלא יברך לבטלה. וכתב המג"א דאם ע"י הבדיקה יתבטל מתפלה בציבור יכול ללבוש הטלית בלא ברכה והוא שיודע מאתמול שהם כשרים. ועיין בשו"ת יחיה דעת (ח"ו סי' א) שכתב שמעיקר הדין לא צריך לבדוק הציצית. והמשנ"ב (סי' ח ס"ק יח) כתב בשם האר"י ציצית ר"ת: **צדיק** יפריד ציציותיו תמיד.

יד. כ"ב בספר האשכול (ריש סי' כג) וז"ל: הגאון בתשובה כתב, שכל הברכות מברך מעומד. וחזי לן דהיינו ברכות המצוות שאין בהן הנאה, אבל ברכות הנהנין כגון אכילת מצה וסוכה וקידוש והמוציא וברכת המזון, אין צריך. ולא ראינו מימינו מי שיברך מעומד. ואמרי רבנותא, שש מצוות ברכתן מעומד, עומר, דכתיב מהחל חרמש "בקמה" תחל לספור, בקומה, (כלומר בעמידה), ומדכתיב התם וספרתם "לכם", ילפינן מיניה שאר מצוות דכתיב בהו "לכם". קידוש לבנה - החודש הזה "לכם". ציצית - והיה "לכם" לציצית. שופר - יום תרועה יהיה "לכם". לולב - ולקחתם "לכם". מילה - המול "לכם". ובירושלמי נמי איתא, כל הברכות מעומד, ועל ברכת המצוות קאמר, ולא על ברכת הנהנין. עכ"ד האשכול. וכ"פ מרן השו"ע (סי' ח סעי' א).

ורבי דוד אבודרהם (בדף טו ע"ג) הניח סי' למצוות הנ"ל שברכתן מעומד: על"ץ של"ם, דהיינו: עומר, לבנה, ציצית, שופר, לולב, מילה. וסיים: ויש מצוות שמברכים עליהם מעומד למצוה מן המובחר, ואם לא בירך מעומד אין לחוש, כגון הלל ומקרא מגילה וסוכה. ויש אומרים כלל לזה שכל מצוה שאין בה הנאה מברכים עליה מעומד, ע"כ.

במספר: צד, שוחט, מפשיט, מולח, מעבד, ממחק ומחתך. ושאר המלאכות שמונה במספר: כותב, מוחק, בונה, סותר, מכבה, מבעיר, מכה בפטיש ומוציא מרשות לרשות. והרי זה פלא עצום, כיצד שתי מצוות אלו השקולות כנגד כל תרי"ג המצוות, מחולקות באותו סדר לארבע קבוצות.

יב. בא"ח (ש"א פר' לך לך אות יא). וכתב מו"ר האול"צ (ח"ב פ"ב תשובה ו) שאין לברך על טלית אא"כ יש בה השיעור שכתבנו משום ספק ברכות להקל וז"ל: אין לברך על הטלית אלא אם כן יש ברוחבה שיעור של שבעים ושנים סנטימטרים לפחות. ומכל מקום מי שכבר נהג לברך על טלית שרוחבה ארבעים ושמונה סנטימטרים ומעלה, יכול להמשיך ולברך על טלית בשיעור זה. וכל זה לענין הברכה, אבל מי שלא רגיל לברך על הטלית, כגון שמברך על הטלית גדול ופוטר את הטלית קטן, די ברוחב של שישים סנטימטר, ואף ברוחב של חמישים סנטימטר נראה שכבר יצא ידי חובתו. אך יזהר שישאר השיעור אף לאחר הכיבוס, שדרך הבגד להתכווץ על ידי כיבוס וגם בלי הנקב שמכניס בו את ראשו, עכ"ל. ומו"ר בהליכות עולם (ח"א פרשת לך לך הלכה ז) כתב שלכתחילה צריך שיהיו בו שתי אמות אורך תשעים וששה ס"מ על אמה רוחב דהיינו ארבעים ושמונה ס"מ, ושיעור זה הוא מלבד הנקב של בית הצואר, וכ"כ בילקוט יוסף (הלכות ציצית ותפילין סי' טז הלכה א).

ובענין אם צריך עטרה לסי' שאותם הציציות שלפניו יהיו לעולם לפניו וכן שאותו צד של הטלית יהיה תמיד על הראש, עיין מ"ש בשעה"כ (דף ה ע"ב) וז"ל: ודע שאין להקפיד להניח סי' בטלית לשים תמיד צד אחד של הטלית על הראש כמו שנוהגים האשכנזים כי אין שורש למנהג ההוא, עכ"ל. ועיין עוד בנגיד ומצוה (דף ז ע"א) שכתב בדרוש הציצית וז"ל: ראיתי למורי ז"ל שלא היה מקפיד בלבישת טלית לשום תמיד צד אחד של הטלית על הראש כמו שנוהגים הרבה בני אדם עכ"ל. אמנם במג"א (סי' ח ס"ק ו) כתב בשם השל"ה שנהגו לעשות עטרה מחתיכת משי לסי' שאותם הציציות של פניו שיהיו לעולם לפניו כמ"ש קרש שזכה להנתן בצפון לעולם בצפון,

כמוה"ר מרדכי שרעבי זצוק"ל ליקח הטלית ביד ימין בלבד ולברך ולעטוף ביד ימין תחילה כל גופו, ואח"כ יעלה הד' כנפות על הכתפיים, ב' לצד ימין ב' לצד שמאל. וב' כנפות דימין ישליך לאחור לצד שמאל, ושתי השמאליים ישארו כנגד פניך. ותמתין כדי שיעור הליכת ד' אמות. ואח"כ תשליך גם אלו השתיים השמאליים לאחוריק בצד שמאל, וישארו כדי שיעור הליכת ד' אמות. ותעשה ב' הכאות בארבעתן. ואח"כ ישלשל הטלית שיהיו ב' ציציות לפניו וב' לאחוריו. וכתב הרב סעדיה גאון דישליך ב' כנפות על צד שמאל להכניע ולתקן היצה"ר ולא יהיה מהם כלום על צד ימין טו. ויש נוהגים שאחר שסיים ברכת "להתעטף בציצית" עוטף הראש תחלה בלבד, כשארבע הציציות יורדות על הכתפים כנגד הפנים, ולאחר מכן אוהז כנפות הטלית שבצד ימינו, ומשליכם על כתיפו השמאלית, ואחר כך משליך גם את הצד השמאלי שכנגד פניו לאחוריו על כתפו השמאלית, ושוהה כך כדי הילוך ארבע אמות, ולאחר מכן מוריד הטלית על כל גופו, ומחזירם באופן שיהיו שתי ציציות מלפניו, ושתיים מלאחוריו טז.

יא. כשתברך להתעטף בציצית תכוין בראשי תיבות ל"ב, שהם ל"ב חוטי הציציות והם סוד ל"ב נתיבות חכמה יז.

יב. אם בעודו מתעטף בטלית טרם הורדת הטלית על גופו, שמע ברכה, קדיש, קדושה או ברכו, צריך לענות. וה"ה אמון דברכות, ואין זה נחשב להפסק בין הברכה למעשה המצוה, שמכיון שהניח הטלית על ראשו, הרי התחיל כבר במעשה המצוה, ובכיוצא בזה אין לחוש להפסק במקום צורך יח.

יג. מנהגנו מזמן מו"ר ראש הישיבה כמוה"ר מרדכי שרעבי זצוק"ל שלא לברך על טלית קטן, אלא פוטרם אותו בברכת טלית גדול. ואעפ"כ הנוהגים לברך על טלית קטן כשיש בה שיעור אמה וחצי אורך, על אמה רוחב (שיעור אמה 84 ס"מ). שזהו השיעור שראוי לצאת בה ידי חובת ציצית, אין מזניחין אותם שיש להם על מה שיסמוכו יט.

יד. בזוה"ק הפליג מאד בשבח המגיע ליוצא מביתו מעוטף בציצית ומוכתר בתפילין, והולך לבית הכנסת ואומר בפתח פסוק ואני ברוב חסדך וכו'. ומצוה זו קודמת למצות עשרה ראשונים, כמ"ש בשער הכונות לרבנו האר"י ז"ל ב.

עיונים והארות

טו. נכון ע"פ ההלכה, והעושה כדעה הראשונה אינו צריך לשנות את מנהגו ויש לו על מה לסמוך.

יז. כ"ב בשעה"כ (דרושי ציצית פרק א) וז"ל: הצריכו הגאונים להתעטף עטיפת ישמעאלים ומחזירים ב' הציציות שבצד ימין אל צד שמאל באופן שיתחברו שם בצד שמאל מאחוריו כל הד' ציציות והיו תלויים מאחוריו בצד שמאל וכו' גם רבנו סעדיה ז"ל כתב בפירושו שחיבר בלשון ערבי בפרשת בא ענין עטיפה זו וטוב ונכון לעשות כך ולפחות ישאר מעוטף כך כדי שיעור הליכת ד' אמות בעת שמתעטף בציצית ואחר כך יסיר העיטוף מעל צוארו וכך היה מנהגו של מורי ז"ל עכ"ל.

יח. כ"ב בהלכה ברורה (ח"א עמוד קמד) ושם כתב דאפילו אם עדיין לא הספיק להתעטף בטלית כעטיפת הישמעאלים, אלא רק הניח הטלית על ראשו כדי להתעטף בה, יכול לענות. **יט.** ובן פסק ביחווה דעת (ח"ה סי' ב).

כ. כתב האריז"ל בשעה"כ (דף ג ע"ב) הקדמה א' בענין בית הכנסת: הא דאמרינן מצוה על האדם להיות מעשרה ראשונים בבהכ"נ, צריך שאחר שיבא לבה"כ אחד מעשרה ראשונים לא יצא משם עד שישלים תפילתו שם, לא כאותם הנוהגים להיות מעשרה ראשונים בבהכ"נ זה ואח"כ חוזרים והולכים להתפלל בבהכ"נ אחרת שלא היו שם מעשרה ראשונים, טעות הוא בידם ולא תחשב למצוה כלל. ראיתי למורי ז"ל שלא היה נוהג להיות מעשרה ראשונים. ואמר לי הטעם מפני שהיה חולני והיה צריך לשהות בביתו כדי לעשות צרכיו. ועוד סיבה אחרת כדי שאח"כ ילבש הטלית ותפילין

טו. מרן בשו"ע (סי' ח סעי' ב) כתב שיתעטף כדרך בני אדם שמתכסים בכסותם ועוסקים במלאכתם וכו' ורבנו האר"י כתב בשעה"כ (דרושי ציצית פרק א) וז"ל: הצריכו הגאונים להתעטף עטיפת ישמעאלים ומחזירים ב' הציציות שבצד ימין אל צד שמאל באופן שיתחברו שם בצד שמאל מאחוריו כל הד' ציציות והיו תלויים מאחוריו בצד שמאל וכו' גם רבנו סעדיה ז"ל כתב בפירושו שחיבר בלשון ערבי בפרשת בא ענין עטיפה זו וטוב ונכון לעשות כך ולפחות ישאר מעוטף כך כדי שיעור הליכת ד' אמות בעת שמתעטף בציצית ואחר כך יסיר העיטוף מעל צוארו וכך היה מנהגו של מורי ז"ל עכ"ל.

ועיין כה"ח (סי' ח ס"ק ז) שכתב וז"ל: ומנהג חסידי בית אל יכב"ץ לאחר העטיפה קודם שהורידו הטלית על גופם בעודנו על כתפיהם שנים מצד ימין ושנים מצד שמאל לוקחים כל הד' ציציות ומסתכלים בהם ב"פ ואח"כ מורידים הטלית על גופם ע"כ. ועיין בסידור הרש"ש דהכוונה של הסתכלות זו והיינו להמשיך הארת עינינו זז"א לב' עינינו דנוק' קדישא דז"א.

טז. כן דעת מו"ר הבא"ח (ש"א פ"א בראשית אות ה). ומו"ר מופת הדור בהליכות עולם (ח"א פ"א בראשית הלכה ג) כתב: ומנהג זה

עיונים והארות

אה"נ שהיה מקפיד להיות מעשרה ראשונים. ואח"כ להתעטף בטו"ת ולהכנס שוב. וכ"כ חילוק זה הכפה"ח (שם) וכ"כ בשו"ת שער"ר ח"ב סי' שס"ח באורך.

ובמעלות ההולך מביתו לבית הכנסת מעוטר בטלית ותפילין כתב (זוה"ק פרשת ואתחנן רס"ה ע"א): אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, בְּשַׁעֲתָא דְּבַר נָשׁ אֶקְדִּים בְּפִלְגֹת לִילְיָא, וְקָם וְאִשְׁתַּדַּל בְּאוּרֵייתָא עַד דְּנָהִיר צְפָרָא, בְּצַפְרָא אֲנַח תְּפִילִין בְּרִישֵׁיהּ וְתַפְלִין בְּרִישֵׁימָא קְדִישָׁא בְּדִרְוּעֵיהּ, וְאִתְעַשְׂפָּא בְּעֵטוּפָא דְּמִצְוָה, וְאִתִּי לְנַפְקָא מִתְרַעָא דְּבִיתֵיהּ, אֲעֲרַע בְּמִזְוָה, רְשִׁימָא דְּשִׁמָּא קְדִישָׁא בְּתַרְעָא דְּבִיתֵיהּ, אֲרַבַּע מְלָאכִין קְדִישִׁין מְזִדְּוִגִין עֲמִיהּ וְנִפְקִין עֲמִיהּ מִתְרַעָא דְּבִיתֵיהּ, וְאוֹזְפִי לִיהּ לְבִי כְּנִישְׁתָּא, וּמְכַרְזֵי קַמְיֵיהּ, הָבוּ יְקָרָא לְדִיקְנָא דְּמִלְכָּא קְדִישָׁא, הָבוּ יְקָרָא לְבִרְיָה דְּמִלְכָּא, לְפָרְצוּפָא יְקָרָא דְּמִלְכָּא. וְיִחָא קְדִישָׁא שְׁרָיָא עֲלֵיהּ, אַכְרִיז וְאָמַר (ישעיה מט) יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בָּהּ אֶתְפָּאָר.

בְּרִיזֵין ההוא ויחא קדישא סלקא לעילא, ואסְהִיד עליה קמי מלכא קדישא. בְּרִיזֵין פְּקִיד מְלָכָא עֲלָאָה לְמַכְתַּב קַמְיָה כֵּל אֵינּוּן בְּנֵי הִיכְלֵיהּ, כֵּל אֵינּוּן דְּאִשְׁתַּמְדָּעֵן קַמְיָה, הִדָּא הוּא דְּכַתִּיב, (מלאכי א) וַיִּקְרַב סֵפֶר זְכָרוֹן לְפָנָיו לִירָאִי וְיִּלְחֹשְׁבֵי שְׁמוֹ. קָמֵי וְלִחֹשְׁבֵי שְׁמוֹ. כְּמָה דְּאִתְּ אָמַר (שמות לה) (ס"א) הֲשִׁב הָאֱמִיד (חזקוני) וְחֹשְׁבֵי מַחְשְׁבוֹת, אֵינּוּן דְּעֵבְדִין לְשִׁמְיָה, אֲוֹמְנִיתָא בְּכָלֵא, אֲוֹמְנִיתָא דְּתַפְלִין, בְּכַתְּיָהוֹן בְּרַצְוִעֵיהוֹן וְכַתְּיָבְתָהוֹן. אֲוֹמְנִיתָא דְּצִיצִית, בְּחֻטְיָהוֹן, בְּחֻטָּא דְּתַכְלָתָא. אֲוֹמְנִיתָא דְּמִצְוָה. וְאֵלִין אֵינּוּן חֹשְׁבֵי שְׁמוֹ. וְכַתִּיב (שם) וְחֹשְׁבֵי מַחְשְׁבוֹת.

וְלֵא עוד אלא דקודשא בריהו הוא משתבח ביה ומכריז עליה כְּכִלְהוּ עֲלֵמִין, חֲמוּ מַה בְּרִיָּה עֲבָדִית בְּעוֹלָמֵי. וּמֵאֵן דְּיִיעוּל קַמְיָה לְבִי כְּנִישְׁתָּא, פֶּד נִפְק מִתְרַעֵיהּ, וְלֵא תְּפִילִין בְּרִישֵׁיהּ וְצִיצִית בְּלְבוּשֵׁיהּ, וְאוֹמַר (תהלים ה) אֲשַׁתְּתָּוּהָ אֵל הִכָּל קְדִשְׁךָ בְּיִרְאָתְךָ. קְדִשָׁא בְּרִיָּה הוּא אָמַר, אֵן הוּא מוֹרְאֵי, הָא סְהִיד סְהִידוּתָא דְּשִׁקְרָא.

ועיין כף החיים סופר (סי' כה ס"ק יד) וז"ל: כשהאדם מתעטף בציצית ויוצא מפתח ביתו, הקב"ה שמת, ומלאך המשחית זו משם וניצול האדם מכל נזק ומכל משחית. א"ר נהוראי, אסהדנא עלי מאן דנפיק מתרע ביתיה בציצית ותפילין ברישא, אזדמנת שם שכיתנא ותרין מלאכין ומלוין יתיה לבי כנישתא ומברכין ליה, וחד מקטרגא אזיל אבתריה ועל כרחיה עני אמון. ילקוט הראובני ס' שלח לך בשם הזהר והביאו מור"ם בד"מ אות ב' וקיצור של"ה בדיני תפילין דף מ"א ע"ב והרב חיד"א בס' דבש לפי מע' הצ' אות כ"ח והרח"פ בס' כף החיים סי' יו"ד אות כ"ד:

האם יש ענין לצאת בשבת בטלית.

ובשבת קודש בילקוט הראובני (ס"ו"פ שלח) מוכח שגם בטלית לבד יש ענין לצאת מהבית. וז"ל: כשהאדם מתעטף בציצית ויוצא מפתח ביתו הקב"ה שמת וכו' א"ר נהוראי אסהדנא עלי מאן דנפיק מתרע ביתיה בציצית ותפילין ברישיה וכו' משמע שיש מעלה בעצם יציאתו מהבית עטוף בטלית עצמה ולא רק כשיוצא מעוטר בתפילין, וצ"ע. וכן מביא בספר מנהג ישראל תורה (בסי' כה) שהביא מהמאסף לכל המחנות דבמדינותינו נהגו כל החסידים והאדמור"ם לילך גם בשבת ויו"ט מעוטר בטלית.

בביתו וילך מעוטר בטלית ותפילין לבית הכנסת. והיה מוכרח לעשות כן ביום כי בלילה לאו זמן תפילין הוא. והעשרה ראשונים היו מקדימין לבית הכנסת באשמורת טרם אור היום ולכן לא היה יכול לקיים מצוה זו לסיבות אלו.

ועיין בספר עץ חיים למהרח"ו בסוף ההקדמה המובאת שם "בסור מרע ועשה טוב" (דף ה' ע"ג בהקדמת עשה טוב אות ב) וז"ל: ילך לבית הכנסת קודם עלות השחר קודם חיוב טלית ותפילין. להזהר שיהיה מעשרה ראשונים. עכ"ל.

ומשמע מלשון זה שעדיף לבוא קודם עלות השחר להיות מעשרה ראשונים יותר מאשר לצאת מביתו עם טלית ותפילין. והוא היפך ממה שכתב בשעה"כ, ובספר שערי רחמים (ח"ב אות שס"ח) כתב על הסתירה בין שעה"כ לשער רוה"ק וז"ל: ובודאי שאין כוונת הרב (בשערוה"ק) לבטל מצות לילך לביהכ"נ בטו"ת כדי להיות מעשרה ראשונים, אלא הרב מדבר היכא דלא אפשר ליה לבא לביהכ"נ בטו"ת כגון שביתו נמצא רחוק ובדרך ימצא עכו"ם וכיו"ב אז מצוה להיות מעשרה ראשונים. אי נמי להכי דייק וכתב קודם חיוב טו"ת ר"ל שילך מוקדם להיות מעשרה ראשונים ובזמן חיוב טו"ת יחזור לביתו ללבוש טו"ת ויבא לביהכ"נ מעוטר ומעוטף בטו"ת ובזה יוצא ידי שניהם, עכ"ל.

ועי' בבא"ח (ש"ר פ' וירא ה"ה) שכתב, בזה"ק מפליג מאד בשבח המגיע ליוצא מביתו מעוטף בציצית ומוכתר בתפילין וכו' ומצוה זו קודמת למצות עשרה ראשונים כמ"ש בשעה"כ לרבנו האריז"ל, עכ"ל. אמנם הבא"ח סתר דבריו בכך יהודע ברכות (מז): וביאר דמה שאמרה הגמ' לעולם ישכים אדם לביהכ"נ היינו אפילו אם יפסיד מחמת זה מצות יציאה מביתו בטו"ת וסיים שם וז"ל: האריז"ל שהיו לו כוונות גדולות בלבישת טו"ת בכניסתו לביהכ"נ אי נמי לביהכ"נ שלו באים כמה וכמה מחצות לילה וכו'. אלא נראה דמה שכתב לעיל להיות מעשרה ראשונים הוא למי שקם בחצות או מוקדם מאד ולומד תורה בודאי שזה דבר גדול ולא יבטל הלימוד עבור זה לבא לביהכ"נ מעוטף בטלית ותפילין. אמנם אם עוד כמו רבע שעה או אפילו חצי שעה יגיע זמן טלית ותפילין יחכה ויבא לביהכ"נ מעוטף בטו"ת אפילו שאם יקדים יהיה מעשרה ראשונים. והטוב ביותר למי שקם מוקדם ולומד קודם התפילה אם ביתו קרוב ילך לביהכ"נ וילמד ואח"כ ילך לביתו ויניח טלית ותפילין ויבוא מביתו מעוטף בטלית ותפילין. ואם מעט רחוק חבל על הזמן, וילך לביהכ"נ ויהיה מעשרה ראשונים ואח"כ יצא, ויניח טלית ותפילין בחצר ביהכ"נ או בחדר סמוך ויכנס לביה"כ בטלית ותפילין.

וכך נראה מדברי הדב"ש שהובאו דבריו בסידור הרש"ש דלעיל. דאם שהה עד שהאיר היום רק אז ילך מביתו מעוטף בטו"ת ומשמע דבלאו הכי עדיף שיבוא לביהכ"נ קודם עלות השחר. והגם שרבנו האריז"ל לא היה נוהג להיות מעשרה ראשונים כל זה לטעם שהיה חולני ונאנס להשאיר בביתו ומתאחר זמנו עד זמן העטיפה, אבל אם לא היה סובל

טו. לפי הזוה"ק אם אדם לא קורא ק"ש עם טלית כאילו מעיד עדות שקר, ודלא כמו"ש התוס' במנחות שרק מי שלא מניח תפילין וקורא ק"ש מעיד עדות שקר, אלא גם מי שמניח תפילין אלא שלא שם טלית עליו גם כאילו מעיד עדות שקר בא.

טז. בפרשת שלח כתב הזוה"ק שבתחילה צריך להניח תפילין ואח"כ ציצית. אמנם בפרשת תרומה כתב שקודם יתעטף בציצית ואח"כ יניח תפילין, ממטה למעלה, כי מעלין בקודש. וכן דעת האר"י ז"ל בשעה"כ. ויש בזה סדר של כוונות כידוע ליודעי חן, כי הציצית ביצירה, והתפילין של יד בבריאה, ושל ראש באצילות. וכן כתב מרן בב"י (סי' כה ע"ש) שתדיר ואינו תדיר קודם, ועוד שמעלין בקודש.

יז. קטן היודע להתעטף אביו חייב לחנכו בציצית, והוא כבן חמש שנים. ושיעור הטלית, בכדי שיכסה גופו מלפניו, מצווארו עד סוף חיבור עצמות החזה. וכן מאחריו כשיעור הזה. ויש להזהר שלא ליתן לו לברך על הציצית אלא אם כן נעשתה טויית הציצית בעבודת ידבב.

יח. אם נפלה טליתו מעליו, אפילו אם נפלה לגמרי, וחוזר ומתעטף בה, אינו צריך לחזור ולברך, שסב"ל כג.

יט. ראוי ונכון שהספרדים ובני עדות המזרח ילבשו הטלית קטן תחת בגדיהם, וגם הציציות יהיו מכוסות בבגדיהם, כפי שהיה מנהג אבותיהם שנהגו כן על פי קבלת האר"י ז"ל כד.

עיונים והארות

אבל אם לא נפלה כולה אף על פי שנפלה רובה אינו צריך לחזור ולברך. ע"כ. ומקורו מדברי הריטב"א שכתב כן בשם רבו, וכמו שכתבו תלמידי רבנו יונה (בסוף פרק קמא דברכות). והיינו, אף אי נימא דהמסיר טליתו על דעת להחזירו אין צריך לחזור ולברך, הכא גרע טפי, דהא נפלה בלא דעת כלל, ואזדא לה מצותה. אבל דעת היש אומרים שהביא הריטב"א שם, שאין צריך לחזור ולברך. וכן משמע מרבנו יונה. ועיין בט"ז ובא"ר שכתבו לחלוק בדיון זה, וגם הגר"א מצדד כדברי הט"ז. וכתב בשלחן גבוה (אות כג) שהעולם נוהגים כהיש אומרים ורבנו יונה הנז', שלא לברך, דמידי מחלוקת לא יצאנו, וספק ברכות להקל. והובאו דבריו ביפה ללב (אות ג) ובכה"ח (ס"ק נח). עכ"ל.

וטעמים של הפוסקים שס"ל שאינו חוזר ומברך משום שכאשר נופל לאדם הטלית ברגע שהוא מרגיש בזה הוא כבר חושב על זה, והטוב ביותר שיתנה קודם שיברך שהברכה היא עד שהוא בעצמו יפשוט הטלית לקפל אותה.

כד. שו"ת יחווה דעת (ח"ב סי' א). וכן הורו לנו מרנן ורבנן חכמי ורבני פורת יוסף מו"ר ראש הישיבה הגאון הגדול מרן רבנו יהודה צדקה ומו"ר הגאון הגדול כמוה"ר בן ציון אבא שאול שלבני ספרד יש להצניע הציציות תחת בגדיהם ולא להוציאן. וכן פסק מו"ר בספרו אול"צ (ח"ב פ"ב תשובה ג) ועיין שם בעיונים שכתב וז"ל: מכל מקום מדברי המקובלים הספרדים משמע שגם הציציות צריכות להיות בתוך בגדיו, וכמו שמשמע בברכ"י (סי' ח אות ד) ע"ש. ואף שבשעה"כ דרוש ו' דציצית (דף ז ע"ג) כתב כי האדם צריך להסתכל בציציות בכל שעה כמו שאמר הכתוב וראיתם אותו. מ"מ אפשר לקיים דבר זה אף שציציותיו בתוך בגדיו, שכל פעם שרוצה להסתכל, יגלה את הציציות ויסתכל. וכן דעת מורנו הגאון רבי עזרא עטייא זצ"ל, ואמר שבן ספרד שמוציא את ציציותיו יש לו לחוש משום מוציא לעז על הראשונים, ולכן אין לבני ספרד לשנות ממנהג

אולם בכה"ח (סי' כה ס"ק ג) כתב וז"ל: בשבתות וימים טובים וחול המועד אין צריך לילך מעוטף בטלית לבית הכנסת כיון שלא יש מצות תפילין, וגם לא הוי כסהיד סהדותא דשקרא, דהכל הוא בשביל תפילין, הבו יקרא לדיוקנא דמלכא בשביל התפילין שנקראו יקר כמו שאמרו חז"ל (מגילה טו). "ויקר" אלו תפילין, אכריז ואמר "ישראל אשר בך אתפאר" בשביל התפילין שנקראו פאר שנאמר "פארך חבוש עליך", "ואני ברוב חסדך" וכו' "ביראתך" אלו תפילין שנאמר בהם יראה כמו שאמר הכתוב "וראו כל עמי הארץ" וכו' "ויראו ממך" ואמרו במסכת ברכות (ו) אלו תפילין שבראש, ואם כן כל אלו הטעמים לא שייכי בטלית על כן אין צריך לילך מעוטף בטלית לבית הכנסת בשבתות ובימים טובים ובחול המועד. וכן כתב ה"ר חיים פאלג'י בספר כה"ח (סי' י ס"ק כה) דבשבתות וימים טובים וחול המועד לא נהגו לילך מעוטפים בטלית לבית הכנסת.

כא. הובא בכה"ח (סי' כד ס"ק ו). וז"ל הזוה"ר: (פ' שלח לך דף קעה. - רעיא מהימנא) וכד אסתכלנא בתכלת וחמינא רצועה לאלקאה אתר דחילו למדחל אמינא אוי לי דבני נשא לא ידעי לאשגחא ולאסתכלא על מה מתענשין לשקרא בהאי בוגדים בגדו דהא קורין ק"ש בלא ציצית וסהדין סהדותא דשקרא ואלין אינון בוגדים דבגדו משקרי דגרמייהו.

כב. אול"צ (שם תשובה ז). ומו"ר מופת הדור בהליכות עולם (ח"א פ"ר נח הלכה א) כתב, והנה אף שאנו מחמירים על עצמינו שהציציות יהיו מעבודת יד של הטווה לשמה, המקילים לצאת י"ח בציצית של מכונה יש להם על מה שיסמוכו, ע"ש. ועי"ע בשו"ת יביע אומר (ח"ט סי' קח אות ט).

כג. כ"ב מו"ר הראשל"צ בספרו ילקוט יוסף (סי' ח סעי' ו). וכתב שם במקורות וז"ל: מרן בש"ע (סי' ח סעי' טו): אם נפלה טליתו שלא במתכוין וחוזר ומתעטף, צריך לברך. והוא שנפלה כולה.

מאמרי הזוה"ק

ח"א ע"ח ע"ב

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל אַבְרָם, [א] מַה בְּתִיב לְעֵילָא (בראשית יא) וַיָּמַת הָרָן עַל פְּנֵי תְרַח אָבִיו וְגו'. מַאי אִירֵיא הָכָא, מַה כְּתוּב לְמַעְלָה בְּסוּף הַפְּרָשָׁה הַקּוּדְמַת וַיָּמַת הָרָן עַל פְּנֵי תְרַח אָבִיו, וְשׂוֹאֵל מַה עֲנִין הָרָן עַל פְּנֵי תְרַח לְכַאֵן שֶׁה' אָמַר לְאַבְרָם לֶךְ לְךָ, וּמְשִׁיב אֵלָּא עַד הַהוּא יוֹמָא לָא הָוָה בְּרַ נְשָׁ דְמִית בְּחַיֵּי אָבִיו בְּרַ דָּא [ב], וְכֵד אֲתֵרְמִי אַבְרָם לְנוֹרָא אֲתִקְטִיל הָרָן בְּאֵל הַיְהוּדִיעַ לְנוֹ שַׁעַד אוֹתוֹ יוֹם שְׁמַת הָרָן לֹא הָיָה בֶן אָדָם שְׁמַת צַעִיר מְאוּד בְּחַיֵּי אָבִיו חוּץ מֵהָרָן שְׂכַאשֶׁר הוֹשִׁלְךְ אַבְרָהָם לֹא אִזְ נִהְרַג הָרָן, וְכִגְיִן דָּא נְפָקוּ מִתְּמָן וּבְשִׁבִיל זֶה יֵצְאוּ מְאוּרַ כְּשָׂדִים. מֵאַן קְטִיל לֹזֵן לְהָרָן, וְשׂוֹאֵל מִי הִרְג לְהֵם אֵת הָרָן אֵלָּא בֵּינוֹן דְרָמוּ אַבְרָהָם לְנוֹרָא דְבִשְׂדָאֵי, אֲתִנְגְּלִי עֲלֵיהּ קְדָשָׁא בְרִידָּהּ הוּא וְשׂוֹבִיָּה, וְהָוָה הָרָן אַחֵיו קָאֵי תְמָן אֵלָּא מִפְּנֵי שֶׁהִשְׁלִיכוּ אֵת אַבְרָהָם לְאוּרַ כְּשָׂדִים נִתְגַּלָּה עֲלֵיו הַקְּב"ה וְהִצִּילוּ וְהָיָה אַחֵיו עוֹמֵד שָׁם. אָמְרוּ בְּשְׂדָאֵי בְּגִין זְכוּתֵיהּ דְהָרָן אֲשֶׁתִּיבָּהּ, אִמְרוּ הַכְּשָׂדִים בְּשִׁבִיל זְכוּתוֹ שֶׁל הָרָן שֶׁלֹּא יִכָּאֵב לוֹ נִיצוּל אַבְרָהָם מִיָּד נְפָק שִׁלְהוֹבָא דְאִשָּׁא וְאוֹקְרִיָּהּ לְהָרָן, מִיָּד יֵצֵא שִׁלְהַבַּת שֶׁל אִשׁ וְשִׁרְפָה אֵת הָרָן שֶׁלֹּא יִחְשְׁבוּ שְׁבֻזוֹת הָרָן נִצוּל אַבְרָהָם הָרָא הוּא דְבְתִיב זֶה הוּא שְׂכַתוֹב וַיָּמַת הָרָן עַל פְּנֵי תְרַח אָבִיו. וְאֵית דְאִמְרֵי זְרַעָא דְתְרַח לֵית אִשָּׁא שְׁלֵטָא בֵּיהּ, וַיֵּשׁ שְׂאוּמְרִים שֶׁהַכְּשָׂדִים חֲשָׁבוּ שֶׁזֶרַע שֶׁל תְּרַח אֵין הָאִשׁ שׁוֹלֵטת בּוֹ, כִּי הִיתָה לוֹ זְכוּת מִיּוֹחַדַּת כִּיּוֹן שֶׁהָיָה לוֹ בֵּית חֲרוּשַׁת

עיונים והארות

במצוות. ועיין הליכות עולם (ח"א פרשת לך לך הלכה ה).
א. ואעשך לגוי גדול ואברכך ואגדלה שמך והיה ברכה. ס"ת ואברכך ואגדלה שמך עולה בגמטריא אד"ם לרמוז כי אדה"ר היה בג"ע בתחילה וע"י חטאו נתגרש ואברהם אבינו ע"ה תיקן מה שפגם אדם. ולפיכך, כיון שתיקן והיה בחו"ל אמר לו הקב"ה לך לך מארצך וגו' אל הארץ אשר אראך דומיה דג"ע. א"כ מה שגרם אדה"ר שהיה בג"ע ונטרד לחוץ, תיקן אברהם אבינו שהיה בחוץ ונכנס לפנים שהיא א"י דומיא דגן עדן. (פתוחי חותם עמי כ"ז)
ב. ולבאורה קשה, הרי הבל מת בחיי אביו אדה"ר. וכן למך מת בחיי מתושלח חמש שנים. כיצד. אחר שמתושלח הוליד את למך חי עוד תשפ"ב שנים וכל ימי למך לא היו אלא תשע"ז שנים הרי שלמך מת ה' שנים קודם מיתת מתושלח. וכן עשרה דודות מנח עד אברהם מצינו שמתו בחיי אביהם. וי"ל שהכוונה שעד מקרה זה לא מת בן בחיי אביו היינו שימות בפניו ממש לעיניו, ולכן כתב להלן והוה תרח אבוי קאים תמן. ואילו במקרים שראינו לא היה האבא באותו מקום בעת פטירת בנו, לכן לא נאמר שם כמו שאומר לפנינו על פני תרח אביו.

אבותיהם, ולא יוציאו את הציציות מחוץ לבגדים, ואף שהחיד"א בניצוצי אורות על הזוהר בסוף פרשת מקץ כתב שהחסידים היו נוהגים שיהיו הציציות ארוכים כדי שייראו, מ"מ זה היה רק מנהג חסידים. ועוד שכיום יש חשש משום מוציא לעז על הראשונים. ואין לחוש לאסור להכניס את הציציות משום שהציציות נוגעות בבשר, כיון שאין איסור שהציציות יגעו בבשר, וכמו שיתבאר להלן בבאורים לתשובה ד' ע"ש. עכ"ד האול"צ.
ומכל מקום נראה שבחור בן ספרד שאינו נשוי שלומד בישיבה שרובם מבני אשכנז, לא ישנה ממנהג המקום, ורשאי להוציא את הציציות, ולאחר נישואיו ינהג כמנהג אבותיו. וגם נראה שבחור שאינו נשוי שבית הוריו נמצא במקום שאין הרבה שומרי מצוות, שראוי שיוציא את הציציות בחוץ, ובמיוחד כשנוסע לבית הוריו, כדי שיבדל על ידי זה מהסביבה הרעה ולא יבוא ליגור אחריהם, וכן בעלי תשובה ראוי להם להוציא את הציציות, מאותו הטעם, כדי שיתחזקו

לע"ז **אָבֵל גְרָמִי לְהָרֵן לְנוֹרָא, וְאִי לָא אִיתּוּקְד גִּדְע בְּנוֹדָא דְלָא שְׁלֵמָא נוֹרָא בְּוִרְעִיָּה,** אבל ננסה הדבר ונשליך את הרן לאש ואם לא ישרף באש, נדע ודאי שאין האש שולטת בזרעו של תרח מִיֵּד רָמִי לִיָּה לְהָרֵן לְנוֹרָא וְאִיתּוּקְד מִיֵּד הַשְּׁלִיכוּ אֶת הָרֵן לְאֵשׁ וְנִשְׂרַף וְאִי יִדְעוּ שִׂיד הַקֶּבֶ"ה כִּאֵן וְהָוָה תֵּרַח אָבִיו קָאִים תַּמָּן, והיה תרח אביו עומד שם באותה שעה **תָּרָא הוּא דְכְּתִיב** וזה הוא שכתוב **וַיָּמַת הָרֵן עַל פְּנֵי תֵּרַח אָבִיו.**

בְּהָוָה יוֹמָא יְדַעוּ כָּל אוֹמְיָא וְלִישְׁנֵיָא דְלָא שִׁיזְבִּיָּה לְאַבְרָהָם אֱלֹא קִדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא דְאִיהוּ יְחִידָא דְעֲלָמָא, באותו היום ידעו אומות העולם וכל הלשונות שלא הציל את אברהם אלא הקב"ה שהוא יחידי בעולם, והיה קידוש ה' גדול **וְהוּוּ מִיֵּיתִין בְּנִיָּהוּ לְמִשְׁפָּנִיָּה דְאַבְרָהָם וְאָמְרִין לִיָּה חֲמִינָן לָךְ, דְאֵת רְחִיץ בְּקִדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא דְאִיהוּ רַבּוּנִיָּה דְעֲלָמָא,** והיו מביאים את בניהם למשכנו של אברהם ואמרו לו ראינו בך שאתה בוטח בקב"ה שהוא אדון העולם **אוּלִּיף לְבַנְנָא מְאוּרְחָךְ דְאֵת יְדַע,** תלמד גם לבנינו מדרכך שאתה יודע שהיא דרך ה' יתברך **וְעֲלִיָּהוּ אָמַר קָרָא** ועליהם אמר הפסוק (תהלים מזו) **נְדִיבֵי עַמִּים נֶאֱסָפוּ עִם אֱלֹהֵי אַבְרָהָם** היות ונתגיירו.

תָּא חֲזִי, בא ראה **מַה בְּתִיב** מה כתוב **וַיִּקַּח תֵּרַח אֶת אַבְרָם בְּנוֹ וְאֵת לוֹט בֶּן הָרֵן וְגו'.** ויצאו אתם מאור פְּשָׁדִים. ויצאו אתם, ושואל מדוע כתוב ויצאו אתם בלשון רבים **אִתּוּ מִיבְעֵי לִיָּה. דְהָא בְּתִיב** אתו צריך לומר בלשון יחיד שהכונה עם תרח שהרי כתוב **וַיִּקַּח תֵּרַח וְגו' מֵאִי** מדוע כתוב **וַיִּצְאוּ אִתְּמ.** אלא ומתוך תֵּרַח וְלוֹט עִם אַבְרָהָם וְשָׂרָה נִפְקוּ דְאֲנֹן תּוּוּ עֲקָרָא לְמִיפְק מְגוּ אֲנֹן חֲתִיבָא, יצאו תרח ולוט עם אברהם ושרה שאברהם ושרה היו הסיבה העיקרית לצאת מאור כשדים מתוך אותם הרשעים **דְכִיּוֹן דְחֲמָא תֵּרַח דְאַבְרָהָם בְּרִיָּה אֲשֶׁתִּיב מְגוּ נוֹרָא,** שכיון שראה תרח שאברהם בנו ניצול מתוך האש **אִתְּהַדָּר לְמַעַבְד רַעוּתִיָּה דְאַבְרָהָם,** חזר לעשות רצונו של אברהם **וּבְגִין כֵּן וַיִּצְאוּ אִתְּמ תֵּרַח וְלוֹט** ובשביל כך כתוב ויצאו אתם שתרח ולוט יצאו עם אברהם ושרה.

וּבְשַׁעֲתָא דְנִפְקוּ מַה בְּתִיב ובשעה שיצאו מה כתוב **לְלַכְת אַרְצָה בְּנַעַן, דְרַעוּתָא דְלָהוֹן הָוָה לְמִיתָךְ תַּמָּן.** שהרצון שלהם היה ללכת שם **מִכָּאן אוּלִּיפְנָא** מכאן למדנו **כָּל מֵאן דְאִתְּעַר לְאִתְּדַבְּחָה מְסִייעִין לִיָּה.** כל מי שמתעורר להיטהר מסייעים אותו מן השמים **תָּא חֲזִי, דְהִכִּי הוּא דְכִיּוֹן דְכְּתִיב** בא ראה שכך הוא שכיון שכתוב **לְלַכְת אַרְצָה בְּנַעַן מִיֵּד וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל אַבְרָם לֵךְ לָךְ, וְעַד דְאִיהוּ לָא אִתְּעַר בְּקִדְמִיתָא לָא בְּתִיב לָךְ** ויאמר יהוה אל אברהם לך לך, ועד דאיהו לא אתער בקדמיתא לא בתיב לך **לָךְ** ועד שהוא אברהם לא נתעורר בתחילה לא כתוב לך לך.

תָּא חוּי, בא ראה מְלָה דְלְעִילָא לָא אַתְעָר עַד דְאַתְעָר לְתַתָּא בְּקַדְמִיתָא דבר של מעלה לא מתעורר עד שמתעורר הענין שכנגדו למטה בתחילה על מַה דְתִשְׁרִי תְּהִיא דְלְעִילָא, כדי שישרה ויומשך השפע ההוא מלמעלה כי הדבר העליון וך מאד אי אפשר לירד ולהשתלשל למטה וְרוּא דְמְלָה, וסוד הדבר נְהוּרָא אוּבְמָא לָא אַתְאֲחִיד בְּנְהוּרָא תְּנוּרָא עַד דְאַיְהִי אַתְעָרִית בְּקַדְמִיתָא, האור השחור לא מתאחד באור הלבן עד שהיא מתעוררת תחילה בִּיּוֹן דְאַיְהִי אַתְעָרִית בְּקַדְמִיתָא, מִיָּד נְהוּרָא תְּנוּרָא שְׂרִיָּא עֲלֵיהּ. כיון שהיא מתעוררת תחילה האור הלבן שורה עליה. וְעַל דָּא בְּתִיב וְעַל זֶה כְּתוּב (תהלים פג) אֱלֹהִים אֵל דְּמִי לָךְ אֵל תְּחַרְשׁ וְאֵל תִּשְׁקַט אֵל אלהים שהיא בחינת המלכות שלא תחרש ולא תפסיק את ההתעוררות מלמטה. בְּגִין דְלָא יִתְפַּסֵּק נְהוּרָא תְּנוּרָא מְעַלְמָא לְעַלְמִין בשביל שלא יפסק האור הלבן מהעולם לעולמים. וְכֵן (ישעיה סב) הַמְזוֹפְרִים אֵת יְהוָה אֵל דְּמִי לָכֶם. בְּגִין לְאַתְעָרָא לְתַתָּא בְּמַה דִּישְׁרִי אַתְעָרוּתָא דְלְעִילָא. בשביל לעורר למטה כדי שתשרה ההתעוררות של מעלה וְכֵן בִּיּוֹן דְאַתְעָר בְּרִישׁ אַתְעָרוּתָא בְּקַדְמִיתָא וכן כיון שמעורר האדם התעוררות מלמטה תחילה בְּרִישׁ אַתְעָר אַתְעָרוּתָא דְלְעִילָא אז מתעוררת ההתעוררות של מעלה. תָּא חוּי, בִּיּוֹן דְכְּתִיב בא ראה, כיון שכתוב וַיֵּצְאוּ אַתֶּם מֵאוּר כַּשְׂדִּים וְגו' מִיָּד וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵל אַבְרָם וְגו'.

עתה יפרש ארבעה פרושים על הפסוק "ויאמר ה' אל אברם לך לך".

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵל אַבְרָם לָךְ לָךְ, אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר לָךְ לָךְ, לְגַרְמָךְ לְאַתְקַנָּא גַרְמָךְ, לעצמך לתקן נפשך (לאתקנפא) לְאַתְקַנָּא דְרַגְלָא דִּילָךְ. לתקן המדרגה שלך דהיינו לתקן עצמך במצוות ומעשים טובים שיעשה בארץ ישראל. וגם לתקן את המלכות שהיא המדרגה שלך עתה בתחילת דרכך לָךְ לָךְ, לִית אַנְתָּ (ס"א פְּדָאִי) לְמִיקָם הָכָא בִּין תִּיבִין אֵלִין. אין אתה כדאי לעמוד כאן בין הרשעים האלה שהם תחת רשות הקליפה ואתה מצד הקדושה וְרוּא דְמְלָה וסוד הדבר לָךְ לָךְ (דף ע"א) דְהָא קַדְשָׁא בְּרִידָא הוּא יְהִיב לִיהּ לְאַבְרָהָם רוּחָא דְחַכְמָתָא, שהרי הקב"ה נתן לו לאברהם רוח חכמה וְהוּא יָדַע וּמְצַרְף (צנורִי) סְטְרֵי דִישׁוּבֵי עַלְמָא, והיה יודע ומצרף ד' רוחות יישוב העולם כצורף שמצרף הכסף מהסיגים כך היה אברהם משוטט בחכמתו וזכה לדחות את הסיגים וְאַסְתַּכַּל בְּהוּ וְאַתְקַל בְּתִיקְלָא וַיָּדַע חִילִין דִּי מְמַנֵּן עַל סְטְרֵי יִישׁוּבָא והיה מתבונן בהם ושוקל במאזני שכלו ויודע הכוחות אשר ממונים על ד' רוחות היישוב.

כִּד מִטָּא לְגוֹ נְקוּדָה דְאַמְצְעִיתָא דִּישׁוּבָא כאשר הגיע לתוך הנקודה האמצעית של היישוב שהיא ארץ ישראל שהיא טבור העולם **תְּקִיל בְּתִיקְלָא וְלֹא תְּוָה סְלִיק בִּידֵיהּ**. שקל במשקל שכלו כאותו צורף השוקל במאזנים ולא היה עולה בידו [ג] **אַשְׁנַח לְמַנְדַּע חֵילָא דִּי מְמַנָּא עֲלָהּ** השגיח לדעת כח השר הממונה על ארץ ישראל **וְלֹא יָכִיל לְאַתְדַּבְּקָא בְּרַעוּתֶיהָ** ולא היה יכול להשיג במחשבתו, כי אברהם אבינו עדיין היה במלכות דעשיה וא"י מהיצירה, **תְּקִיל בְּפָה זְמַנִּין וְחַמָּא דְהָא מִתְּמַן אֲשֶׁתִּיל כָּל עֲלָמָא** שקל עוד כמה פעמים וראה שהרי משם הושתת כל העולם והיא הנקודה המרכזית של כל העולם וכללות הכל תלוי בה, **אַשְׁנַח וְצָרְף וְתִקְל וְחַמָּא דְהָא חֵילָא עֲלָהּ דְעֲלָה לִית לֵיהּ שְׁעוּרָא** השגיח וצירף ושקל לדעת וראה שהרי הכח העליון שעליה אין לו שיעור **עֲמִיק וְסִתִּים וְלֹאֵו אִיהוּ כְּגוֹוִי דְסִטְרֵי דְרַגְנֵי דִישׁוּבָא** והוא עמוק וסתום ואין הוא כדוגמת שאר הרוחות במדרגות

היישוב [ד].

עיונים והארות

השרים. ואברהם אע"ה ידע חילין דממנון, ר"ל הכח של ע' השרים לפי שהיה בקי באותם החלונות שדרכם ע' השרים קבלו את שפעם. אבל כד מטא לגו נקודה דאמצעיתא דיישובא ר"ל כשאברהם בא לתור הנקודה האמצעית שה"ס ארץ ישראל שבה מתפשט האור העליון בדרך קו ישר שמקורו מהיכל לבנת הספיר המכוון נגד הר ציון, וכידוע ציון הוא יסוד דמלכות (ויירושלים היא מלכות שבה) אז תקיל בתיקלא ר"ל שקל במשקל שלו האור המאיר בה ושיעורו ולא הוה סליק בידיה ולא עלה בידו למצא לו שיעור מוגבל כשאר הארצות, כי לא יכול היה להשיג את שורש הכח הזה. ואז אמר לו ה' לך לך ואז נתעלה למדרגות נה"י ששם יש ב' חסדים מגולים ונתגלה אליו כבוד ה'. (לפי הרמ"ז)

לְמַנְדַּע לך שורש נשמתך על מה אתיא להאי עלמא ולא תקנא גרמך כמו שפירשנו. וא"ל קב"ה שיתדבק באמונתו בפשטות ויסיר מאתו חכמות לידע כל ישוב ארץ ולידע מזל שעה ורגע כי אלו הם בטלים ומבוטלים תחת מקיימי התורה ומצות כמבואר בהרבה מעשיות בגמרא שהכל מתבטל ע"י קיום מצות ק"ש וצדקה. לכך הזהיר את אברם לך לך מחכמה דא ומאשגוחתא דא שלא תביט כלל לא בסיטרא דישובא ולא בחכמות חיצוניים דאת משגח ותקיל תולדתא באיזה רגע יום ושעה דאתיילידת, כי כל אלו הם חכמות זרות אין חלק למקיימי מצות ולומדי תורה באלו כמובא בספר הראב"ד שאמר חוזה אחד לצדיק אתה נואף ורוצח. ואמר הצדיק כן הדברים אבל לא עשיתי במעשה אלא שהיה לי צער עד שהעברתי ממנו את כל זה ע"י קיום תורה ומצות. וכל זה הזהיר לאברהם. כך הוא פירוש הדברים של מאמר זה ואל תרבו תדברו גבוהה יצא עתק מפיכם כי אל דעות ה' זהו אל הארץ אשר אראך, ביחוד יו"ד ה"ה ו"ו ה"ה אל"ף דל"ת נו"ן יו"ד מספר אש"ר ארא"ך מספר ב"פ יהו"ה צבאו"ת ענת"ה תשמיש הידוע מכוונות עיה"כ מספר א"ל האר"ץ אש"ר ארא"ך ביחוד עליון ותחתון דאיהו עמיק וסתים. (עכ"ל הזוהר חי)

ג. **ושקלם** במאזנים, ר"ל כאותו צורף השוקל במאזנים כדי לדעת את המידה שהוא חפץ בה, כך היה אברהם אע"ה היה כביכול שוקל כל גוי וגוי ונחלתו בארץ וכנגדו עד היכן מגיע כל חלק וחלק ברקיע. ועיין במסכת כתובות דף קי"ב רבי חנינא מתקל מתקלים. ובתוס' שם שהיה שוקל אבנים, כל זמן שהיו קלות אמר עדיין לא הגעתי לארץ ישראל. וז"ל אור החמה: ואסתכל בהו, בישוב התחנות ומשם היה מסתכל ע"י משקל האצטורלב עד היכן מגיע כל חלק וחלק מהארץ ברקיע והיה מחלק הרקיע לחלקים כחלקי הארץ. וז"ש ואסתכל בהו ואתקל בתיקלא, לדעת כל ארץ וישוב בכמה מדרגות היה עומד ומשם היה מסתכל בשרים הממונים ברקיע בחלקים ההם כדפירש בזוהר פרשת תרומה. עכ"ל. ובמקדש מלך מביא את פירוש הרמ"ז וז"ל: סטרי דישובי עלמא. פירוש ארץ ישראל היא יישוב, והעולם מקיפה מכל צדדיה והיא אמצע העולם דווקא אמצע היישובי.

ד. **לפי הנראה** היה אברהם חכם בחכמות המזלות ומקום השרים והכל קיבל מנח ושם ועבר ולכן ידע ענין נקודה נקודת ציון ולא יכול למיקם כי שורשה מאין העליון כתר בחי' רדל"א. וכיון דחמא תוקפא דהווא אתר שהוא בחי' אין עליון ומוכרח להיות בטל שמה עד אין, מתיירא לילך לשם. מיד, ויבא עד חרון וישבו שם. מיד אתגלי ליה קב"ה ואמר לך עד אין, אעפ"כ לך שתחזור אל הכלי בהשגות המוחין והאור. (מתוך זוהר חי)

וידע חילין. איתא בזוהר פרשת ויקהל שיש פתח גדול כנגד א"י למעלה ואמצעיות תוכיותו מכוון על ביהמ"ק, אבל כל א"י נמצאת תחת השער הזה. ונראה מדברי הרב ססיום השער הזה הוא על ראש עולם העשיה שהרי א"י מונהגת ע"י היצירה ששם נמצא מטטרו"ן שר צבא ה' שנראה ליהושע בבואו אל הארץ. וסביב הפתח הזה יש כביכול חלונות שמשם יורד השפע לע' השרים שבעולם העשיה, ר"ל מתמצית א"י יורד השפע אל ע'

אֲשַׁנַּח וְתִקִּיל וְיַדַּע השגיח ושקל וידע **יְהֵא כְּמָה דְמַתְּחִיא נְקוּדָה אֲמֻצְעִיתָא דִּישׁוּבָא**
מְנִיָּה אֲשַׁתִּיל כָּל עֲלָמָא לְכָל סְטְרוֹי שהרי כמו שמאותה נקודה האמצעית של היישוב
 ממנה הושתת כל העולם לכל עבריו וכל העולם נמצא אך ורק כאן. **הֲכִי נִמְי יַדַּע יְהֵא חִילָא דְשָׂרִי**
עֲלָה מִתַּמָּן נִפְקוּ כָּל שְׂאָר חִילִין דְּמִמְּנָן עַל כָּל סְטְרֵי עֲלָמָא כך גם כן ידע שהרי הכח
 ששורה עליה משם יצאו כל שאר הכוחות שממונים על כל ד' רוחות העולם, **וְכִלְהוּ בֵּיהּ אֲחִידָן** וכולם בו
 אחוּזִים. **בְּרִין** ואז נאמר (בראשית יא) **וַיֵּצְאוּ אֹתָם מֵאוּר כַּשְׁדִּים לְלֶכֶת אֶרֶצָה כְּנַעַן**.

עוֹד אֲשַׁנַּח וְתִקִּיל וְצִרִיף לְמִיקָם עַל בְּרִירָא דְמִלָּה דִּיהוּא אַתְר עוד השגיח ושקל
 וצירף לעמוד על ברור הדבר של אותו מקום **וְלֹא הָוָה יַדַּע וְלֹא יָכִיל לְמִיקָם עֲלָה**
לְאַתְרֵיבְקָא ולא היה יודע ולא היה יכול לעמוד על זה להשיגו, **בֵּינָן דְּחֲמָא תְּקַפָּא דְּהֵאֵי אַתְר**
וְלֹא יָכִיל לְמִיקָם עֲלִיָּה כיון שראה החזק של אותו מקום ולא היה יכול לעמוד עליו **מִיָּד וַיָּבֵאוּ עַד**
חָרָן וַיֵּשְׁבוּ שָׁם.

מֵאֵי טַעְמָא דְאַבְרָהָם מה הטעם של אברהם שהתעכב בחרן ולא הלך ישר לארץ ישראל שהרי היה משתוקק
 לדעת הנהגת מטטרוֹן. **אַלָּא דֵּאִיהוּ הָוָה יַדַּע וְצִרִיף בְּכָל אַנּוּן שְׁלַטְנִין מְדַבְּרֵי**
עֲלָמָא בְּכָל סְטְרוֹי דִּישׁוּבָא, אלא שהוא היה יודע ומצרף בכל אותם שליטים מנהיגי העולם בכל רוח של
 היישוב **וְהָוָה תִּקִּיל וְצִרִיף אַנּוּן דְּשְׁלַטִּין בְּסְטְרֵי דִישׁוּבָא מְדַבְּרֵי כְּכַבְּיָא וּמְזִלְיָהוּן**
 והיה שוקל ומצרף אותם השליטים ברוחות היישוב מנהיגי הכוכבים והמזלות, **מֵאֵן אַנּוּן תְּקִיפִין אֲלִין עַל**
אֲלִין מי מאלה חזקים אלה מעל אלה, **וְהָוָה תִּקִּיל כָּל יִשׁוּבֵי דְעֲלָמָא (וְלֹא) וְהָוָה סְלִיֵּק בִּידוּי**
 והיה שוקל כל יישובי העולם והיה עולה בידו כי היה בא ורואה מעלת האקלימים אלה על אלה באותם השרים הממונים
 על הכוכבים והמזלות והיה בא דרך גדולתם. **כִּד מְטָא לְהֵאֵי אַתְר חֲמָא תְּקִיפּוּ דְעַמִּיקִין וְלֹא**
יָכִיל לְמִיקָם בֵּיהּ כאשר הגיע לאותו מקום ראה את החזק ועומק המקום ולא היה יכול לעמוד בו כי בארץ ישראל
 לא היה משיג כלל בכל עצם השגת שכלו. **בֵּינָן דְּחֲמָא קְדָשָׁא בְּרִידָּה הוּא אֲתַעְרוּתָא דִּילִיָּה**
וְתִיאֻבְתָּא דִּילִיָּה. כיון שראה הקב"ה התעוררות שלו והרצון שלו **מִיָּד אֲתַגְלִי עֲלִיָּה וְאָמַר לִיָּה**
מִיָּד נִתְגַּלָּה עֲלִיו וְאָמַר לוֹ לָךְ לָךְ לְמַנְדַּע לָךְ וְלֹאֲתַקְנָא גְרַמְךָ לך לך לדעת את עצמך ולתקן נפשך.

מֵאֲרַצְךָ, מִתְּהוּא סְטְרָא דִישׁוּבָא דְהוּיָת מִתְּדַבְּק בֵּיהּ מאותו חלק של היישוב שהיית דבוק
 בו. **וּמְזִלְדָּתָךְ, מִתְּהוּא חֲכָמָה דְּאֵת מְשַׁנַּח וְתִקִּיל תּוֹלְדָתָא דִּילָךְ**
 מאותה חכמה שאתה משגיח ושוקל את השורש שלך **וְרַגְעָא וְשַׁעְתָּא וּזְמַנָּא דְאַתִּילִידָת בֵּיהּ**
וּבְתֵהוּא כּוֹכְבָא וּבְתֵהוּא מְזִלָּא ע"פ הרגע השעה והזמן שנולדת בו ובאותו הכוכב ובאותו המזל.

ומבית אביה, דלא תשגח בביתא דאבוך שלא תשגיח בשורש בית אביך. ואי אית לך שרשא לאצלקא בעלמא מביתא דאבוך ואם יש לך שורש להצליח בעולם מבית אביך, בגין כך בשביל כך לך לך מחכמה דא ומאשגחותא דא מחכמה זו ומהתבוננות זו.

תא חזי, דהכי הוא, בא ראה שכך הוא דהא נפקו מאור פשדים והווי בחרן שהרי יצאו מאור כשדים והיו בחרן, אמאי יימא ליה מדוע נאמר לו לך לך מארצך וממולדתך. אלא עקרא דמלתא כמה דאתמר אלא עיקר הדבר כמו שנתבאר. אל הארץ אשר ארצך. ארצך מה דלא יכילת למיקם עליה ולא יכילת למנדע חילא דהתיא ארעא דאיהו עמיק וסתים אראך מה שלא יכולת לעמוד עליו להשיגו ולא יכולת לדעת, הכח של אותה הארץ שהוא

עמוק וסתום.

ח"א פ"ד ע"א

אמר רבי שמעון תא חזי, מה פתיב אמר רשב"י בא ראה מה כתוב ויהי ריב בין רעי מקנה אברם, רב פתיב חסר יו"ד, דבעא לזט למחדר לפולחנא נוכראא דפליחי יתבי ארעא השמיט הפסוק אות י' שמראה על יחוד ה' וכתוב רב כלומר שבחר לו לזט רב ואדון אחר שהלך אחרי עכו"ם שרצה לזט לחזור לעבודה זרה כמו שעובדים אותם יושבי הארץ, וסופיה דקרא אוכח דכתיב וסוף הפסוק מוכיח את זה כמש"כ ותפנעני ותפרוי או יושב בארץ כי מה שייכות יש לכנעני והפריזי עם הריב של רועי אברהם ורועי לזט אלא לומר לנו שלזט חזר לע"ז. ומגלן דלזט אהדר לסרחניה לפולחנא נוכראא ומגין שלזט חזר לסורו הרע לעבוד עבודה זרה, דכתיב, מקדמונו של עולם. פתיב הקא ויסע לזט מקדם, וכתיב ויהי בנסעם מקדם, מה להלן נטילו מקדמונו של עולם אוף הקא בן ממש"כ ויסע לזט מקדם. מאי מקדם ומפרש מה פי' מקדם שנסע מהקב"ה וראיה לזה כתוב כאן וכתוב בדור הפלגה מה שם בפלגה נסעו מקדמונו של עולם שהוא הקב"ה גם כאן בלוט כן.

ביון דידע אברתם דלזט להכי נטי לביה כיון שידע אברהם אבינו ע"ה שלזט לכך נוטה לבו אחרי ע"ז. מיד ויאמר אברם אל לזט וגו' הפרד נא מעלי. לית אנת פדאי לאתחברא פהדאי אין אתה ראוי וכדאי להתחבר עימי. בגין אתפרש אברתם מניה ולא בעא למיהד ולאתחברא עמיה ואז נפרד אברהם אבינו ע"ה ממנו ולא רצה ללכת ולהתחבר עם לזט, דכל מאן דיתחבר לחייבא סופיה למיהד אבתריה ולא תענש (דף פד ע"ב) בגיניה שכל מי שמתחבר לרשע סופו ללכת אחריו, אחר מעשיו הרעים ודעותיו המקולקלות, ויצא מעבודת הי"ת ולהענש בשבילו.

מַנְלָן, מִיְהוֹשֻׁפֵט דְּאֶתְחַבֵּר עִם אַחָאָב וְאֶלְמָלָא זְכוּ דְּאַבְהֵן אֶתְעַנְשׁ תַּמָּן מנין לנו

זה, מיהושפט שהיה לו עושר וכבוד ואח"כ כשהתחבר במלחמת רמות גלעד וגם התחתן עמו ולולי זכות אבותיו

היה נענש שם **דְּכְתִיב** שכתוב, (דברי הימים ב יח) **וַיִּזְעַק יְהוֹשָׁפָט** לחבריו ולאנשיו לבא להצילו מהלוחמים

בו. **וַכִּדְיִן אֲשֶׁתִּזְיִב דְּכְתִיב וַיְסִיתֶם אֱלֹהִים מִפְּנֵי** ואז ניצול כמש"כ שהקב"ה הסית את לבם של

הגויים שבאו להלחם בו לעזוב אותו ולהציל אותו בזכות אבותיו ולא אנשיו הצילוהו. **וְעַל דָּא לָא פְּעָא אַבְרָם**

לְמִיתֵהּ בְּחַדְיָה דְּלוֹט ובגלל זה לא רצה א"א ע"ה ללכת עם לוט. **וְעַם כָּל דָּא לָא פְּעָא לוֹט**

לְמַהְדֵּר מְסוּרְחָנְיָה ועם כל זה שא"א עזב אותו לא רצה לוט לחזור מסורו הרע ולהיות רק עם א"א ועם הקב"ה

אַלָּא כתוב **וַיִּבְחַר לוֹ לוֹט אֵת כָּל כֶּבֶד הַיַּרְדֵּן** את העוה"ז ולהיות עם רשעים גמורים כמש"כ. **וַיִּסַּע**

לוֹט מִקְּדָם, אֲתַנְטִיל מִן קְדָמָא דְּעֵלְמָא וְלָא פְּעָא לְאַתְדַּבְקָא בְּמַהִימְנוּתָא

שְׁלִימְתָא כְּאַבְרָהָם פי', שנסע מקדמונו של עולם מהקב"ה ולא רצה להדבק באמונה שלימה בהי"ת כמו א"א

ע"ה.

וזה סוד שכתוב **אַבְרָם יָשָׁב בְּאַרְץ כְּנַעַן. לְאַתְדַּבְקָא בְּאַתְרָא דְּמַהִימְנוּתָא וְלְמַנְדַּע**

חֲכַמְתָּא לְאַתְדַּבְקָא בְּמַאֲרֵיהּ אברם ישב בארץ כנען, כי הארץ היא המלכות ואברהם אבינו ע"ה

נדבק עם השכינה שרצה להדבק במקום האמונה שהיא השכינה, ורצה לדעת חכמת הקב"ה להדבק באדונו, אבל **וְלוֹט**

יָשָׁב בְּעָרֵי הַכְּפָר וַיַּאֲהֵל עַד סְדוֹם, עִם אַנְוִן חִיִּיבִין דְּעֵלְמָא דְּנַפְקוּ מִגּוֹ

מַהִימְנוּתָא ולוט ישב והתחבר עם אותם רשעים גדולים של העולם שיצאו מתוך האמונה בקב"ה **דְּכְתִיב** כמש"כ

וְאֲנָשֵׁי סְדוֹם רָעִים וְחַטָּאִים לִיהוָה מְאֹד. כָּל חַד אֶתְפָּרֵשׁ לְאַרְחִיָּה בְּדָקָא יָאוּת

כל אחד נפרד לדרכו הראויה לו, א"א ע"ה עם הצדיקים והשכינה הקדושה, ולוט עם הרשעים והקלי'. **בְּגִין כֶּךָ**

וּבְאִין אַנְוִן חֲבָרְיָא דְּמִשְׁתַּדְּלֵי בְּאוּרֵייתָא יְמָמָא וְלֵילְיָא בשביל כך אשריהם אותם החברים

שמשתדלים ועוסקים בתורה יומם ולילה, **וְחֲבָרוּתָא דְּלָהוֹן בְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא** והחיבור שלהם אך

ורק בהקב"ה ולא עם הס"א והרשעים. **וְעַלְיָיְהוּ בְּתִיב** ועליהם כתוב, (דברים ד) **וְאַתֶּם תְּדַבְּקוּם בִּיהוָה**

אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים כְּלֶכֶם הַיּוֹם.

מאמרי הפרשה

”וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-אַבְרָם לֵךְ-לְךָ מֵאֶרֶץ וּמְזוֹלַתְךָ וּמִבֵּית אָבִיךָ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲרָאָךְ” (יב, א)

תולדות אברהם אבינו

לאחר שהתורה למדה אותנו בפרשת נח על לידתו של אברהם אבינו ע"ה, מיד דילגה התורה לגיל שבעים וחמש של אברהם אבינו ע"ה, לנסיון הראשון של "לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך" ואילו על מאורעות חייו שהיו לו משך כל אותן השנים, לא ספרה לנו התורה כלל.

אמנם במדרשים ובפרקי דרבי אליעזר (פרקים כ"ו-כ"ט) ובספר הישר (פרשיות נח-תולדות) ועוד, מסופר על פעולותיו הגדולות ומלחמותיו נגד האלילים ועובדיהם, עד שהגיע למדרגת נביא שהקב"ה מדבר עמו ושכבר בגיל שלש הכיר את בוראו. אמנם הרמב"ם (פ"א מהלכות עכו"מ ה"ג) כתב שבגיל ארבעים הכיר את בוראו? הביאור הוא, שבגיל שלש השיג את הידיעה שיש בורא יחיד לעולם המנהיגו ומשגיחו, ומגיל שלש שנים עד לגיל ארבעים, נשלמה אצלו הידיעה בתכלית, וכמו שכותב המאירי (בפתחה לאבות), ועיין שם ברמב"ם וראה כיצד הוא מתאר את אברהם אבינו ע"ה, איך שהיה הולך מעיר לעיר ומממלכה לממלכה, מקבץ את כל האנשים ומסביר להם על הקב"ה, עד שהגיע לארץ כנען וקרא בשם ה' ונתקבצו אליו אלפים ורבבות וכולם נקראים בשם "בית אברהם".

חז"ל מספרים (עיין תנא דבי אליהו זוטא כ"ה, ו') שקודם שנולד אברהם אבינו היה נמרוד כופר באמונת האל יתברך, והיה מתגאה שהוא אלוה, ואנשי דורו היו עובדים ומשתחווים לו. והנה ראה בחכמת הכוכבים שיוולד אדם אחד בימיו שיעמוד כנגדו להכחישו מאמונתו ולנצחו, ופחד פחד נורא. מה עשה? סיפר זאת לשריו ועבדיו וביקש מהם עצה מה לעשות בוולד שעתיד להוולד. יעצו לו לבנות בית גדול ולהזמין לשם את כל הנשים המעוברות ולהעמיד שם מילדות. כל מי שתלד בן ישחטוהו על בטנה, ואם בת היא וחייה, ואמה תקבל מתנות וילבישוה בגדי מלכות, ויקראו בפניה, ככה יעשה לאשה אשר תלד בת. כששמע את עצתם שמח שמחה גדולה וכן עשה, ונהרגו אז יותר משבעים אלף זכרים.

בזמן ההוא הרתה אמתלאי אמו של אברהם אבינו ע"ה, ויהי במלאת שלושה חדשים להריונה ניכרו בה סימנים ופניה נהיו מוריקות. אמר לה תרח בעלה, מדוע פניך מוריקות ובטנך גדולה, אמרה לו, בכל שנה יש לי את החולי הזה שנקרא שמו קולצני'. אמר לה תרח, הראיני את בטנך משום שנראה לי שאת מעוברת, ואם כן אין ראוי לעבור מצות אלהינו נמרוד. כששם ידו על בטנה עשה לה הקדוש ברוך הוא נס, ובטנה עלתה למעלה עד החזה, וכשלא מצא כלום אמר לה צדקת. והנה נשלמו חדשי הריונה, ומרוב פחדה יצאה מן העיר אל המדבר קרוב לנהר אחד ומצאה מערה גדולה וילדה שם. וכשנולד בנה האירה המערה כולה כשמש מאור פני הילד ושמחה שמחה גדולה, והוא היה אברהם אבינו ע"ה. התחילה לדבר עם בנה, אוי לי שילידתיך בזמן כזה! יותר טוב שתמות במערה הזאת, ואל אראה איך ששוחטים אותך על בטני! ולקחה מלבוש אחד שעליה והלבישה אותו, ועזבתו במערה ואמרה, יהי אלהיך עמך לא ירפך ולא יעזובך, והלכה לדרכה.

בינתיים תקפו הרעב ולא היתה לו מנתק שתניק אותו. התחיל לבכות ושמע ה' יתברך את בכייתו ושלח את המלאך גבריאל ליתן לו חלב, והיה מוציא לו חלב מאצבעו הימנית. כשנהיה אברהם בן עשרה ימים התחיל ללכת, ויצא מהמערה על שפת הנהר. כששקעה השמש ויצאו הכוכבים אמר, אלו הם האלהים. אחר כך כשעלה עמוד השחר ולא ראה הכוכבים, אמר, לא אעבוד אלו כי אינם אלהים. אחר כך כשראה את השמש אמר, זה אלי ואנוהו, וכששקעה אמר, אין זה אלוה. תוך כדי כך בא אליו המלאך גבריאל והודיעו שהוא שליח מן הקדוש ברוך הוא. באותה שעה הלך אברהם למעיין ורחץ ידיו ורגליו והתפלל שם לאל בכריעה והשתחויה.

אמתלאי זכרה שהשאירה את בנה במערה הלכה לחפשו ולא מצאתו. הרבתה לבכות ואמרה, שמא אכלוהו דובים ואריות. תוך כדי כך מצאה אותו על שפת הנהר, ולא הכירתו מרוב שגדל מאוד בקומה. אמרה לו, שלום עליך, וספרה לו את מה שעבר עליה מפני גזירת נמרוד בן כנען. שאל אותה אברהם, בגיל כמה צריך להיות בנך, אמרה לו, כעשרים יום, אמר לה, אני בנך. אמרה לו, בני, גדלת מאוד! איך זה שתוך עשרים יום גדלת כל כך, והלכת על גליך ודברת בפך, אמר לה, וכי את לא יודעת שיש בעולם אל גדול ונורא, חי וקיים, רואה ואינו נראה, והוא יושב

בשמים ומלא כל הארץ כבודו, אמרה לו, בני, וכי יש אל אחר מבלעדי נמרוד, אמר לה, כן אמי. לכי והגידי לנמרוד שיש אלהים בשמים שהוא אדון לכולם.

כשחזרה לעיר וספרה לתרח בעלה איך שמצאה את בנה. הלך תרח וסיפר לנמרוד את כל אשר אירע עם אשתו ואת דברי בנו. כשמוע נמרוד את דבריו חרד חרדה גדולה והתיעץ עם יועציו מה לעשות עם הילד. אמרו לו, מה לך לפחד מהילד הקטן הזה. ויש בכל מלכותך אלפים של שרים, הקטן שבשרים ילך ויביאו. תוך כדי כך בא השטן בדמות אדם לבוש משי שחור, ואמר למלך, מה אתה דואג, תשלח את כל השרים והסגנים והפחות עם כלי המלחמה ויביאו את הילד שישתחוה לפניך, וכן עשה המלך. כשהגיעו השרים לאברהם אחזהו פחד, התחיל להתפלל ולבכות לבורא עולם. מיד שלח השם יתברך את המלאך גבריאל להצילו. ואז צוה הקדוש ברוך הוא את גבריאל שישים ענן וערפל בינו לביןם. כשראו את הענן והחשך והערפל פחדו ושבו אל נמרוד מלכם ואמרו לו מה שאירע להם. אמר ה' אל המלאך גבריאל שיאמר לאברהם שילך אחרי האויב נמרוד לבבל. צוה המלאך גבריאל את אברהם שירכב על כתפו וכהרף עין מצא את עצמו בשערי מדינת בבל. נכנס אברהם בלווי המלאך וקרא בקול גדול, "ה' הוא האלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת. אין עוד אחר, אחד ואין שני לו. אין לו גוף ולא דמות הגוף. והוא אלהי האלהים ואלהי נמרוד" וסיפר לאביו שהמלאך הביאו מהלך ארבעים יום בין רגע.

כששמע זאת נמרוד חרד חרדה גדולה. והנה ראו יועצי המלך שאברהם הגיע, עשו שמחה ומשתה גדול למלך בכדי שכולם ידעו שהוא המלך, וגם תרח בא למסיבה עם בנו אברהם. כשראה אברהם את כל הכבוד שעושים לנמרוד וכמדומה שהוא האדון, עבר בין הפחות והסגנים עד שהגיע לכסא המלך אשר הוא יושב עליו, ויתפוס בכסא וינענע אותו, וצעק בקול, נמרוד הנגעל הכופר בעיקר, באל חי וקיים! וכשראו כך כולם נפלו על פניהם עם מלכם נמרוד, וימס לבבם. לאחר שעתיים כששבה רוחו של נמרוד, אמר לו אברהם, דע לך שזה קול של בריה קטנה מכל בריות שברא הקדוש ברוך הוא. בשעה זו אמר נמרוד, אמת שאלהי אברהם אלוה גדול וחזק, וביקש מתרח אביו שישא את בנו וילך לעירו. וילכו שניהם יחדיו.

לאחר מכן גדל אברהם עד שנהיה כבן עשרים שנה, ותרח אביו חלה. אמר אל בניו הרן ואברהם, תמכרו את שתי הדמויות שהיה רגיל למכרם כי אין לי מעות להוצאותינו. הרן מכר שתי הדמויות והביא את המעות לאביו. אברהם גם לקח שתי דמויות אחרות למכרם, אך מה עשה, קשר חבל בגרונום ופניהם ארצה, והיה סוחב אותם וצועק, מי רוצה לקנות דמות שאין בו תועלת לא לעצמו ולא למי שיקנהו. וגם יש לו פה ולא מדבר, עין ולא רואה, רגלים ולא הולך, אוזן ולא שומע, פנתה זקנה אל אברהם ואמרה לו בחיך, תבחר לי דמות טובה וגדולה ונעבדה. אמר לה אברהם, היכן הדמות שקנית מהרן אחי לעבדו, אמרה לו באו גנבים בלילה ההוא וגנבוהו בעודי בבית המרחץ. אמר לה אם כן איך את מבקשת לעבוד דמות שכזו, שאף את עצמה לא הצילה מהגנבים, כל שכן שלא תציל אחרים! אמרה הזקנה אם כן אברכה, למי אעבוד, אמר לה תעבדי לאלהי האלהים ואדוני האדונים, בורא שמים וארץ את הים וכל אשר בו, והוא אלהי נמרוד ואלהי תרח ואלהי מזרח ומערב דרום וצפון, ומי הוא נמרוד שיעשה עצמו אלוה לעבוד אותו!?

ומאז אותה אשה חזרה בתשובה והתחרטה. מה עשתה, לקחה אבן בידה והכתה על ראש הדמות ואמרה, אוי לך ומי יעבוד אותך עוד, כי אין בך תועלת ולא למי שיעבוד אותך. ויצאה לשווקים ולרחובות וצעקה, מי שרוצה להציל נפשו משחת ויצליח בכל מעשיו, יעבוד לאלהי אברהם. ובכל יום היתה צועקת כך, עד שזכתה הזקנה להשיב הרבה אנשים ונשים בתשובה...

ויהי היום כשהלך תרח למשתה אשר עשה המלך נמרוד, ביקש מאברהם בנו שישאר עם הדמויות, עד שיחזור. היו שם הרבה דמויות יחד עם דמות המלך. מה עשה אברהם, לקח בידו גרזן ואמר "ה' הוא האלהים" ויך בהם מכה גדולה, בגדול החל ובקטן כלה, לזה קטע רגלו ולזה כרת את ראשו ולזה שבר עינו. לאחר מכן הניח את הגרזן ביד גדול הדמויות. כששלמו ימי המשתה ראה המלך את צלמיו שבורים, אמר, מי היה כאן ומי הוא אשר מלאו לבו לעשות כן, ויענו כל העם בוכים ויאמרו, אדונינו המלך, תדע לך שאברהם היה יושב אצלם ושמענו שהיה משבר להם. ויאמר אברהם אני לא שברתי אותם כי אם הגדול שבהם, הלא תראה שעדיין הגרזן בידו. ואם לא תאמין בי, תשאל אותו והוא יגיד לך. כעס מאוד המלך וציוה להניחו בבית הסוהר, והמלאך גבריאל היה ממציא לו מעיין מים חיים וכל מיני מאכל לאכול.

לאחר שנה ציוה המלך שיביאו עצים להבעיר אש, ולזרוק את אברהם אבינו אם עדיין עודנו בחיים, וכן היה. הלך שר בית הסוהר לפתוח את הבור וקרא, אברהם אברהם! אתה חי או מת, ויען, אנכי חי. אמר לו מי נתן לך אכילה

ושתיה עד עכשיו, אמר, מי שהוא כל יכול אלהי האלהים ואדוני האדונים שעושה נפלאות לבדו. כשלקחו את אברהם לזרקו לתוך האש, כל מי שהיה לוקח אותו היה נשרף, ואברהם היה נשאר חי, עד שמתו רבים לאין מספר. בא השטן בדמות אדם ויעץ למלך לזרוק את אברהם לכבשן האש על ידי חבלים ומסמרות. כשראו בשמים שאברהם בצער, נעשה לו נס שהאש כבתה בלי מים, והעצים הציצו ציץ וכולם הוציאו פירות, ונעשה הכבשן כמו גינת ביתן המלך. ואז כולם יראו ממנו כי שם ה' נקרא עליו והשיב רבים תחת כנפי השכינה.

”וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-אַבְרָם לֵךְ-לְךָ מֵאֶרֶץ” (יב, א)

גודל נסיון "לך לך"

נתאר לעצמינו איזו מעצמה גדולה היתה לאברהם אבינו, הרי אברהם מגייר את האנשים ושרה מגיירת את הנשים. היו הולכים ממקום למקום להשפיע עליהם לא לעבוד עבודה זרה ולהכיר את הקב"ה, והיו משפחות שלימות הולכות בדרכם, ועוד כהנה וכהנה, וכל זה ברוחניות, ומה בעניני גשמיות, הרי אברהם אבינו כבד מאוד במקנה בכסף ובוזהב, ועוד מה עם כל המשפחות שהשפיעו עליהם, הרי לכל אחת יש עסקים וכדו'. ועתה אומר לו הקב"ה לך לך מארץ וממולדתך וכו' ואברהם אבינו לא חושב לרגע מה יהיה עמו, מה יהיה עם כל המשפחות שזיכה אותם להיכנס תחת כנפי השכינה. האם יבואו עמו להיכן שילך, הרי יש להם תינוקות, ילדים, נשים, עסקים וכי אלפי משפחות יעזבו את הכל לבוא עמו, ועוד האם הקב"ה אמר לאברהם אבינו להיכן לילך, הרי לא אמר לו אלא רק לך לך אל הארץ אשר אראך.

כל זה נסיון קשה מאוד, ואברהם עומד בכל, ולא מהרהר ולו לרגע על ה' יתברך.

”וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-אַבְרָם לֵךְ-לְךָ מֵאֶרֶץ וּמְוֹלָדֶיךָ וּמְבֵית אָבִיךָ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲרָאָךְ” (יב, א)

מתוך החושך והצרות יבא אור גדול וישועה גדולה

כתב הבעל הטורים "אראך", בגימטריא בעננים (222)

בא ללמד שלא ירך לבב האדם בעמדו בעת חשיכה, כי באו העננים להחשיך בעדו, כי אדרבה, מתוך החשיכה יזכה להארה - לראות את הקב"ה בהארת פנים.

וכך נאמר לאחר מתן תורה 'ומשה ניגש אל הערפל' (שמות כ יח) וכתב בעל הטורים כי 'אל הערפל' בגימטריא 'אל שכינה', מכאן למד הרה"ק ה'נתיבות שלום' זי"ע (דברים, עמ' ריא) כי אם נראה לאדם ש'ערפל' מכסה אותו בחושך כפול ומכופל ידע שאין זה 'ערפל' אלא עכשיו 'שכינה' שורה ונגלית עליו, ואינו ניגש 'אל הערפל' אלא 'אל שכינה'.

מידת הבטחון מסלקת כל השאלות והבעיות

אמר הגאון רבי יהודה אריה דינר שליט"א כי מדרך הבריות לשאול על העבר למה אירע כך וכך, ואילו כלפי העתיד שואלים מה יהיה, והנה 'למה' עולה למניין ע"ה, גם 'מה יהיה' עולה למניין זה, וראה זה פלא 'בטחון' אף הוא בגימטריא ע"ה, חושבנא דדין כחושבנא דדין, ללמדך שה'בטחון' מסלק כל שאלות חששות, פחדים וספקות, הן העבר - 'למה', הן על העתיד - 'מה יהיה'..

”וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-אַבְרָם לֵךְ-לְךָ מֵאֶרֶץ וּמְוֹלָדֶיךָ וּמְבֵית אָבִיךָ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲרָאָךְ” (יב, א)

עשיית התשובה מהקל אל הכבד

לכאורה בהתחלה אדם יוצא "מבית אביו" - ממשפחתו, ואחר כך "ממולדתו" - מעירו, ואחר כך מתרחק יותר ויוצא "מארצו", ואם כן למה כאן אמר הכתוב קודם "מארץ וממולדתך ומבית אביך", היה צריך להיות להיפך? מתרץ הרב כלי יקר (כאן), שהקב"ה רוצה שהאדם יעבוד את ה', ויעזוב את בית אביו, והרי זה קשה לעזוב, וגם את מולדתו ומשפחתו קשה לעזוב, אבל פחות, ואת ארצו יותר קל לעזוב, לכן אמר לו קודם "מארץ", כי צריך ללכת מהקל אל הכבד, ואי אפשר בפעם אחת, אלא צעד אחר צעד. תחלה עליו לעזוב את החברה שבמדינה, שזה לא כל כך קשה, כי לא רגיל אתם הרבה, ואחרי שהתרחק, אז לך לך "וממולדתך" - שאם בני עירך לא טובים, תעזוב גם אותם, ואחר כך "ומבית אביך", שגם אותם תעזוב, וכיון שזה הקושי היותר גדול אמר אותו בסוף.

ולפי הדרש דרשוהו ברוחניות, שהקב"ה רוצה שיתרחק מהמנהגים הלא טובים של אנשי דורו, קודם כל יתרחק מהמנהגים וההרגלים של אנשי ארצו, כי הוא לא קרוב אליהם, ולא פוגש אותם הרבה ולכן קל להתרחק מהם.

אחר כך ממולדתו, מעירו, שזה קשה יותר, כי פוגש ומתחבר אליהם יותר, וזה שאומר לו הקב"ה, "לך לך מארצך", תתרחק מהמנהגים של אנשי ארצך, ואחרי שגמרת עם ארצך, תתרחק גם "ממולדתך", מהמידות של מולדתך, ואחרי שהתרחק יותר, אומר לו "ומבית אביך", כי מהמידות של בית אביו קשה להתרחק יותר מכולם. כיון שעשרים וארבע שעות היה בבית אביו, ולעזוב את מנהגם ודרכם יותר קשה. אלא שאחרי שהוא כבר עזב את המעשים וההנהגות של אנשי ארצו ומולדתו, והוא כבר התקדש קצת וזיכך את עצמו, הוא יכול יותר להבחין ולראות את מומי עצמו אצל בית אביו שזה קרוב לו יותר, ועל ידי זה יש לו את הכח להוסיף ולפרוש גם מזה.

"וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-אַבְרָם לֵךְ-לְךָ מֵאֶרֶץ וּמְוֹלָדֶיךָ וּמִבֵּית אָבִיךָ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲרָאָךְ" (יב, א)

המצוות והתפילות שנעשים בחו"ל שולטים בהם החיצונים

ידוע הוא שבחוץ לארץ שולטים הכוכבים והמזלות והשרים של שבעים אומות העולם (בס' עץ הדעת טוב פרשת ראה, ובעוד מקומות). וכאשר אדם לומד שם תורה ועושה מצוות וחסדים, בתחילה קודם שיעלו למעלה הם נמסרים ביד אותו ממונה של אותה אומה ורק אחר כך עולים לקב"ה, ולכן כל הדר בחו"ל נעשה כמי שאין לו אלוה, וכן כאילו עובד עבודה זרה (כתובות קיא.), אבל בארץ ישראל הכל עולה הישר להקב"ה, לכן אברהם אבינו שהגיע למעלות נשגבות מאד, אמר לו הקב"ה תעלה לארץ ישראל, חבל שישלטו במצוות ובתורה שלך החיצונים. (וראה בזהר חדש ח"ב דף צ"ד ע"ב).

"וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-אַבְרָם לֵךְ-לְךָ מֵאֶרֶץ וּמְוֹלָדֶיךָ וּמִבֵּית אָבִיךָ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲרָאָךְ" (יב, א)

כיצד להצליח לעמוד בנסיון

עוד יבואר "לך לך מארצך", על פי המשנה באבות (פ"ג מ"א) עקביא בן מהללאל אומר הסתכל בשלשה דברים ואין אתה בא לידי עבירה, דע מאין באת ולאן אתה הולך ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון. מאין באת מטפה סרוחה, ולאן אתה הולך למקום עפר רמה ותולעה, ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון, לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא.

וזה שנאמר, לך לך - מכל עניני העולם הזה והתאוות, וכיצד תוכל להתגבר על אותם תאוות וניסיונות על זה אמר: **מארצך - כנגד עפר רימה ותולעה בקבר.**

מולדתך - כנגד טיפה סרוחה.

מבית אביך - כנגד לפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון.

ומכאן נלמד כמה אדם צריך כל יום לילך ולהתעלות עוד ועוד בעבודת ה' יתברך.

"וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-אַבְרָם לֵךְ-לְךָ מֵאֶרֶץ וּמְוֹלָדֶיךָ וּמִבֵּית אָבִיךָ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲרָאָךְ" (יב, א)

השי"ת רמז לו שכשיגיע למאה שנה יהיה לו בן

אמרו רבותינו (רש"י יב, א, וראה ראש השנה דף טז:): לך לך להנאתך וטובתך שתזכה לבנים, ובמדרש (תנחומא לך לך סי' ד') "לך לך" בגמט' מאה. שרמז לו השם יתברך שבזמן שיגיע למאה שנה יולד לו בן. וכן "אברם" בגמט' רמ"ג חסר ה' למנין אבריו של אדם ורמז לו שכשיושלם שמו יוליד (רש"י ישן יב, ב).

"וַיֹּאמֶר ה' אֶל-אַבְרָם לֵךְ-לְךָ מֵאֶרֶץ וּמְוֹלָדֶיךָ" (יב, א)

כיצד נוצרה התקשורת האמיתית הראשונה בין הבורא לנברא

אנו רואים שאברהם אבינו מכיר את הקב"ה מבלי שיגידו לו על כך אלא בהתבוננות עצמית.

בשביל להדגיש את הדבר יש להביא את המעשה בדניאל (דניאל ב, א והלאה) שיום אחד הקב"ה שלח חלום לנבוכדנאצר, וכשהוא התעורר שכח את החלום!! אבל דבר אחד הוא כן זכר: שהוא חלם חלום!!! וגם שהחלום הזה היה איזה מסר מאד נחוץ מהאלוקים. אבל החלום פרח מזכרונו, מיד קרא נבוכדנצר לכל החכמים והחרטומים שלו ושאל אותם חד וחלק: תגידו לי מה חלמתי? הם הסתכלו אחד על השני בתמהון. מנין אנו יודעים מה חלמת. מה אתה רוצה? נבוכדנצר כעס עליהם, שקרנים!! אתם יודעים מה החלום שחלמתי ואתם מסתירים ממני בכוונה. ולכן אני מזהיר אתכם שתזדרזו מהר להגיד לי מה החלום... אחרת אני הורג את כולכם. כל החכמים יצאו מבוהלים מנבוכדנצר. מה הוא רוצה

מאיננו? ממתי חרטום צריך לנחש מעצמו מה המלך חלם בלילה? והוא עוד בטוח שאנחנו מסתירים ממנו. אבל נבוכדנצר מתקש שהחכמים שלו מסתירים ממנו את החלום. ולכן קצב להם זמן שאם עד תאריך מסוים הם לא "חוזרים בהם" ומגלים לו את החלום. הוא מוציא את כולם להורג. והנה הגיע התאריך והם לא יודעים מאיפה להתחיל לפתור את החלום. מיד ניתנה ההוראה להוציא להורג. והתחילו להוציא את החכמים להורג אחד אחרי השני, אולם באותה שעה הגיעה השמועה לדניאל חנניה מישאל ועזריה שהם גם היו נקראים מהחכמים של נבוכדנצר והתברר להם שהם בסכנה! התפלל דניאל לה', וה' גילה לו את החלום וגם את הפתרון שלו. מיד שלח דניאל לרב הטבחים שיעצור את הטבח. וכי נמצא פתרון לחלום. ודניאל הגיע ופתר לנבוכדנצר את החלום. עד כאן הקשור לענייננו.

אולם הסיפור הזה לכאורה מאד לא מובן: מנין לקח נבוכדנצר את המוסכמה הכ"כ ברורה הזו שהחכמים שלו אמורים לדעת מה החלום שהוא חלם בלילה?? נבוכדנצר כידוע היה אמנם רשע ונתעב... אבל הוא גם היה בעל השגה!!! הוא לא סתם המציא המצאות!! (נבוכדנצר היה דומה בבחינה מסוימת לבלעם. הקב"ה העביר דרכו מסרים עמוקים לכל העולם וגם לעם ישראל. על משקל מלאך רע עונה אמן בעל כורחו) א"כ יש להתבונן מנין שוכנע נבוכדנצר שחכמיו יודעים מה הוא חלם.

אמנם ביאור הענין הוא משום שנבוכדנצר הבין שהיות ויש אלוקים בעולם, מוכרח להיות שיש לו תקשורת עם העולם! זה מוכרח להיות, וכי איך יכול להיות שלקב"ה אין את המספר פלאפון של העולם? האם יש היגיון שה' ברא את העולם. ואין לו שום גישה ותקשורת לנבראים?? זה לא הגיוני!!! וזה דבר שגם גוי ערל ושפל כמו נבוכדנצר, הבין שפשוט לא יכול להיות שיש נתק מוחלט בין הבורא לעולם אלא יש לו תקשורת לכה"פ עם חלק מהנבראים. ואם ה' רוצה להעביר מסר. או שיש אדם שלא מוצא חן בעיניו בעולם. יש לו את האנשים המסוימים שדרכם הבורא מעביר את המסרים הללו.

וא"כ יובן הענין שבזה שנבוכדנצר חלם חלום ושכח, הבין שהקב"ה התקשר אליו והשאיר הודעה. ואת זה הוא רצה לשמוע, ממישהו יחיד בעולם שיש לו את הטלפון האישי של בורא עולם... שיתקשר אליו וישאל אותו מה הוא רצה לומר לי. ואני מחפש את הבן אדם הזה, וכשראה שאין אפילו אחד שיש לו תקשורת עם אלוקים. אמר, זה לא יכול להיות שאין. ולכן התחיל נבוכדנצר להאשים את כל החכמים שכנראה הם עושים עליו תרגיל עוקץ. הם בטח קבלו עדכון מהבורא על תכניות שהולכות להתבצע כאן בעולם. והם לא מגלים לו כי הם רוצים להזיז אותו לצד. דהיינו שיש להם את המספר טלפון של הקב"ה... ברור שיש אנשים מסוימים בעולם שהקב"ה מעדכן אותם און ליין מה קורה. אמנם זה רק האנשים שלו וכמו שנאמר (תהילים קמה, יח) קרוב ה' לכל קוראיו לכל אשר יקראוהו באמת, ואלו הם אנשי שלומו, מטעמו, אנשים שמוכנים לייצג אותו, שהם דניאל חנניה מישאל ועזריה. שכל מה שהסיפור הזה קרה. כל הסיבה שהקב"ה שלח חלום לנבוכדנצר והשכיח ממנו את החלום בעצמו. והתגלגל כל הסיפור הזה כדי להעביר לנבוכדנצר ולנו לדורות את המסר החד והנוקב: שיש להקב"ה תקשורת עם חלק מהאנשים שבעולם. ומי זוכה לכך רק מי שמתקשר כל יום להקב"ה בנאמנות זה אדם שיש לו רשות לקבל מידע ועדכונים מה קורה בעולם. ולכן נבוכדנצר וחכמיו לא מקבלים מידע על כך.

והנה כל זה היא הגדרה של אברהם אבינו!, אברהם אבינו היה האיש הראשון שהבין שמוכרח להיות שהקב"ה מתקשר עם העולם! והבין שלא יכול להיות שאלוים ברא עולם ואין לו תקשורת עם העולם! והוא מעוניין בתקשורת הזו.

ולכן אברהם אבינו התבונן ימינה ושמאלה וראה שאנשים בסה"כ עושים מה שהם רוצים. והקב"ה לא מתערב ולא מגיב ולא מחווה דעה, ובזה הבין שהקב"ה מתקשר רק למי שמביע נכונות לתקשורת הזו, וכועס על שאר הבריות שלא יודעים לתקשר עמו.

והנה אברהם אבינו הוא הראשון שזיהה שכאשר הקב"ה מפגין כעס הוא רוצה קשר!!!! כשקורה ל"ע אסונות בעולם... ויש צרות ויסורים... מה הקב"ה זועק בזה? אני רוצה קשר!!! למה אתם לא מתקשרים איתי?? למה אני צריך להפגין כעס בשביל להראות לכם שאני פה ואני מעוניין בקשר?? ולכן פנה אברהם בתפילת שחרית אל הקב"ה ובראות הקב"ה את מעשיו החזיר תקשורת. ובזה נוצרה התקשורת האמיתית הראשונה בהיסטוריה בין הבורא לנברא!

"וַיֹּאמֶר ה' אֶל-אַבְרָם לְךָ-לְךָ מֵאֶרֶץ וּמִמּוֹלַדְתְּךָ וּמִבֵּית אָבִיךָ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲרָאָךְ" (יב, א)

אין דבר נעשה מעצמו בעולם הזה בלי הכרזה והנהגה ממעל כיצד ייעשה

איתא במשנה בתמיד (פ"א משנה ב) מי שרוצה לתרום את המזבח וכו' אמר להם הממונה מי שטבל יבוא ויפס הפיס זכה מי שזכה, ולכאורה יש להקשות הלא תיבות 'מי שזכה' נראות כמיותרות ומחוסרי הבנה, וכי יש מקום לומר שזכה מי שלא זכה, הרי בוודאי הזוכה הוא שזכה... אלא מבאר בנו של התפארת ישראל (שם במשנה בינין אות ל"ז) וז"ל: אע"ג שהפילו גורל, לא היה דרך מקרה (מי שזכה בגורל), רק מה' כל משפטו, ורק מי שראוי וזכאי לכך משמים, הוא הוא שזכה בגורל בכל עבודה ועבודה, עכ"ל. כלומר זכה בעולם הזה מי שזכה בשמים ממעל. הרי לך שאין דבר נעשה מעצמו בעולם הזה, אלא הכל בהכרזה והנהגה ממעל ייעשה. וכמו שראינו בגמ' שבת (לג:) במעשה דרשב"י שרק מי שהיה צריך להתפס נתפס ומי שהיה צריך כיצול ניצל ויצא לחיים.

הקב"ה דואג לאדם לכל מחסורו ואין אנחנו מבינים הנהגתו יתברך כי לא ידענו מה היה בעולם מקדמת דנא

ידוע משלו של הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע (משלי החפץ חיים אות יז, עמוד מה) על 'אורח' שנקלע לכפר פלוני לשבות שבתו, והנה ביום שבת קודש רואה האורח כי הגבאים בביהכ"ס דשם נוהגים במנהגים שונים ומשונים... לפתיחת הארון נתכבד יהודי מיושבי ה'מזרח', לאחר כך עמד וקרא לעליה הראשונה נער צעיר מיושבי צד מערב, משם המשיכו לקרן צפונית מזרחית שם נקרא שוב נער צעיר לעליה ה'ב', ול'שלישי' נקרא זקן מופלג מצד דרום, 'רביעי' מצפון, ו'חמישי' מהכסא השביעי שבאמצע ביהכ"נ... והיה נראה בעליל כי הללו מבולבלים בדעתם, עד שאין קוראים לעליות לפי איזה 'סדר' בר הבנה כלל וכלל, לא לפי 'אלפא ביתא' לא לפי סדר ישיבת ביהכ"נ וגם לא לפי 'זקן זקן קודם'... בגמר קריאת התורה לא אור יותר כח ופרץ בפני הגבאי בטענה יואיל נא בטובו לתת מקומו לאנשים המבינים ב'עסקי גבאות' ולא ינהיג מע"כ את ביהכ"נ לפי שגעונותיו ובלבוליו... שחק הגבאי, ואמר, הנה אורח אתה אשר בין לילה באת הנה ובין לילה פונה אתה לדרךך, וכי כך ברצונך להבין את הנעשה כאן, אם תרצה קבע מקום מושבך כאן לכל הפחות למשך חצי שנה אז יעלה בידך להבין את הנעשה, כי הנה פלוני היושב ראשונה במזרח קיבל לפני כשבוע עליה לרגל יום השנה שהיה לו, זה השני בסמוך לו נתכבד ב'שישי' לפני כג' שבועות כאשר נערכה שמחת הנישואין לנכדו החשוב, השלישי היושב לידו יעלה ויבוא למפטיר בעוד כחודש ומחצה לרגל יא"צ של אבי אמו... על כן לא נתכבדו כל אלו ב'עליה' היום, ומה ש'נער צעיר' נתכבד ראשונה, כי עליה זו של 'כהן' היא ובשבוע זה נסעו מכאן כל משפחת 'כהן' ולא נשאר לנו אלא כהן זה לבדו... 'סדר' יש כאן שבמשך מחצית השנה יעלה כל אחד מבני העיר לעליה לתורה, ומה לך כי נזעקת - אין בידך להבין את הנעשה בתור אורח לרגע...

כיו"ב אמר החפץ חיים, אנו באים לזה העולם כ'אורחים' על 'מאה ועשרים' שנה - לא ידענו מה היה בזה העולם לפני ירידתנו ולא נדע מה יקרה מחר בזה העולם, היאך נרצה להבין את הנעשה כשאין בידינו 'תמונה ברורה' כלל וכלל... וכי ידענו מי היה כאן לפני מאתיים שנה ויותר שעתה עליו להשלים כדי תיקונו ענין פלוני (בגלגול)... וכי ראינו מה היה לפני שלושת אלפי שנה במקום פלוני... ע"כ כל איש על מקומו ינוח לשלווה והשקט ויקבל גזירת שמים באהבה ושמחה... ויבין כי הוא נתון 'בידים טובות' - הקב"ה הדואג לו ולמחסורו יותר ממה שיש בידי אדם לדאוג לעצמו, אין לנו אלא לשמוח ולסמוך עליו ב'עיניים עצומות'.

אי אפשר לאדם 'לדון' בכבשונו של עולם רק אם ידע את כל המאורעות בעבר הווה ועתיד

עוד כיוצא בזה המשיל ה'חפץ חיים' (הובא בספר עולם ועשייה ורשה תרע"א, דף קיג ע"ד) למי שנכנס לביהכ"נ בעת שאמרו הקהל פסוקי דזמרה, והנה הוא שומע אותם לשמירה מעליא. לאידך, רעהו נכנס באמצע התפילה ושמע אותם אומרים ותמה עד מאוד על מה זכו אותם רשעים לשמירה מעליא. לאידך, רעהו נכנס באמצע התפילה ושמע אותם אומרים 'את כל אוהביו ואת כל הרשעים ישמיד', ונרעש כולו מפני מה נגזרה כליה על ראשם של הצדיקים ח"ו, והרי 'חלילה לך להמית צדיק עם רשע' (בראשית יח, כה). עד שבא פיקח אחד ואמר, הקב"ה דיין אמת הוא (ברכות נד.), וכל 'קושיותיכם ותמיהותיכם' אינם אלא מאחר שאינכם קוראים את הפסוק כדבעי מרישיה ועד סיפיה - 'שומר ה' את כל אוהביו, ואת כל הרשעים ישמיד', שכן הוא בדיון, את הצדיק יאהב ה', ואת הרשע יעניש. אך כאשר מביטים הנכם רק בחלקו של הכתוב, סבוכים אתם בכל מיני קושיות ותמיהות. אי אפשר לאדם 'לדון' בכבשונו של עולם רק אם ידע את כל המאורעות בעבר הווה ועתיד, ולא רק על הנראה לעינים בשעה אחת בלבד, אז יכיר שאין שום קושיא על הנהגתו של הקב"ה, על מה עשה ה' ככה, כי הצור תמים פעלו, אל אמונה ואין עוול צדיק וישר הוא (דברים לב, ד).

ישמח האדם במה שנתנו לו מן השמים ולא יתקנא בחבירו

משל לעלה תאנה שהתקנא בציפור דרור המעופפת להנאתה ומשוחררת לגמרי ואילו הוא משועבד, קשור ומחובר לאילן, ולעולם איננו מתנתק... ביקש רחמים שאף הוא יזכה להשתחרר מכבליו, ואכן שמע ה' קול תפילתו וניתקו מהעץ. בתחילה הרגיש העלה 'חרות' כבני מלכים, כי מעתה יעוף להיכן שתשאנו הרוח... אבל, אויה, לאחר כמה שעות נהפך למרמס תחת רגלי עוברים ושבים ולא נשאר ממנו מאומה כי אם עור ועצמות.

והוא כקמח המנופה שרואה שבנפה נשארו תולעים ופסולת והם משוחררים ורק הוא כלוא בתוך השק של קמח, ואינו מבין שאת התולעים והפסולת יזרקו בקרוב לאשפה, ורק הקמח המנופה ישאר וישמש את בעל הבית.

"וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-אַבְרָם" (יב, א)

סוד שם אברם

אמרו רז"ל (מדרש רבה אלבק מ"ד ג) אברם אינו מוליד, אבל אברהם מוליד. והרב שפתי כהן כתב אברם בגמט' מַגְר, וְגָרְם, וּרְגָם, וגמר, פירוש מַגְר שבא מתרח שנתגייר. וְגָרְם לו אברהם אבינו שנתגייר, וְרְגָם צלמי אביו. וגמר שלימות אדם הראשון ותיקונו, וכן אברם בגימטריא קטנה אדם (היינו כשנשאיר את האותיות א' ס' מ"אברם" על כנם, והאות ר' בגימטריא קטנה היא ב', ובצירוף האות ב' הסמוכה לה, עולות יחדיו ד', ויוצאת המילה "אדם").

"וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-אַבְרָם לֵךְ-לְךָ מֵאֶרֶץ וּמְזוֹלַתְךָ וּמִבֵּית אָבִיךָ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲרָאָךְ" (יב, א)

הגוף והנשמה זה אברהם אבינו

בזוהר הקדוש (ח"א דף קכ"ב ע"ב) מובא שאברם זה הנשמה. ויאמר ה' אל הנשמה שתחת כסא הכבוד מחצב הנשמות, "לך לך מארצך" - הגיע זמנך שתלכי לעולם השפל לגוף הראוי לך, "ממולדתך" - מתחת כנפי השכינה, "ומבית אביך" - מתחת כסא הכבוד, "אל הארץ" - דהיינו הגוף, "אשר אראך" - ראוי לך שאת הנשמה תהיי מרכבה לגוף. והנשמה אומרת עכשיו אנכי במקום קדוש וטהור, וכי יש מקום קדוש כזה. והקב"ה אומר לה עכשיו את דולקת כמו נר, ואין לך שם ידוע, ואת הננית מזיו שכינתי, וצריכה את ליגיע כפיך כי תאכל, דאכיל מן חבריה בהית מלאסתכלא ביה, רצונו לומר, האוכל משל חבירו מתבייש להביט בפניו. ועוד אין לך רשות לראות פני שכינתי, עד שתרדי לגוף ואחר כך תחזרי ותראי שכינתי, כמו שאמר דוד המלך ע"ה, צמאה נפשי לאלהים לאל חי מתי אבוא ואראה פני אלהים (תהלים מב, ג) דווקא, וכתוב, כי לא יראני האדם וחי (שמות לג, כ). אלא בתחילה לכי ועשי מצוות ומעשים טובים ותחזרי לראות פני. ואם תהיי אלף שנים בשימשי אין לך רשות לראות פני, כמו שכתוב, כי צדיק ה' צדקות אהב ישר יחזו פניו (תהלים יא, ז), ותלכי בעל כרחך כדי לקיים מצוות עשה ומצוות לא תעשה ותהיה כוונתך לשם שמים. וזה שנאמר "ואעשך" "לגוי גדול", רצונו לומר מרמ"ח מצוות עשה שתקיימי, על ידי כל מצוה ומצוה יבראו המלאכים ותהיי "לגוי גדול", "ואברכך" גימט' רמ"ח עם הכולל, "ואגדלה שמך" בלימוד תורה לשמה, מ"ט פנים טהור ומ"ט פנים שאינו טהור, ויצא לך שם טוב שאומרים פלוני חכם ותקדש שמי בעולם.

"וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-אַבְרָם לֵךְ-לְךָ מֵאֶרֶץ וּמְזוֹלַתְךָ וּמִבֵּית אָבִיךָ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲרָאָךְ" (יב, א)

תמיד צריך להוסיף ולעלות ברוחניות

הזוהר הקדוש (ח"א דף קכ"ב ע"ב) מבאר שמה שכ' ויאמר ה' אל "אברם", אברם זה הנשמה (כנ"ל במאמר קודם). לך לך, דע לך האדם צריך להיות במצב של הליכה - "לך לך", ולא לעמוד במקום אחד, אלא כל יום הולך ומוסיף ולא להיות כמו המלאכים שרק עומדים באותו מצב לא עולים ולא יורדים כמו שנאמר (זכריה ג, ז) "ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה", אלא ישתדל תמיד להוסיף ולעלות בתורה ובמצוות וביראת שמים ובמעלתו הרוחנית בעבודת ה'. ולכן עליו לדעת גם כן לא להתגאות במעשיו, כיון שלכך הוא נוצר. ועליו כל הזמן לעשות מצוות ומעשים טובים ולעלות הלאה, שיש לו עוד הרבה להתקדם ולעלות, ועדיין לא עשה כלום לעומת כל הטובות של הקב"ה עליו.

משלו משל, משל לאדם שחלם בלילה חלום, שבו ראה את המלך עולה במעלות של סולם גבוה מאוד והגיע עד חצי הסולם, כשהתעורר סיפר לאשתו את החלום, אמרה לו לך תספר את זה למלך שישמח, הלך וסיפר למלך, וכששמע המלך כך, ציוה לתת לו אוצר של דינרים, וחזר לביתו שמח וטוב לב. כששמע זאת שכנו, אמר אני אספר למלך שחלמתי איך הוא מטפס ומגיע עד ראש הסולם, ובטח כשישמע כך יתן לי יותר. הלך למלך וסיפר לו, וכששמע המלך כך, כעס עליו וציוה לגרשו בבושת פנים.. אמר לו מה אני שונה מפלוני שנתת לו מתנה גדולה! אמר לו המלך,

הוא סיפר לי שאני עולה במעלות הסולם, אז שמחתי מאד, כי זה מראה שהמזל שלי עולה ועולה, אבל אתה שאמרת שהגעתי כבר לראש הסולם, אז משם כבר אי אפשר לעלות רק לרדת ואם כן זה חלום לא טוב.

ולכן האדם צריך להיות במצב של עליה כל יום ויום, כי אם לא כן ודאי ירד ממדרגתו, וכמו שמצינו בתורה כמה פסוקים ואזהרות שמורים לאדם שעליו להיות במצוות ה' ובמעשים הטובים במצב של הליכה והתקדמות תמידית, וכמו שכתוב אם בחוקתי תלכו (ויקרא כו, ג), התהלך לפני והיה תמים (בראשית יז, א), אשרי תמימי דרך ההולכים בתורת ה' (תהלים קיט, א), את משפטי תעשו ואת חוקותי תשמרו ללכת בהם אני ה' אלהיכם (ויקרא יח, ד), והלכת בדרכיו (דברים כח, כב). (מו"ר הגאון ר' יהודה מועלם זצוק"ל).

חשיבות החיים בעולם הזה ועד כמה ניתן לנצלם בזמן

מכאן נראה כמה צריך האדם לפקוח את עיניו לנצל את החיים, שהרי לאחר שעוברים החיים כבר אי אפשר לתקן. משל נפלא אמר בעל החפץ חיים, לבעל אכסניה שהלשינו עליו לפני הרשות, וכמעט שנגזר דינו לכלות את כל ימיו בצינוק ובעבודת פרך. עמד אותו אדם, הפך עולמות ושכר פרקליטים גדולים, שלח שתדלנים לשופטים ועוד, אולם העלה חרס בידו.

אמרו לו אוהביו וידידיו: רואים אנו שאין לך תקוה אלא לבוא ולהתיצב לפני המלך בכבודו ובעצמו, שכן ידוע הוא כמלך חסד ורודף משפט, ואזניו קשובות לבקשת נתיניו. אם אך יעלה בידך להוכיח לפניו את צדקתך - בטוחים אנו כי לא יתן לעוות משפט.

ומנהג היה נוהג אותו מלך שפעם אחת בשנה היה פושט את בגדי מלכותו, לובש בגדים פשוטים וכך היה נוסע על פני הארץ, מבלי שידע איש כי הוא המלך. וזאת, כדי שיוכל לראות היטב אם הכל מתנהל במדינות למישרין, אם אין פרץ ואין צווחה ואין מעוות דין ומשפט.

והנה קרה מקרה שהמלך עבר בעירו של בעל האכסניה, ואף בא להתאכסן בבית מלונו, ברם, איש לא ידע על כך ואף לא בעל האכסניה עצמו.

ימים אחדים לאחר שהמלך נסע משם, נודע הדבר מי היה אותו אורח פלאי. מששמע בעל האכסניה כי המלך בכבודו ובעצמו - אשר רצה לבוא לפניו להוכיח את צדקתו - היה בביתו ולן אצלו ויכול היה לדבר אתו פה אל פה ולהשמיע באזניו את טענותיו, וכי שעת כושר כזאת היתה בידו והוא החמיצה ללא תקנה - התחיל קורע בגדיו ומצעק: "וי, וי! אוי לי ואבוי לנפשי! המלך הגדול ורב החסד הזדמן לבית מלוני, ואני יכולתי להפיל תחינתי לפניו ולבקש ממנו על נפשי והחמצתי את השעה! עתה כיצד אגיע אליו והוא רחוק וסגור בארמונו, ומאות חיילים עומדים סביבו ושומרים עליו לבל יבוא אליו אדם אשר לא נקרא!"

הוסיף החפץ חיים; והרי ממש מקרה דומה יקרה גם לבני האדם. בהיותם כאן עלי אדמות, בעולם הזה השפל, מצוי הוא, כביכול, מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, בביתו של כל יהודי, שעת כושר מצויינת יש לאדם להתקרב אליו ולהדבק בו יתברך על ידי לימוד התורה וקיום המצוות. ברם, רבים הם המחמיצים שעת כושר זו. לעומת זאת, בעולם הבא כשירצו להגיע אל מלכו של עולם בארמונו - שוב לא יהיה הדבר קל כלל ועיקר, ומי יודע אם יעלה זאת בידם.

ישים כל אחד ואחד דבר זה על ליבו, כדי שידע לנצל את שעת הכושר בעודו שרוי עם המלך בבית מלונו (משלי החפץ חיים).

"וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-אַבְרָם לֵךְ-לְךָ מֵאֶרֶץ וּמְזוֹלַתְךָ וּמִבֵּית אָבִיךָ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲרָאָךְ" (יב, א)

על ידי שעמד אברהם אבינו בנסיונו, הכין כח ההתגברות לדורות העתידים

בפרשתנו התורה מלמדת אותנו על אבותינו הקדושים והנסיונות שלהם, וידוע שכל מעשה אבות סימן לבנים, כמו שכתב הרמב"ן (בראשית יב, ו), כל מה שאירע לאבותינו היה הכנה לדורות הבאים של עם ישראל. ואם כן הנסיונות שהיו לאבות הקדושים וליוסף הצדיק, הכל כדי להכין את הדורות הבאים.

וזה אומרו "לך לך", הליכה כפולה, רומז על כל ההליכות הגלויות והנסיונות שיעברו על ישראל עד סוף כל הדורות, והיה הצווי בבחינת צא וכבוש את הארץ לבניך, שעל ידי שעמד אברהם אבינו בנסיונו, הכין כח ההתגברות לדורות העתידים, שייקל להם יותר להתגבר ולעמוד בנסיון הגלות.

"וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-אַבְרָם" (יב, א)

ארץ ישראל יש בה גם הנאה וגם תועלת

לשם מה כפל הפסוק ואמר "לך לך", והנה רש"י (במקום) תירץ, שלך הראשון הוא כפשוטו לצוותו שילך, והשני בא לבטא שההליכה הזו תהיה להנאתך ולטובתך. וכתבו המפרשים (המאור שבתורה לך לך סי' ג') להסביר, דהנה יש מאכל שאוכלים אותו מפני ההנאה שיש באכילתו כגון מיני מתיקה וכדו', ויש דברים שאוכלים בלא הנאה כגון תרופה ושאר דברים חריפים שיש בהם תועלת, ולכך אמר לו השם יתברך "לך לך", להנאתך ולטובתך, כי ארץ ישראל יש בה גם הנאה וגם תועלת.

לך לך לתקן עצמך

ובזוהר הקדוש (ח"א דף ע"ז ע"ב) יישב את כפילות הפסוק כך, אמר רבי אלעזר לך לך לעצמך, לתקן עצמך לתקן דרגה שלך. עיין שם. וכל המתעורר לטהר עצמו מסייעין לו.

"וְאֶעֱשֶׂךָ לְגוֹי גָדוֹל וְאֶבְרַכְךָ וְאֶגְדָּלְהָ שְׁמֶךָ וְהָיָה בְרָכָה" (יב, ב)

השומר עצמו מחטאים שומרים עליו מלמעלה

שואל רבנו יוסף חיים ע"ה (עוד יוסף חי לך לך ד"ה הנה נא ידעתי) שאלה גדולה, אברהם אבינו עזב את ארץ כנען והולך אל ארץ מצרים מקום הרשע כמו שכתוב (להלן מב, ט) "ערות הארץ", שהיתה מקום הטומאה הכי גדולה, והולך לשם עם אשתו, ועל מה סמך אברהם, והלא אין סומכים על הנס (שבת לב.).

ומתריך הרב על פי מעשה בשני יהודים שנסעו למדינה אחת בספינה, והם היו שני היהודים היחידים בספינה, לפתע באה עליהם רוח סערה, ואמר רב החובל שעל כן צריך לעמוד בנמל הקרוב עד שתשקוט הסערה ואז ניסע, הם הטיילו עוגן בנמל של אחת הערים, וקברניט הספינה סידר כל אחד שיתאכסן באיזה בית בעיר, וכולם היו שם גויים. יהודי אחד ביום הראשון לא אכל וכן ביום השני, אבל אחר כך אכל כי כבר נהיה מסוכן, והשני התאמץ קצת יותר ולא רצה לאכול כך שלושה ימים, הבין בעל הבית שהוא יהודי, הכניס אותו בחדר למטה ואמר לו בסוד אני יהודי כשר כמון. והראה לו את הסכין שאין בה פגימה, ואני שוחט ומולח הכל ואל תדאג הכל כשר. היהודי הזה שמע את הדברים, ושמח ושבה אליו נפשו איך הקב"ה הביא אותו לבית של יהודי, ואכל בשמחה ובטוב לבב.

עבר שבוע שבועיים ונחה הסערה והקברניט אסף אותם ואומר אנחנו נוסעים הלאה. ושני היהודים הללו נפגשו וסיפרו אחד לשני מה שקרה עימם, ההוא אומר אוי ואבוי אני אכלתי אצל גוי, ואיך הקב"ה עשה סכנת נפשות שאצטרך לאכול לא כשר ומה אעשה. אמר לו השני אני ב"ה הקב"ה הזמין אותי למקום כשר. והחבר הזה הצטרע, למה הקב"ה עשה שהוא יהיה אצל גוי והשני אצל יהודי, הרי שנינו יהודים כשרים. אמר לו כשנגיע למחוז חפצינו דבר ראשון נשאל את הרב למה הקב"ה עשה לנו כך. כשהגיעו לעירם נכנסו להרב ואמרו, אנחנו יהודים, שנינו באנו בספינה אחת והיתה לנו סכנה, למה לזה הקב"ה הזמין יהודי כשר, ולזה הזמין גוי. אמר הרב לזה שנפל ביד הגוי, כשאתה היית בבית שלך והיית הולך לשוק לרכוש בשר, האם שאלת הבשר כשר, האם בדקת, ראית, שאלת, חקרת אם כשר או לא. וכן כשהלכת לקנות ירקות, שאלת אם הם מעושרים או לא, אלא לא שאלת ולא חקרת. אמר לו נכון, אני סמכתי על האדם שאמר שזה כשר ומעושר, אמר לו הרב חבר שלך לא היה ככה. ושאל אותו, אתה כשקנית בשר איך קנית, אמר לו אני הולך ושואל בבית דין הבשר הזה כשר או לא, ואם מעושר אני שואל וחוקר. אמר הרב, אתה כשהיית בבית לא שאלת, ולמה שהקב"ה יתעניין בכך ויתן לך יהודי כשר, אם אתה לא מתעניין וחוקר. אבל חבר שלך מתעניין ולא אוכל דבר קטן וגדול אם לא עישר, ולכן כשבא לנסיון, הקב"ה עזר לו ונתן לו כשר.

וזה היה אברהם אבינו שעמד בנסיונות גדולים ובמה שהקב"ה צוה אותו, ואמר בודאי כשאני אלך למצרים הקב"ה יעזור לי, כי אני כשהייתי בביתי עשיתי כל מה שיבכולתי לעשות, וכל מעשה שבא לידי אני רגיל לבדוק ולחקור עליו קודם שהכל בסדר, אם כן אני יכול לבטוח בהקב"ה שיציל אותי ולא יארע לי תקלה. ועוד, שהיה יודע בשרה שהיא כל כך חסידה ומוסרת עצמה על טהרת הקודש על כל מצוות התורה, אם כן ודאי שהקב"ה ישמור אותה ולא יאונה לה כל רע.

מכאן אדם ילמד, שכל דבר ודבר לא יעשה כמצוות אנשים מלומדה, וכל שכן בתלמוד תורה, צריך לשאול ולחקור האם המורים טובים או לא, האם ילמדו אותו יראת שמים או לא, וכמו שאמר הפסוק (מלאכי ב, ז) "כי שפתי

כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה' צבאות הוא", ואמרה הגמרא (מועד קטן יז.) "אם דומה הרב למלאך ה', יבקשו תורה מפיו, ואם לאו, אל יבקשו תורה מפיו", ולכן בכשרות צריך לשאול ולחקור כל דבר ודבר, ואז הקב"ה יעזור לו לאדם, כי משתדל חזק מצד עצמו ומתכוונן בלב שלם.

אכילתו של אברהם כנגד ע"ד אנשים

יש מדרש פליאה (מסכת סופרים כ"א ט'): "האדם הגדול בענקים", זה אכילתו של אברהם שהיה אוכל כנגד שבעים וארבעה אנשים, ולכאורה זה פלא שחזו"ל משבחים את אברהם באכילתו, שהיה אוכל כנגד שבעים וארבעה אנשים. אלא אומר הגר"א (בהגהותיו למסכת סופרים שם) שהאכילה זו היא אכילה ברוחניות, וכמו שנאמר "ויחזו את האלקים ויאכלו וישתו" (שמות כד, יא), ושם נהנו מזיו השכינה (ברכות דף יז.), והאכילה והשתיה הרוחנית פירושו עבודת ה'. **ואמר** שאברהם היה גדול שקנה התקרבות לה' כנגד שבעים וארבעה אנשים שכתוב שם (שמות כד, ט) "ויעל משה ואהרן נדב ואביהוא ושבעים מזקני ישראל ויראו את אלקי ישראל וגו' ויחזו את האלקים ויאכלו וישתו", וכנגד שבעים וארבעה אנשים אלה, היתה השגתו הרוחנית של אברהם אבינו ע"ה.

"וְאֵת לֹט בֶן אָחִיו" (יב, ה)

מדוע לקח אברהם עמו את לוט

צריך להבין, כאשר אברהם אבינו יצא מחרן מדוע לקח רק את לוט עמו, ואילו את כל קרוביו ומכריו עזב בארצו ובמולדתו? אלא אומר הזוהר הקדוש (ח"א דף ע"ט ע"ב): שאברהם אבינו ראה שאצל לוט ישנן שתי נשמות קדושות שצריך להציל אותן, ומי הן אותן הנשמות, האחת, של דוד המלך. והשניה, נשמתו של האמורא, רבא. ואם כן צריך להציל אותן מיד הקליפות. שהן נמצאות אצל לוט, כי דוד המלך בא מרות המואביה אבל רבא בא מנעמה העמונית. אח"כ שהיו במערה (בראשית יט, לג) זימן להם הקדוש ברוך הוא יין ושתה לוט, ובנותיו חשבו שהעולם שמם ובאו אליו, ומאחת יצאה נעמה העמונית, ומהשניה יצאה רות המואביה.

"וְאֵת-הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר - עָשָׂו בְּחָרָן" (יב, ה)

אברהם החליף נפשות הרשעים בנשמה קדושה

ראינו בפרשה, איך אברהם אבינו זכה לזכות את הרבים, כמו שכתוב "ואת הנפש אשר עשו בחרן" (בראשית יב, ה) וכי האדם יכול לעשות נפש או לברוא איזו בריאה בעולם, הרי אם יתאספו כל חכמי העולם יחד, לא יכולים לברוא ולו יתוש קטן. אלא הפירוש הוא, שאברהם היה מדבר על לבם שיעזבו את עבודת האלילים שאין בהם ממש. עיניים להם ולא יראו, אזניים להם ולא ישמעו וכו', עד שהיה מכניסם תחת כנפי השכינה.

ומובא בזוהר הקדוש (שלח לך דף קס"ח ע"א) שאברהם ושרה היו מולידים נשמות קדושות, אמנם לא היו להם ילדים בפועל, אבל כל אחד שהיה עוזב את העבודת האלילים, ונכנס בו רצון להכנס תחת כנפי השכינה, והיתה לו נפש טמאה מהקליפות, היה אברהם אבינו מוציא לו את אותה הנפש הטמאה ומביא לו נשמה קדושה מהנשמות הקדושות שאברהם ושרה זכו להוליד, וזה שאמרו חז"ל שזכו להכניסם תחת כנפי השכינה.

"וַיַּעֲבֹר אַבְרָם בְּאַרְצָ עַד מְקוֹם שְׂכָם עַד אֵלוֹן מוֹרָה" (יב, ו)

על כרחך אתה עתיד ליתן דין וחשבון

במסורה (כתוב: א) ויעבור אברם בארץ, (ב) ויעבור ה' על פניו, (ג) ויעבור והנה איננו. ויתבאר על פי מה שאמר התנא באבות (פ"ד משנה כ"ב) "על כרחך אתה נוצר ועל כרחך אתה נולד, ועל כרחך אתה חי, ועל כרחך אתה מת, ועל כרחך אתה עתיד לתת דין וחשבון". וקשה מכיון שבעל כרחו נברא האדם, אם כן למה יתן דין וחשבון? **ויזבן** על פי משל לעשיר אחד שהיו לו שתי בנות, אחת מכוערת מאד, ואחת קולנית ומרשעת גדולה, ומסיבה זו אין איש רוצה לקחתם. והיה היום ויבוא שדכן ויאמר לעשיר, הנה יש שני אנשים אחד סומא, ואחד חרש, יקח הסומא את הבת המכוערת, והחרש את המרשעת הקולנית. הסכים העשיר ונתן הנדוניא לשתיהן, והלכה כל אחת לבית בעלה, והיה שלום ביניהם, יען שהעיור לא היה רואה את אשתו שהיא מכוערת, והב' החרש לא שמע את מה שאשתו מקללתו, והצליחו בנינים ובעושר רב. אחר זמן בא רופא אחד מומחה בעיר, ושמעו הולך מסוף העולם ועד סופו שאין כמוהו, וכולם הולכים אליו להתרפאות, ואלו שני האנשים, גם כן הלכו אצלו. אמר הרופא, אני ארפא אתכם בתנאי שתתנו סכום כזה כל אחד מכם, והם קבלו על עצמם וחתמו בשטר, גם הרופא ריפא אותם, והלכו כל אחד לביתו. האיש

שהיה עיור כשראה שאשתו מכוערת, כעס עליה והיו מתקוטטים תמיד, והאיש שהיה חרש, ראה שאשתו קולנית, ותמיד מקללת ומגדפת אותו, גם הוא כעס על אשתו, ובין כה וכה בא הרופא לבקש הכסף, והם אמרו לו שבשום אופן אין אנו משלמים אפילו שוה פרוטה, בטענה שלא המציא להם תרופה, אלא צרה צרורה. הרופא לקח את השטר והלך אצל הדיין והראה לו השטר, תיכף שלח אחריהם הדיין ובאו. אמר להם מדוע אין אתם משלמים את שכרו, ענו לו, עד עכשיו שלא היו פיקחים היתה ביניהם אהבה ושלוש, ועכשיו בהיפך. אמר הדיין לרופא, אתה יכול לעשות אותם כמו קודם. אמר הן. אמר לפיקחים מה אתם רוצים לשלם, או לשוב למצבכם הקודם? אמרו אנחנו רוצים להיות פיקחים, אמר להם אם כן מוכרחים אתם לשלם.

והנמשל, דבעל כרחך אתה נוצר, ובעל כרחך אתה חי, אם כן לפום דינא לא היה מגיע שום עונש על חטאו, אך כיון שבעל כרחך אתה מת, אם כן לא ניחא לך להיות כבתחילה שהיית עפר מן האדמה, ורצונך להיות חי, אם כן בעל כרחך אתה עתיד ליתן דין וחשבון. וזהו שאמר התנא באבות (שם) בתחילת המשנה, "הילודים למות", שטוענים יותר טוב שימותו, אמנם "והמתים להחיות", המתים היינו בזמן שנשלם קץ חיי האדם, רוצים לחיות, אם כן ניחא להו בחיים, ועל כן צריך לתת גם דין וחשבון.

וזהו שאומר המסורה הנזכר ויעבור אברם בארץ, טוען ואומר, יותר טוב היה ש"ויעבור והנה איננו", שלא היה בא לעולם. אמנם ואבקשהו בסוף זמנו כשנתבקש למעלה ולא נמצא, בעבור שחפץ בחיי עולם הזה, אם כן שפיר קאמר "ויעבור ה' על פניו", רצונו לומר מתמלא עברה עליו ועושה עמו דין וחשבון (ליקוטי שושנים, יודי, פרשת לך לך, ירושלים תרצ"א).

"ויעתק משם ההרה מקדם לבית-אל ויט אהלה" (יב, ח)

בכל מקום שהגיע - היה בונה ביהמ"ד תחילה

כתב השפתי כהן על התורה, כל מקום שאברהם אבינו היה הולך, קודם כל היה מכין מקום הלימוד ובית המדרש, ובונה אהל שבו היו לומדים תורה, וכן עשו שאר האבות וכו', ומהם למדו עם ישראל במדבר. ועל זה אמר בלעם (במדבר כד, ה) מה טובו אהליך, הם אהלי תורה, שהיה להם מקום מוכן להשתמש בקדושה ולא היו משתמשין בו חול.

"ויסע אברם הלוך ונסוע הנגבה" (יב, ט)

הלוך ושוב, הלוך וחסור, הלוך ונסוע, הלוך וגדל

במסורה מובא שד' פעמים נאמר בתורה "הלוך" (כתובים מלא ו"ו), א', הלוך ושוב (בראשית ה, ג). ב', הלוך וחסור (שם ה, ה). ג', הלוך ונסוע הנגבה (שם יב, ט). ד', הלוך וגדל (שם כו, יג). ורבנו יהודה מועלם היה מסביר (והובא גם בס' דרש יהודה) שמי שיש לו גסות הרוח והולך בגאווה ושררה בעולם הזה, שהוא "הלוך וגדל", הולך וחוזר לגלגול, וזה שכתוב "הלוך ושוב" בעולם הזה. אבל מי שהוא "הלוך וחסור" במדת ענוה ושפלות, "הלוך ונסוע הנגבה", אותיות הגין ב"ה מקומו בגן עדן. וזה הרמז בפרשת המן (שמות טז, טז), זה הדבר אשר צוה ה' לקטו ממנו איש לפי אכלו עמר לגלגלת, עמ"ר נוטריקון עפר מים רוח שיש לו מדת ענוה (שאליה משולים עפר, מים ורוח), ואין לו מדת אש שהיא גאווה, ואל תקרי "לגלגלת" אלא "לא גלגלת", דהיינו לא יבא בגלגול. ומפי הגבורה הוא, כנאמר בפסוק, "זה הדבר אשר צוה יהוה". עוד נרמז זאת בפסוק בתהלים (עח, לט) "ויזכור כי בשר המה רוח הולך ולא ישוב".

עוד יש לפרש, מי שמכניס אורחים, אם "הלוך וגדל" סעודתו ואכילתו בבשר עופות ודגים, האורח מתבייש ואינו חוזר עוד פעם לביתו "הלוך ונסוע". אבל אם עושה סעודה קטנה של אורז וקטניות ומיני ירקות בבחינת "הלוך וחסור", האורח אינו מתבייש כל כך ו"הלוך ושוב" עוד פעם, וזהו ארבעה הלוך מלאים שהובאו במסורה!

עוד יש לפרש אם "הלוך וגדל" במצוות ומעשים טובים בעולם הזה, "הלוך ושוב" - הקב"ה מחזיר לו ממונו שנתן לצדקה, כמו שנאמר ויתן לך (בראשית כז, כח) יתן ויחזור ויתן. וכשם שהמילה ונתנו נקראת גם למפרע "ונתנו". דהיינו הקב"ה ישלם לו מה שנתן לצדקה. אבל אם "הלוך וחסור" ממצוות וצדקה, גם עשרו "הלוך ונסוע הנגבה". כמו אותו בן חסיד שהיה נותן מעשר משדהו, ורע בעיניו והיה מחסר בכל שנה ושנה, וגם הקב"ה חיסר לו, עד שנשארו לעצמו מעשר ממה שהיה נותן. (כסא רחמים, מלמד, לך לך אות ג').

עוד יש לפרש אם "הלוך וגדול" בתורה, יצר הרע ילך מאצלו, "הלוך ונסוע" לפי שאינו יכול לשלוט עליו, זהו שאמרו (סוכה נב:), אם פגע בכ מנוול זה משכהו לבית המדרש, וכתוב, אם רעב שונאך האכילהו לחם וגו' (משלי כה, כא).

ואם "הלוך וחסור" יום בתורה, "הלוך ושוב" יצר הרע, כמו שאמרו חז"ל (ירושלמי פ"ט ה"ה בשם מגילת חסידים), אם תעזבני יום, ימים אעזבך.

עוד אמרו רבותינו ז"ל בגמרא ברכות (דף ו:): אמר ר' חלבו אמר רב הונא, היוצא מבית הכנסת אל יפסיע פסיעה גסה. אמר אביי לא אמרן אלא למיפק, אבל למיעל, מצוה למרהט (תרגום: לא אמרנו אלא לצאת, אבל להכנס מצוה לרוץ) שנאמר נדעה נרדפה לדעת את ה' (הושע ו, ג). והנה אדם שבא לבית הכנסת ושכח להביא ציצית או תפילין או סדור תפלה, כיצד יעשה? אם ירוץ להביא הרי אסור למרהט. ואם ילך בנחת, יפסיד קדושה וקדיש. זו כוונת ר' חלבו, אם "הלוך ושוב" לבית הכנסת. "הלוך וגדל" ילך בפסיעה גסה, מפני שהלוך ושוב שיביא תפילין או ציצית. אבל אם "הלוך ונסוע" שלא ישוב עוד והולך לדרכו, "הלוך וחסור" שאסור לפסוע פסיעה גסה, וז"ש לא אמרן אלא למיפק לגמרי, שאינו רוצה לחזור, אסור למירהט. אבל אם דעתו, לשוב מותר. וזה שנאמר, הלוך ונסוע הנגבה שכרו כפול, על כל פסיעה ופסיעה נותן לו הקב"ה שכר בגן עדן. והרמז הנגב"ה אותיות הג"ן ב"ה, שהוא כמו פרדס לצדיקים "גן", ומאסר לרשעים "נגב".

"וַיֵּרְאוּ אֶתְּהָ שְׂרֵי פְרַעְה וַיְהִלְלוּ אֶתְּהָ אֶל-פְּרַעְה וַתִּקַּח הָאִשָּׁה בֵּית פְּרַעְה" (יב, טו)

פניה של שרה כחמה זורחת

כיון שהגיעו אברהם ושרה למצרים ועמדו על היאור, ראה אברהם אבינו בבואה של שרה בנהר כחמה זורחת, מכאן שנו חכמים שכל הנשים בפני שרה כקוף בפני אדם. (תנחומא לך לך סימן ה').

שרה היתה מלכה במצרים ששה חדשים

בדרשות חתם סופר (ח"א דף צ"ד טור ג', ד"ה נחזור) כתב דבר חידוש נפלא מאד בשם הרמב"ן ז"ל, ששרה אמנו שהתה בבית פרעה במשך ששה חדשים, והיתה אז מלכה במצרים, ולאחר ששה חדשים נתנגע פרעה בנגעים גדולים, ובעל כרחו החזיר את שרה לאברהם אבינו.

ודברים דומים איתא במדרש תנחומא הישן (סימן כ"ז), שכאשר נלקחה שרה לבית אבימלך מלך גרר, "נטל לבוש מלכות והלבישה ועשאה מטרונה. למה, שלא יתבע אותה אדם בעולם, אלא יהיו שומעין שהיא מלכה ומתייראין לתבוע אותה". וכן איתא במדרש בראשית רבה (פרשה נ"ב סי' י"ב) ובפירוש המיוחס לרש"י על המדרש שם, עיין שם.

"וּלְאַבְרָם הֵיטִיב בְּעַבְרָה" (יב, טז)

אין הברכה מצויה בבית אלא בזכות האשה

בכתוב בגמרא (כנא מציעא נט.) אמר רבי חלבו, לעולם יהא אדם זהיר בכבוד אשתו, שאין הברכה מצויה בבית אלא בזכות האשה. והיינו דאמר להו רבא לבני מחוזא אוקירו לנשיכו כי היכי דתתעתרו. וזה מרומז כאן בפסוק "ולאברם הטיב בעבורה" השם הטיב עם אברם בזכות שרה.

"וַיְהִי-רִיב וְגו' וַיֹּאמֶר אַבְרָם אֶל-לוֹט אֶל-נָא תְּהִי מְרִיבָה בֵּינִי וּבֵינְךָ וּבֵין רְעִי וּבֵין רְעִיךָ כִּי-אֲנָשִׁים אַחִים אֲנַחְנוּ" (יג, ז-ח)

לא להחזיק במחלוקת כלל

המפרשים אומרים (הרב חיד"א בפני דוד פרשת בראשית סי' כ"א), "ויהי ריב", "ריב" זה זכר, ואחר כך כתוב "אל נא תהי מריבה" - לשון נקבה, ומהו שינוי הלשון? אלא מכאן ילמד האדם כמה קשה המחלוקת, שמנקודה אחת קטנה אחר כך פורצת הרבה, ומזכר נהיה נקבה, ונקבה מולידה ויולדת בנים ובני בנים ונהיה יותר חזק הריב. כך אמר אברם ללוט, כעת התחיל להיות "ריב" שהוא לשון זכר, שזכר אינו מתעבר. אם אחד מאיתנו טוען טענה כל שהיא על חבירו, וחבירו שותק ומקבל את הדברים ואינו משיב עליהם, לא תפרוץ מריבה ביניהם. אבל כאשר ראה אברהם שנעשה "מריבה" וזה טוען וכנגדו משיב לו, אמר ללוט בבקשה "הפרד נא מעלי" וכו' אינני חפץ להיות באוירה של מריבה בשום אופן. ולכן כשיש מחלוקת כבר בהתחלה ישבור אותה. והוא לפי מה שאמרו (סנהדרין ז.) האי תגרא, דמיא לצינורא דבידקא דמיא, כיון דרווח רווח. פירוש, כשהנהר מתפשט לשדות שסביביו, אם אינו סוכרו הוא מתרחב ושוב אינו יכול לסתמו, כך הריב, אם האדם אינו בולמו מיד בתחילתו הוא מתרחב.

ובזה פירשו המפרשים מאמרם (ויקרא רבה פרשה א' סי' ו') "דעת קנית, מה חסרת, דעת חסרת מה קנית" והנה ההבדל בין המילים ריב למריבה, הוא באותיות "מה" שהן האות הראשונה והאחרונה של מלת מריבה. וזה שאמרו דעת קנית "מה" חסרת, רצה לומר, מי שיש לו דעת ובולם את עצמו, ולא יתן לריב להתפשט להיות מריבה חס ושלום, כי לא מכניס אותיות מ"ה בתוך הריב שיעשה על ידי זה מריבה. אבל אם חס ושלום דעת חסרת "מה" קנית, ואז לוקח את אותיות מ"ה ומוסיף אותן למילה ריב ונעשה מריבה. וזה שנאמר "תולה ארץ על בלי-מה" השם מקיים את העולם על מי שאינו מוסיף את המ"ה.

וזה נרמזו בתיבת "מחלוקת" כי אותיותיה מראות איך היא מתפרצת, מ' - כל האות סגורה, רק סדק קטן פתוח במ', כך המחלוקת מתחילה מהקצה הקטן. אחר כך נהיה ח' - שכבר פתוח למטה הכל, ואחרי ח' לא נגמר ומגיע ל' - שהאש עולה ועולה ונהיה עוד יותר פרצה, ואחר כך מוריד אותו לשאול תחתית - שלאות ק' יש רגל שיורדת למטה, ואחר כך מגיעה האות ת' - שלה אין יסוד אחד, אלא יש לה כבר שני יסודות, המחלוקת נהיית קבועה, אבל אם היה חכם יכול היה להשקיט את המריבה ברגע!

והעצה לכך, שאם למשל הוא שומע דבר מבנו על השכן שעשה לו דבר מה, לא ילך מיד לצעוק עליו, שכך הוא מעורר יותר את המריבה ובקלות המחלוקת תתלקח יותר, אלא ישתוק ורק לאחר זמן יכול לגשת אל השכן ולהעיר לו בניחותא, וכך הכל יבוא על מקומו בשלום.

והשלום זה דבר גדול, שאם ישראל בשלום לא יכולים עליהם, וכמו שכתוב באחאב (ויקרא רבה פרשה כ"ו סי' ב') שאף על פי שעבדו עבודה זרה, כיון שהיו באחדות היה מנצח במלחמה, כי היתה אהבה ואחוה בין כולם - וזה מראה כמה האחדות חשובה! אבל מחברה רעה צריך להתרחק, שהרי אברהם תיכף כשמצא הזדמנות אמר ללוט שילך, כדי שלא תהא מריבה ביני לבינך.

"וַיֹּאמֶר אַבְרָם אֶל-לוֹט אֶל-נָא תְּהִי מְרִיבָה בֵּינִי וּבֵינְךָ וּבֵין רְעִי וּבֵין רְעִיךָ כִּי-אֲנָשִׁים אַחִים אֲנַחְנוּ" (יג, ח)

אברם דא יצה"ט לוט היינו יצה"ר. אל נא תהי מריבה ביני ובינך

יובן על פי מה שכתב בזוהר הקדוש (ח"א דף פ' ע"ב וזוהר חדש דף מ"א ע"א) אברם דא יצר הטוב, לוט היינו יצר הרע. עיין שם. אל נא תהי מריבה ביני ובינך, רצונו לומר אנחנו היצר הטוב והיצר הרע, יושבים במקום אחד בגוף אחד, כאיש שיש לו שתי נשים. ועל דרך זו יש לרמוז בהמשך הפסוק, בין רעי ובין רעיך, רע"י אותיות יע"ר, העולם הזה דומה ליער שיש בו הרבה אילנות, מינים ממינים שונים ופירות הרבה. יש פרי שמתוק באכילתו, אבל סופו מר שמביא לידי מחלות. וכן היצר הרע, מפתה לתענוגות וסופם ייסורים וגהינם. ויש אילן שפריו מר בטעמו, אבל מביא תועלת לאוכלו, וכך היצר הטוב, מונע את האדם מכמה הנאות שהן לרגע אחד, אבל סופו אושר ושלווה ומנוחת הנפש, וזהו שנאמר באיוב (ח, ז) והיה ראשיתך מצער ואחריתך ישגה מאד, וכן זה מה שכתוב חכם עיניו בראשו (קהלת ב, יד), רצונו לומר, צופה מראשו עד סופו, וכתוב ותשחק ליום אחרון (משלי לא, כה).

משל למה הדבר דומה, לשני בני אדם חכם וכסיל שהיו הולכים בדרך והגיעו ליער, והיו בין עצי היער ב' אילנות, האחד פריו מר והשני פריו מתוק. וטבעו של הראשון היה כך, פריו מר כלענה בתחלתו ואחר זמן ששותה מים יהיה לו רפואה בסופו. והאילן השני פריו מתוק בתחלתו ואחר זמן ששותה מים יהיו לאדם כאבי ראש ובטן. וידוע שמיני מתיקה מצמיאים את האדם למים יותר מפירות שהם מרים. החכם לקח מפירות האילן המר ואכל, ולקח גם צידה לדרך, והכסיל לקח פירות מתוקים ואכל ונתן בחיקו לדרך. אמר לו החכם לכסיל זה הפרי אינו טוב, מר בסופו כשתלך בדרך תצמא למים, תשתה ויהיו לך חולאים רעים וכאבי ראש ובטן, ולא שם לבו לדבריו וחשב בדעתו בהפך, זה שלי מתוק ושלך שהוא מר אינו טוב. וכשהגיעו למלון צמאו למים ושתו מים ובא לו לכסיל כאב בטן וכאב ראש, והיה צועק שיעשו לו רפואה, ואמרו לו צריך לחזור ולאכול מן הפירות המרים כמו שעשה החכם, וראו שהחכם יש לו מן הפירות האלו ורצו לקנות ממנו ולא רצה למכור.

והנמשל, צדיק ורשע באים לעולם הזה שנקרא "יער" שיש בו שני אילנות, דהיינו יצר הרע ויצר הטוב. והצדיק נוהר מגול ומחמס ומשבועת שוא ואוכל מיגיע כפיו, וממית עצמו על דברי תורה, אדם כי ימות באוהל, ובזיעת אפך תאכל לחם, אוכל הצדיק מאילן שפריו מר בתחלתו, אבל מתוק בסופו לעולם הבא. ואילו הרשע, אוהב גזל וגנבה, שוחד ליצנות חניפות שקר ושבועת שוא, פריו מתוק בראשיתו ומר בסופו בעולם הבא. ומי שמוכיח אותו אינו מקבל.

ואומר ראיתי רשע עריץ ומתערה כאזרח רענן (תהלים לו, לה), ואילו יש צדיקים שאין להם לחם לאכול, כגון ר' חנינא ור' פדת, צדיק ורע לו. אבל להיפך רואים ברשע טוב לו, וכן הוא אומר, מדוע דרך רשעים צלחה (ירמיה יב, א), וכתוב יחילו דרכיו בכל עת (תהלים י, ה). וכשיגיעו שניהם לעולם הבא שואלים להם בבית דין של מעלה, קבעת עתים לתורה (שבת לא). שנקראת מים (ב"ק דף יז.), כדכתיב הוי כל צמא לכו למים (ישעיה נה, א). ועל כן כתיב, פוטר מים ראשית מדון (משלי יז, יג), דרך רמז, הפוטר עצמו ממים, היא התורה, היא לו תחילת מדון, ויבואו לו כאב ראש וכאב לב. שתחילת התורה וסופה הוא אותיות ל"ב, בי"ת, בראשית. למ"ד, לעיני כל ישראל, ועונשין אותו בדין קשה, ואומרים לו שהוא צריך לחזור בגלגול. אבל לצדיק אומרים יבא שלום ינוחו על משכבותם (שבת קנב:), וכל מה שצועק הרשע אינם מקשיבים לו, כמו שנאמר אין שלטון ביום המות (קהלת ח, ח).

וזה שאמר אל נא תהי מריבה ביני ובינך, ובין רע"י ובין רע"ך, דכתיב ואהבת לרע"ך כמוך (ויקרא יט, יח), כי אנשים אחים אנחנו, כולנו בני איש אחד נחנו, הדא הוא דכתיב, הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא. (כסא רחמים מלמד, כאן, אות ה').

"אם-השמאל ואימנה ואם-הימין ואשמאלה" (יג, ט)

עשר בשביל שתתעשר

אפשר לבאר את הפסוק הזה על מצות הצדקה, דאיתא בגמ' (כתובות סו:): "מלח ממון חסר", ופירש רש"י, "מליחת הממון" היא משל לשמירת הממון, שהרוצה לשמר ממנו עליו ל"חסרו" בנתינת צדקה, שהנותן צדקה ממנו הולך ומתרבה, ואמרו עשר תעשר (דברים יד, כב), עשר בשביל שתתעשר (שבת קיט.), "עשר" - הנקודה שעל האות ש' בשמאל, "תתעשר" - הנקודה בימין, וזו פירוש הפסוק "אם השמאל" - אם אתה הולך בשמאל, שאתה שם את הנקודה בשמאל ואתה מעשר ונותן לצדקה, "ואימנה" - הקב"ה אומר אני אלך כמוך בימין ואני אעשה את השין לשין ותהיה לעשיר, אבל אם אתה הולך בימין - שאתה רוצה להתעשר אני אלך בשמאל ואני אעשר ואפחות מהממון שלך. על האדם לדעת שאת הממון ה' נתן לו בשביל שיעשה מצוות ובפרט לתת לתורה ולישיבות!

"וַיֵּאָהֵל אַבְרָם וְיִבְרָא וַיֵּשֶׁב בְּאֵלֵי מְקָרָא אֲשֶׁר בְּחֶבְרוֹן וַיְבַן-שָׁם מִזְבֵּחַ לַיהוָה" (יג, יח)

בית הכנסת של אברהם אבינו

בחרון עיר האבות תובב"א ישנו בית כנסת הנקרא, בית הכנסת "אברהם אבינו", על שם מעשה פלאי שאירע שם ביום הכיפורים, כאשר מסופר בספר עמק המלך (הקדמה שלישית פרק עשירי), וכך היה המעשה:

היו תקופות שדרו בעיר חברון רק עדה קטנה מאד, ואנשים בה מעט, ולא תמיד היו להם עשרה אנשים להתפלל בציבור במנין, רק בשבתות ובימים טובים היו מתקבצים לשם מן הכפרים הקרובים להתפלל במנין, ואנשי חברון היו אנשי מעלה.

פעם אחת בערב יום הכיפורים לא היו בחברון אלא רק תשעה אנשים, והמתינו על בני הכפרים שיבואו להתפלל ולא בא אף אחד מהם, כי הלכו כולם לירושלים עיה"ק תובב"א שהיא סמוכה מהלך רביע יום, והיו בצער גדול מזה שיצטרכו להתפלל ביום הכיפורים בלא מנין, ובכו הרבה, והשמש כבר נטתה לשקוע.

ויהי הם נושאים את עיניהם, והנה איש זקן בא מרחוק ושמו כנגדו שמחה גדולה, וכשבא אליהם נתנו לפנינו לאכול סעודה המפסקת, ובירך אותם ואמר שכבר אכל בדרך, ובכן התפללו ביום הקדוש במנין, וכיבדו את הזקן כבוד גדול.

במוצאי יום הכיפורים, התחילו להתדיין זה עם זה מי מהם יזכה לארחו, כי כל אחד רצה להביא את האורח לביתו, ונתפשרו להפיל גורל, ונפל הגורל על החזן, שהיה איש חסיד והגיד נפלאות בחלומות וחזיוני לילה, והלך החזן לביתו והאורח אחריו. כשהגיע החזן סמוך לביתו פנה לאחוריו כדי לכבד את האורח שיכנס ראשון לביתו, וירא והנה איננו, ובקשו אותו בחצרות ולא מצאוהו, והיו כולם בצער גדול, כי חשבו שהלך בלילה לדרכו שלא רצה ליהנות מהם. **באותו** הלילה בא אותו זקן אל החזן בחלומו, ואמר לו שהוא היה אברהם אבינו ע"ה שבא אליהם להשלים המנין, כי ראה אותם בצער גדול על כך שיתפללו בלא מנין, ושמו שמחה גדולה, וברכו את ה' הגדול כי הפליא לעשות עמהם.

"ברע מלך סדם" (יד, ב)

הקב"ה הפך שמו אחר הפיכת סדום ועמורה

הגאון ר' יהונתן אייבשיץ (מפראג), כבר בילדותו היה מופלג בחריפותו. וכאשר למד חומש, הפליא את כולם בשכלו החריף, ועל כל שאלה שנשאל היה עונה תשובה חריפה. לאחר שלימד רבו את פרשת לך-לך בכיתה על מלחמת המלכים בעמק ים המלח, שאל מנהל הת"ת את יהונתן הקטן, אמור נא את שמו של מלך סדום, ענה לו כתוב מפורש - "ברע מלך סדום". התחכם המנהל ושאל, הלא כתוב בסידור התפילה בסדר הקטורת "מלך סדומית רבע" (ובאמת כתיב מלח אלא רצה המנהל לבלבלו), אך יהונתן לא התבלבל והשיב, בתחילה היה שמו של מלך סדום "ברע" וכמו שנאמר בתורה, אלא שאחרי שהפך הקב"ה את סדום ועמורה נהפך גם שמו של המלך מ- "ברע" לרבע.

"ויקחו את-לוט ואת-רכשו בן-אחי אברם וילכו והוא ישב בסדם" (יד, יב)

ניצוצות של רבא בתוך לוט

יש לדרקדק על הכתוב "ויקחו את לוט ואת רכושו בן אחי אברהם", וכי "רכושו" של לוט הוא-בן אחי אברהם, מדויק יותר היה לכתוב "ויקחו את לוט בן אחי אברהם ואת רכושו".

כתב רבנו האר"י ז"ל בס' לקוטי תורה (כאן) וזה לשונו: "ויקחו את לוט ואת רכושו בן אחי אברהם, כבר הודעתך איך רבא האמורא נמשך נשמתו משורש דנעמה העמונית בת לוט, וזהו ואת כל רכושו בן אחי ראשי תיבות רבא, וכאשר הקליפות שבו את לוט, גם את נשמת רבא שבו עמו, עד שיצאה נעמה העמונית ויצא ממנה רבא". עכ"ל.

וכך גם מובא בספר "חסד לאברהם" (מעין ה' נהר כ"ג כ"ה) בזה הלשון, ודע כי רבא האמורא נמשך משורש נעמה העמונית בת לוט, כי כאשר הקליפות שבו את לוט גם את נשמת רבא שבו עמהם, עד שיצאת נעמה העמונית בת לוט ויצא רבא, וזו שאמרו ויקחו את לוט ואת רכושו בן אחיו ראשי תיבות ורבא. וכן בלעדי רק אשר אכלו הנערים ראשי תיבות רבא. עכ"ל.

המגלה עמוקות (סוף פרשת לך לך) מוסיף, כמו שלא היו יכולים ישראל לקבל תורה שבכתב עד אחר גלות מצרים, כן לא יכלו ישראל להשלים תורה שבעל פה, עד שהיו בבבל, שם נגמר תלמוד רב אשי, ולכן מיד אחר ירידת אברהם למצרים שהיתה עבור תורה שבכתב, מוזכר בתורה עניין ארבעה מלכים שהיו בעמק המלך על בבל שהיא עמוקה ואמרפל הוא מלך בבל, שם זכו ישראל לקבל תורה שבעל פה.

וזה סוד שרמזו בזו הפרשה בהריגת המלכים, ויקחו את לוט ואת כל רכושו - בן אחי אברם (בראשית יד, יד), שכתב האר"י ז"ל שהוא ראשי תיבות רב"א, שבאותו פרק נתכונן אברהם להוציא ניצוצות של רבא שהיו תקועים בלוט. וקשה מה ענינו לכאן, אבל לדידינו ניחא שבזו המלחמה היה מתעסק אברהם להוציא ניצוצות של תורה שבעל פה שזכו ישראל בימי אביי ורבא שהיו בבבל.

וכתב בס' שבילי פנחס, שיש בהקדמות אלה לפתוח שער להתבונן בכמה מאמרים של רבא בש"ס. במסכת יבמות (עז). דרש רבא, מאי דכתיב פתחת למוסרי, אמר דוד לפני הקב"ה, רבוננו של עולם שני מוסרות שהיו עלי פתחתם, רות המואביה ונעמה העמונית. ויש לומר שדוקא רבא דרש דרוש זה, על פי דברי הזוהר (ח"א דף ע"ט ע"א) על הכתוב "ויקח אברם את שרי אשתו ואת לוט בן אחיו", ושואל הזוהר, מה ראה אברהם לחבר אליו את לוט ומתריך "אלא משום שראה ברוח הקודש שעתידי לצאת ממנו דוד המלך". מבואר מזה שנשמתו של דוד המלך היתה טמונה אצל לוט בסדום, ולפי מה שלמדנו מדברי האר"י ז"ל, הרי שגם נשמתו - של רבא היתה טמונה אצל לוט בסדום.

ויראה לבאר את הקשר בין שתי נשמות קדושות אלו, על פי הזוהר הקדוש (ח"ג דף ש"ב), כי דוד המלך היה מרכבה למידת מלכות שהיא התורה שבעל פה, כמבואר בפתח אליהו (תיקוני זוהר דף י"ז ע"א) מלכות פה תורה שבעל פה קרינן לה. עד כמה גדול כוחו של דוד המלך בתורה שבעל פה, יש ללמוד ממה שדרשו חז"ל (סנהדרין גג). על הכתוב, "ויען אחד הנערים ויאמר, הנה ראיתי בן לישי בית הלחמי, יודע נגן וגיבור חיל ואיש מלחמה ונבון דבר ואיש תואר וה' עמו". ומפרשת הגמרא, "יודע נגן, שיועד לישאל. גיבור, שיועד להשיב. איש מלחמה, שיועד לישא וליתן במלחמתה של תורה. ונבון דבר, שמבין דבר מתוך דבר. ואיש תואר, שמראה פנים בהלכה, וה' עמו, שהלכה כמותו בכל מקום".

ונמצינו למדים מדברי המגלה עמוקות, כי בצאת אברהם אבינו למלחמה להציל את לוט, היתה כוונתו להציל גם את נשמת רבא שהוא היסוד של תורה שבעל פה בבחינת "הויות דאביי ורבא". הרי מבואר הקשר בין שתי הנשמות

הקדושות, של דוד המלך ורבא, שהיו טמונות אצל לוט בסדום, ששניהם בבחינת תורה שבעל פה. והנה, שנינו בגמרא (מגילה ז), "אמר רבא, מיחייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי". בספר "שתי ידות" לחזקוני (תצוה) העיר על כך דבר נפלא, כי כאשר נתבונן נראה, שלפני רבא לא מצינו חובה זו לבסומי בפוריא, לא במשנה ולא בברייתא לא בבבלי ולא בירושלמי, וצריך להבין למה זכה רבא לגלות דין זה. ועוד מצינו חידוש דין שחידש רבא בקשר ליין בגמרא (ברכות לה): "רבא הוה שתי חמרא כל מעלי יומא דפסחא כי היכי דנגרריה ללביה וניכול מצה טפי".

וצריך להבין מדוע נתעסק דוקא רבא בדינים השייכים ליין? ונראה לבאר על פי דברי האריז"ל (הנ"ל), שנשמת רבא היתה טמונה בלוט, והנה בני עמון יצאו מלוט ובתו הצעירה, על ידי שנשתכר לוט ביין, ואמרו חז"ל במדרש (ילקוט שמעוני וירא סוף רמז פה), "מנין היה להן יין במערה? אמר רבי יהודה ברבי סימון, נעשה להן מעין דוגמא של עולם הבא". הרי שהזמין להן הקב"ה יין שתתגלה נשמת רבא, לכן כדי לתקן את אותו יין שממנו נתגלה, זכה דוקא רבא לחדש דינים בקשר לשתיית יין של מצווה.

ויש להוסיף טעם לשבח, שנשמת רבא נתגלתה בעולם על ידי יין, על פי מה שלמדנו מדברי ה"מגלה עמוקות" (הנ"ל) שנשמת רבא היא בבחינת תורה שבעל פה.

והנה מבואר בזוהר הקדוש (עקב דף רע"א) על הכתוב (משלי ט, ה) לכו לחמו בלחמי ושתו ביין מסכתי, לכו לחמו בלחמי - דא אורייתא דכתב, ושתו ביין מסכתי - דא יינא דאורייתא שבעל פה. ומכיון שרבא הוא בבחינת תורה שבעל פה, לכן סיבב הקב"ה מסבב כל הסיבות, שנשמת רבא נתגלתה בעולם על ידי היין שרומז לתורה שבעל פה.

והנה, מצינו בשבת (דף פח). מימרא נוספת של רבא, על הכתוב ויתיצבו בתחתית ההר (שמות יט, יז) מלמד שכפה הקב"ה עליהם את ההר כגיגית... אמר רבא אף על פי כן הדור קבלוה בימי אחשורוש דכתיב קימו וקבלו היהודים (אסתר ט, כז), קיימו מה שקיבלו כבר. ובמדרש תנחומא (נח סימן ג') ואם תאמר על התורה שבכתב כפה עליהם את ההר, והלא משעה שאמר להם מקבלים אתם את התורה, ענו כולם ואמרו נעשה ונשמע... אלא אמר להם על התורה שבעל פה... והיא עזה כמות וקשה כשאל קנאתה". היוצא לנו מזה, שכפיית ההר כגיגית היתה על תורה שבעל פה. נמצא, שמה שאמר רבא "אף על פי כן הדור קבלוה בימי אחשורוש", כוונתו שקיבלו מאהבה תורה שבעל פה.

ובספר פרי צדיק (שמות פורים אות ב') מבאר בזה הטעם שקבעו חז"ל בפורים לעשות אותם ימי משתה ושמחה בשתיית יין, על פי המבואר בזוהר הקדוש (ח"ג דף רע"א ע"ב) "ושתו ביין מסכתי, דא יינא דאורייתא דבעל פה", לכן תקנו חז"ל לשתות יין בפורים, ורמזו על מה שקבלו ישראל מאהבה תורה שבעל פה. מעתה מבואר היטב, שדוקא רבא שנתגלה בעולם על ידי שתיית היין שהוא בבחינת תורה שבעל פה, הנה הוא דרש בגמרא "הדר קבלוה בימי אחשורוש", שקיבלו את התורה שבעל פה, והוא גילה גם את הדין "מיחייב איניש לבסומי בפוריא", שיתבסם ביין הרומז לתורה שבעל פה, שקיבלו בפורים. באופן שהכל עולה בקנה אחד, לשורש נשמת רבא, שנתגלה בעולם על ידי שתיית היין בבחינת תורה שבעל פה.

"וַיִּשְׁמַע אֲבָרָם כִּי נִשְׁבְּחָה אֲחִיו וַיִּרְק אֶת-חֲנִיכָיו וַיִּלְדִּי בֵּיתוֹ שְׁמֹנֶה עָשָׂר וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת וַיִּרְדֹּף עַד-דָּן" (יה, יד)

הצלת לוט היא הצלת מלכות בית דוד

בענין הצלת לוט, יש בזה סודות גדולים ודברים נעלמים ונשגבים וכפי שאמר האדמו"ר מקאמרנא על כל פרשיות החורף, שהכל עטוף במעיל עב ובפרווה, כלומר כל הסיפורים המופיעים בו, הם רק מעטפת חיצונית כאירועים היסטוריים בלבד, אבל בפנימיותם יש סודות גדולים.

וכך האדמו"ר מדינוב באגרא דכלה (לך פרשה ט"ו) מבאר שבפרשה מסופר על כדרלעומר והמלכים אשר אתו שנצחו את אויביהם למרות שהאויבים היו חמשה מלכים, ואילו כדרלעומר וכו' היו ארבעה מלכים, מפאת גבורתם נצחו ולמרות חזקם נצחם אברהם אבינו ע"ה, לאחר שמסר עצמו להציל את לוט.

ודע לך, שמלחמה זו היא לא כמו שחושבים סתם מלחמה, ולא סתם מוסר אברהם אבינו את עצמו ומזרו את חניכיו, אלא צריך לדעת כי היא מלחמה של הקדושה עם הסטרא אחרא, והצלת לוט היא הצלת מלכות בית דוד ומשיח צדקנו, שהרי מלוט באה רות המואביה והדברים מופלאים.

ויוזבן על פי מה שכתב הרמב"ן (פ' י"ד פסוק א') שארבעה מלכים אלו הם שורש של ארבע מלכויות שעם ישראל סבלו מהם בגלות והם בבל פרס, יון, אדום, כשם שהם נלחמו עם אברהם אבינו ע"ה, כן ילחמו עם בניו של אברהם אבינו לכלותם. וכשם שאברהם אבינו נצחם, כן מלך המשיח ינצח את כל המציקים לעם ישראל בסוף הימים. ועיין עוד באגרא דכלה (ד"ה שתיים ד"ה ויבוא וישמע).

"וַיִּשְׁמַע אַבְרָם כִּי נִשְׁבְּחָה אַחִיו וַיֵּרַק אֶת-חֲנִיכָיו יְלִידֵי בֵיתוֹ שְׂמֹנֶה עָשָׂר וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת וַיִּרְדֹּף עַד-דָּן" (יד, יד)

הנשמה שבגוף והיצר הרע שנשבה בין החובות הגדולים

בזוהר הקדוש (ח"א דף ה' ע"ב) דרשו, "וישמע אברהם", זו הנשמה שנשאתר בטהרה בגוף. "כי נשבה אחיו", זה יצר הרע שנשבה בין החייבים האלה בחובות גדולים. "וירק את חניכיו", אלה הם הצדיקים שלומדים תורה, שהם איברי הגוף זריזים ללכת בדרכי הגוף. "וירדוף עד דן" רדף אחריהם והודיע להם דיני עולם הבא ועונש גהינם, ולא ישן ביום ובלילה עד שהוכיח לאותן חייבין והחזיר אותם בתשובה לגבי הקדוש ברוך הוא.

"וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ-סְדֹם אֶל-אַבְרָם תֵּן-לִי הַנֶּפֶשׁ וְהַרְכֵּשׁ קַח-לָךְ" (יד, כא)

אברהם רצה רק נשמות קדושות ולא גשמיות

אומר הזוהר הקדוש (זוהר חדש דף מ"ב, ע"ב) מלך סדום דא ס"מ, כי הוא היצר הרע, ואמר לאברהם "תן לי הנפש", אל תעשה נפשות לא שלך ולא של אחרים ותכניס אותן תחת כנפי השכינה, אלא תשאיר אותן ברשותי, ואתה "קח את הרכוש" הם עניני העולם הזה ותאוות וכל הענינים הגשמיים. ואברהם אבינו ע"ה אמר בשום אופן, "הרמתי ידי אל ה' אל עליון, אם מחוט ועד שרוך נעל", אינני חפץ בתענוגי העולם הזה כלל, אלא אך ורק בעסקי הנשמות להכניסן תחת כנפי השכינה.

"וְהָאֵמֶן בַּה' וַיַּחֲשֹׁבֶהָ לוֹ צְדָקָה" (טו, ו)

אין יאוש כלל אצל איש יהודי, והשי"ת יכול לעזור בכל ענין

רבינו ניסים גאון מביא (בספרו ספר מעשיות, ד"ה אמרו חכמינו) מעשה שהיה בימי קדם באחד מעשירי היהודים, יום אחד התבונן העשיר בעצמו - הרי סוף כל אדם למיתה, ומה יישאר לי מכל עושרי ומרוב נכסי, הלא לא אקח עמי אלי קבר אפילו פרוטה אחת גרידא, נתייעץ עם יועציו וכה אמרו לו - חלק מממונך לעניים, ואז יהא זכות הממון לעלמא דאתא, אך הוא נשבע, 'לא אתן מממוני כי אם למי שנתייאש ממצבו', והחל לתור ברחובה של עיר אחר איש שכבר הגיע לידי ייאוש, בכדי להעניק לו סכום נכבד ביותר ולהפכו לאיש עשיר בין רגע. כל חיפושיו אחר ה'מיואש' לא הועילו לו, כי כל עני שמצא סמך על איזה משען ומשענה, זה על דודו וזה על רעהו וכו'... עד שמצא מחוץ לעיר עני אחד היושב באשפתות המתכסה בבלויי סחבות ומחפש מה יאכל, שמח העשיר בלבו ואמר לעצמו, הנה בוודאי זה האיש לאחר יאוש הוא, ונתן לו מאה דינרים, ויתמה העני מדוע נתת לי סכום גדול כזה יותר משאר עניי העיר, ויאמר לו כי נשבעתי שלא אתן כי אם לעני המיואש, מיד זעק עליו העני, "הכסיל והטיפש מתייאש מטוב העולם, אך אני מבטחי בה' אלוקי - כמו שנאמר (תהלים קיג, ז) 'מאשפות ירים אביון', ואין מעצור לה' להושיעני ולהעשירני", ונוכח העשיר לראות שלעולם לא ימצא מיואש לתת לו כל כספו, אמר העשיר אלך ואטמין מעותי בבית הקברות עם המתים שכבר נתייאשו מהאי עלמא, וכן עשה.

לימים נהפך הגלגל על אותו עשיר, ונעשה לעני מרוד המחזר על הפתחים, עד שזכר מהסכום האדיר אשר הטמין בבית הקברות, וילך ויחפור שם, תוך כדי חפירותיו מצאווה שוטרי העיר ולקחוהו אל שר העיר, כבואו לפני שר העיר סיפר לו ה'יורד' את כל דבר המעשה אשר הוא בעצמו הטמין את הממון, וכן תיאר את מזלו שנהפך עליו, ועל כן חפר בבית החיים ברצונו לשוב ליטול את הממון אשר יעמידנו על רגליו ככתחילה.

אמר לו שר העיר ואמר לו, התכירני, ויאמר לו היאך יכיר העבד את אדוניו, אמר לו השר אני הוא העני שמצאת באותו יום נובר באשפה, ועתה תראה היאך עליתי לגדולה... הוא הדבר אשר אמרתי לך שכל מבטחי ותקוותי היא אך ורק בה' אלוקי, ועתה ראה עד במה הרווחתי בזכות אמונתי ובטחוני בהשי"ת.

תכלית האמונה להאמין בכל מצב יהיה מה שיהיה שהכל בא בגזירת המקום ו'אין מקרה בעולם'

ידוע המאמר בשם הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע על הפסוק (תהלים קטז, ז) 'שובי נפשי למנוחכי כי ה' גמל עליכי', בדרך משל, לחולה שעומד לפני ניתוח מסובך, וכולו דואג וחרד, אבל כשנכנס לחדר ניתוח ראה שהרופא הראשי זה

אביו - מיד נרגע, שהרי 'רחמי האב על הבן' ובוודאי יעשה את כל הנצרך לבנו כראוי על צד היותר טוב. וזהו אומרו 'שובי נפשי למנוחיי' - תנוח דעתך ויסורו דאגותיך 'כי ה' גמל עליי' - כי זה המתעסק בך הוא אביו שבשמים, ולא יניחך אף לרגע אחד ח"ו (כן כתב בספר אמונה עד בא השמש עמוד ל).

"וְהִנֵּה אֵימָה חֲשֵׁכָה גְדֹלָה נִפְלֵת עֲלֵיוֹ" (טו, יב)

כל ד' גלויות נרמזו בכרית בין הבתרים

גלויות עם ישראל (אחרי גלות מצרים) הן ארבעה: בבל, מדי, יון ואדום. חז"ל אמרו שבכרית בין הבתרים נרמזו כל הגלויות שעברו על עם ישראל עד הגאולה השלמה, וכמבואר במדרש רבה (לך לך פרשה מד סי' יז), "אימה" - זו בבל, "חשיכה" - זו מדי, "גדולה" - זו יון, "נופלת עליו" - זו אדום. ובפרקי דרבי אליעזר (פרק כ"ח) מבואר שכל הגלויות נרמזות גם בבעלי החיים שביתר אברהם, "עגלה משולשת" - זו מלכות אדום, "ועז משולשת" - זו מלכות יון, "ואיל משולש" - זו מלכות מדי, "ותור" - אלו בני ישמעאל. ומבואר שם שאברהם ביתר את הבהמות הללו כדי להחלישן, ו"הגזול" - רמז לעם ישראל, ולכן אברהם לא ביתרו, ואילו ה"עז" רומז למשיח בן דוד, ירד עליהם העיט לאבדם ולפזרם מן העולם, אברהם היה עומד ומניף עליהם בסודרים, שלא ימשול בהם העיט "עד הערב", "הערב" רמז לזמן הגאולה שהוא ערב שכבר הגיע.

"וַיְהִי הַשֶּׁמֶשׁ לְבֹא וְתִרְדְּמָה נִפְלָה עַל-אַבְרָם וְהִנֵּה אֵימָה חֲשֵׁכָה גְדֹלָה נִפְלֵת עֲלֵיוֹ" (טו, יב)

ענין ברית בין הבתרים

כתב מרן ראש הישיבה הרב יהודה צדקה זצ"ל בספרו "קול יהודה" (פרשת לך לך), הנה הפסוקים הללו צריכים הרבה התבוננות. אנחנו רגילים לומר אותם בנשימה אחת בבית הכנסת, ואין אנו מתבוננים בהם ואין אנו יודעים מה צפון בהם. יש כאן פסק דין קשה ונורא על אומה שלמה שטרם נולדה, עבדות ועינוי ארבע מאות שנה! מה קרה פה, היתכן?! מה חטאו ומה פשעו?! גם יש להבין מה ענין של "ותרדמה נפלה על אברם והנה אימה חשיכה גדולה נופלת עליו", ודרשו חז"ל (עיין רש"י) אלו ארבע גלויות, האם כך כורתים ברית, מנהגו של עולם כשכורתים ברית, שכל אחד מבטיח עזרה לחבירו, וכאן אנו רואים אימה וחשיכה וגלויות ועבדות ועינוי וממשיך הפסוק, "ידע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם, ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה".

גם הפליאה על אברהם אבינו הרחמן, כיצד קיבל זאת בשלוות נפש, איך לא ניסה אפילו להמתיק את הגזירה, אותו אברהם אבינו שרק אתמול כששמע שהקב"ה רוצה להפוך את סדום, עמד במלא קומתו להגן עליהם. למרות שידע שאנשי "סדום רעים וחטאים לה' מאד", בכל זאת ניסה להמליץ עליהם בכל מיני סניגוריא, אולי ימצאון חמשים, אולי ארבעים, או שלשים וכו', וכאן שתק ולא דיבר מאומה. היתכן?!

ועוד יותר יש לתמוה על מה שמסיים הכתוב "ואחרי כן יצאו ברכוש גדול", איזה פיוס הוא זה, אם אומרים לאדם נכה את בנך מכות גדולות ואחר כך נשלם לו סכום גדול, האם יסכים לכך, איזה אבא יסכים לדבר שכזה, היש לך עלבון גדול מזה. ולמרבית הפלא, דברים אלו לא היו סתם דברים בעלמא, אלא דברים שהתגשמו למעשה. על כן, כל התמונה הזו דורשת מאיתנו את ביאורה.

ובכן, כדי לעמוד על טיבן של דברים, עלינו להמשיך ולהתבונן עוד יותר על תולדות אבותינו הקדושים, כמו שאמר הכתוב, הביטו אל אברהם אביכם ואל שרה תחוללכם (ישעיה נא, ב), ואז נתפלא עוד יותר, אברהם אבינו אהובו של הקב"ה, כמה סבל עד שנולדו לו בנים, וכן שרה אמנו כמה סבלה עד שנולד לה בן! ואילו שאר בני אדם יולדים בקלות ומבלי כל רעש ולא צריכים לביאת מלאכים לבשרם, יצחק אבינו כמה סבל עד שנולדו לו בנים! וכמה סבלה רבקה עד שהרתה, ואחר כך התרוצצות הבנים בבטנה וכדומה. כל זה דורש מאתנו לעמוד על טיב הדברים ולהבין על בוריים. והנה אם ברצוננו להבין את כל הפרשה הסתומה הזאת, עלינו להתבונן בספרו של הרב מוהר"ם אלשיך (תולדות פרק כה) אבי הדרשנים, ואז יעלמו כל השאלות והפליאות שהזכרנו.

והוא, כי ה' רצה לתת את תורתו הקדושה לעם קדוש וטהור, והיות שאדם הראשון חטא והנחש הטיל בו זוהמא, הרי כל הדורות שיצאו ממנו, היו מלאים זיהום ולא היו מסוגלים לקבל את התורה, כי כולה אש רוחנית וזכה עד מאד. ולכן תחילה רצה ה' לתת את התורה לאלף דור, וכשראה שאין העולם יכול להתקיים, עמד ונתנה לכ"ו דורות. ואז היתה צריכה עבודה מאומצת להטהר מכל הזיהום והסיגים של אלף דור בכ"ו דורות. ולכן אברהם אבינו שממנו היה צריך להוולד עם קדוש וטהור, לא היה יכול להוליד עד שהזקין ובטלה תאוותו ונזדכך בכמה נסיונות, וגם אז לא

היה אפשר שהבן הראשון יצא נקי לגמרי, והיה מוכרח להוליד קודם את ישמעאל, וגם יצחק היה מוכרח להוליד את עשיו ויעקב תאומים, כדי שעשיו ישאב את כל הזוהמא של אמו וזהו שנאמר, ויצא הראשון אדמוני (בראשית כה, כה), לפי ששאב את כל נדותה של אמו, ואילו יעקב יצא נקי ומזוקק. וממנו יצאו השבטים נקיים וטהורים, עם קדוש וטהור שהיה מסוגל לקבל את התורה.

ולענ"ד בזה אפשר לבאר את הכתוב במלאכי (א, ב) אהבתי אתכם אמר ה', ואמרתם במה אהבתנו, הלא אח עשיו ליעקב נאם ה' ואוהב את יעקב. מה היה צורך להקדים "הלא אח עשיו ליעקב", מי לא יודע זאת. ועוד יותר יש להתפלא, כי הכתוב מוסיף ומדגיש, "נאם יהוה" כאילו רק ה' יודע דבר זה. אמנם, לפי האמור יבא על נכון, ה' אומר לישראל "אהבתי אתכם אמר יהוה" אהבה גדולה אהבתי אתכם, ובמה, בזה ש"אח עשיו ליעקב"! כלומר, כיון שנולדו תאומים, על ידי כן שאב עשיו את כל הזוהמא של אמו, ואז "ואוהב את יעקב", שיצא יעקב זך ונקי, "נאם יהוה", רק ה' יודע בטובה זו ובגודלה.

ומעתה נבא לעצם גלותו של עם ישראל. לאחר כל הזיקוק והזיכוך של אבותינו הקדושים, היה צורך לזיכוך נוסף של כל העם, כדי שיתאימו לקבל את התורה מן השמים ולהיות עם סגולה. ולכן בשעה שבא ה' לברית עם אברהם אבינו ולהבטיח לו כי זרעו יירש את ארץ ישראל שהיא מעבר לעולם הבא, הודיע לו כי יש צורך בזיקוק גדול ויש צורך להכניס את העם בכור הברזל של מצרים, לזקקו ולטהרו מכל זוהמא, ואחרי כן יצאו ברכוש גדול, היינו הרכוש הרוחני שאין רכוש גדול ממנו. עכ"ד בקיצור נמרץ.

ועל פי דבריו נתיישבו כל השאלות ששאלנו אחת לאחת. עם ישראל לא חטא, אבל היה צורך בתהליך של ארבע מאות שנה בזיכוך וזיקוק כדי שיהיו ראויים למעמד הר סיני ולקבלת התורה. אברהם אבינו קבל את זאת בשלוות נפש, כי ידע מה כוחו של "רכוש" זה, שכדאי לסבול כל גלות שבעולם עבורו. ואין זה דומה להפיכת סדום, ששם אברהם ניסה ללמד עליהם זכות, כי שם זה היה בגדר "עונש" וכאן זה בגדר "זיכוך". משל למה הדבר דומה, לרופא שאמר לאדם שצריך להכניס את בנו לבית חולים כדי לזכך את דמו. האם יעלה על הדעת שהאב יסרב או יבקש הנחה שיהיה פחות ימים, ודאי שלא, הלא הרופא מבקש טובתו ומה מקום לטענות, ואולם אם שופט רוצה לגזור על הבן מאסר, ודאי שהאב יבקש רחמים למעט בזמן כמה שאפשר. וזהו ההבדל שבין ישראל לסדום, הפיכת סדום היתה בגדר עונש, כדוגמת השופט שמטיל עונש, ולכן הסניגור מנסה להמתיק את פסק הדין כמה שאפשר. מה שאין כן בישראל, היה זה בגדר רפואה ותיקון, ולכן אין מקום לבקש רחמים, כי כל זה לטובתם שיהיו ראויים לקבלת התורה ולעולם הבא.

"וְיִשְׂרָאֵל אֶשֶׁת אַבְרָם לֹא יִלְדָה לוֹ וְלֵה שְׂפָחָה מִצְרִית וְשָׁמָּה הֵגֵר" (טז, א)

הגר היתה בתו של פרעה

אמרו במדרש (בראשית רבה פרשה מ"ה סי' א') אמר רבי שמעון בר יוחאי, הגר בתו של פרעה היתה, וכיון שראה פרעה מעשים שנעשו לשרה בביתו, נטל בתו ונתנה לה, אמר מוטב שתהא בתי שפחה בבית זה ולא גבירה בבית אחר. הדא הוא דכתיב, ולה שפחה מצרית ושמה הגר (בראשית טז, א), הא אגרך (זה שכרך). אף אבימלך כיון שראה נסים שנעשו לשרה בביתו, נטל בתו ונתנה לה. הדא הוא דכתיב בנות מלכים ביקרותיך (תהלים מה, י).

"וּתְעַנֶּה שְׂרָי וּתְבָרַח מִפְּנֵיהֶ" (טז, ו)

אין אומה בעולם שיהיו שונאים לישראל כבני ישמעאל

הרמב"ן (בראשית טז, ו) על הפסוק זה, כתב, חטאה שרה אמנו בעיניו הזה, וגם אברהם בהניחו לעשות כן, ושמע ה' אל עניה ונתן לה שיהא פרא אדם לענות זרע אברהם ושרה בכל מיני העינוי. וכתב עוד, עתידין בני ישמעאל לשלוט בארץ הקדושה כשהיא ריקנית מכל, זמן רב, והם יעכבו להם לבני ישראל מלשוב למקומם, עד שתכלה הזכות ההיא (מצות מילה) של בני ישמעאל.

והנה הזוהר הקדוש (ח"ב דף ל"ב ע"א) זועק (לפני כ-1900 שנה) אוי לאותה שעה בה נולד ישמעאל בעולם! ורבנו בחיי (בראשית כא, יד) אומר, אין אומה בעולם שיהיו שונאים לישראל כבני ישמעאל. והרמב"ם כתב באגרת תימן "ולא עמדה כלל על ישראל אומה יותר רעה ממנה, ולא מי שהפליג להשפילנו ולהפחיתנו ולחזק שנאתינו כמותם".

חכמי ישראל חזו הכל מראש. הזוהר הקדוש אומר על בני ישמעאל שעתידים לעורר את כל העמים לבוא על ירושלים. ופירש הרמ"ק באור יקר (וירא שער ג' סי' ט"ו כרך ה' דף נ"ה), "שיעשו שלום ביניהם ויתהפכו לישראל להשמידם מפני שהקימו להם מלכות". (ודרך בדרכו באור החמה אזולאי וירא דף ס"ו).

עוד כתב הרמב"ן (שיר השירים ח, יג) בענין זה, ברשיון מלכי האומות ובעזרתם ילכו לארץ ישראל, ויהיה הדור כולו חיוב, ותשתכח תורה מישראל, ותרכבה החוצפה והעזות, ולא ישאר בידם רק זכות מצות מילה, שתאפשר לנו לעמוד למעשה מול האויב הישמעאלי התובע אף הוא זכות על ארץ ישראל מכח אותה מצוה שהוא מקיימה בחלקה. ובעל הטורים כתב על הפסוק ואלה שני חיי ישמעאל ויגוע וימת ויאסף אל עמיו... על פני כל אחיו נפל (בראשית כה, יז-יח), ומיד לאחר מכן (בפסוק יט) נאמר, ואלה תולדות יצחק בן אברהם, לומר, כשיפול ישמעאל באחרית הימים, אז יצמח בן דוד שהוא מתולדות יצחק.

"וְהוּא יְהִי פְּרָא אָדָם יְדוּ בְּכָל יוֹד כָּל בּוֹ" (טז, יב)

מה עלול הפרא אדם הזה לעשות לעם ישראל באחרית הימים

דייק הגה"ק מהרי"ל מדיסקין זי"ע (על התורה בראשית טז, יב) דרך המקרא, וזו גם צורת הדיבור בלשון הקודש, להזכיר את שם העצם לפני התואר. לדוגמא, רגילות היא לומר "אדם חכם" ולא "חכם אדם", וכמו כן "איש עשיר" ולא עשיר איש, וכו'. שכן "אדם" הוא שם העצם המתואר בשם התואר "חכם", או בשם "עשיר". ואם כן מה הטעם שאמר המלאך להגר כי ישמעאל יהיה "פרא אדם", ולא אמר כמו משפט הלשון הנכון, "אדם פרא"? אלא אפשר ורמז גדול יש כאן, המלאך רמז לכך שעיקרו יהיה פרא, ואילו ה"אדם" שבו, יהיה טפל לשם ה"פרא" שבו...

הדבר הזה אומר, ש"פראות ישמעאל" אין זה סתם תואר המתלווה אליו, אלא זה עצם מעצמותו ותוכן מהותו. בהקשר לכך נביא בפניכם את מה שסיפר אחד מתלמידיו של הגה"ק בעל החפץ חיים זי"ע (הרה"ג שמעיה אליעזר זיכובסקי זצ"ל בספר נאות דשא בהקדמה עמ' י"ט) שרצה לעלות לארץ ישראל ולהשתקע שם. היה זה מיד לאחר מאורעות תרפ"ט, אז נרצחו מאות מתושבי העיר חברון, אנשים נשים וטף, ובני הישיבה הסמוכה, והפחד בקרב יהודי ארץ ישראל ובגולה היה גדול. ולכן בא לשאול בעצת רבו, אם כדאי לו לעשות צעד זה. ענה לו החפץ חיים זי"ע - הנה התורה הקדושה אומרת על ישמעאל, והוא יהיה פרא אדם. הלא ידוע כי תורתנו היא נצחית, ואם היא אומרת על ישמעאל, והוא "יהיה" פרא אדם, הרי משמעותו, שישמעאל ישאר לנצח פרא אדם. ואפילו יתאספו כל עמי התרבות שבעולם, וירצו לחנך את ישמעאל ולעשותו כבן תרבות, שלא יהיה פרא אדם, הלא ודאי לא יוכלו בשום אופן, ולא יעלה בידם כלל. כי לא בן תרבות הוא, שהרי התורה העידה עליו שיהיה פרא אדם, ו"יהיה" פירושו גם לעתיד, לנצח! ואפילו אם ישכיל ישמעאל ללמוד, ויהיה למשל עורך דין וכדומה, אז יהיה "עורך דין פרא אדם"... ואם ישכיל להיות פרופסור, אז יהיה "פרופסור פרא אדם"... זאת אומרת, שהפראות שבו לא תסור ממנו לנצח... ונאנח ה"חפץ חיים" ואמר: אוי! מי יודע מה הפרא אדם הזה עוד עלול לעשות לעם ישראל באחרית הימים. ואפילו שכך סיים את שיחתו ואמר לי, מכל מקום, אין חשש זה צריך להיות עיכוב לעלות לארץ ישראל, ובירך אותי בברכת עלה לשלום וה' יצליח דרכיך, ונפרדתי ממנו לשלום!

"וְלֹא יִקְרָא עוֹד אֶת שִׁמְךָ אַבְרָם וְיְהִי שִׁמְךָ אַבְרָהָם" (יז, ה)

תכלית האדם לידע ש"עצת ה' היא תקום"

בגמרא (ברכות יג.) 'תני בר קפרא כל הקורא לאברהם אברם עובר בעשה', וביארו בספרים (יצב אברהם לך, ועוד) כי 'אברם' נוטריקון רבות מחשבות בלב איש (אגרא דכלה ריש הפרשה). וכתב השל"ה הק' (שער האותיות אות א מו) וז"ל: בכלל דביקות האמונה, שיאמר על כל פעולה שרוצה לעשות, אפילו לזמן קרוב, יאמר אעשה זה אם ירצה השם, הן שיהיה דבר גדול או דבר קטן, וסימנך 'עצת ה' היא תקום' (משלי יט, כא), 'היא' ראשי תיבות אם ירצה השם, ואז 'תקום', עכ"ל.

והנה לפי דברים אלו יבואר ה'שינוי השם' של אברם, שמעתה לא יהלך האדם רק עם 'אברם' - שזה ר"ת רבות מחשבות בלב איש, אלא יוסיף בהם אות היא - ר"ת אם ירצה השם, כשמו של 'אברהם', ויזכור את ה' בתוך מחשבותיו, ומי שאינו מאמין בזה עובר בעשה, כי תכלית האדם לידע שעצת ה' היא תקום.

"זאת בריתי אשר תשמרו ביני וביניכם ובין זרעך אחריו המול לכם כל-זָכָר" (יז, י)

מעשה פלא שהיה במילת גר בימי החתם סופר זי"ע

בספר זכרון למושה (סימן י"ד אות ח') מובא, שבימי החתם סופר זי"ע אירע מעשה פלא באחת הקהלות הקטנות סמוך לפרשבורג, שבא גוי אחד להרב דמתא להתגייר, ואחר החקירה שכוונתו לשמים, גירוהו כדת וכדין, וליום שלישי למילתו נחלה רחמנא ליצלן במחלה אנושה, עד שהרופאים נתיאשו מחייו. ונעשה רעש גדול אצל קרוביו הגוים, שאמרו שהיהודים הרגו אותו, שבמילתו גרמו לו מחלה זו, וסכנה גדולה היתה מרחפת לא רק על הקהילה הנ"ל, אלא על הכלל כולו. הרב לא היה יודע מה לעשות, והלך לפרשבורג וסיפר הדבר למרן החתם סופר ז"ל. גער בו החתם סופר, היתכן לקבל דבר זה בעיר קטנה כזו אשר אינם מלומדים למול איש מבוגר בלתי הכנה נכונה לזה, אבל מכיון שכבר נעשה מעשה, והסכנה גדולה, לא נשארה שום עצה רק שמחויבים הרב והמוהל למסור נפשם למיתה בעד הכלל, כי הסכנה באה על ידי התרשלותם.

והיינו שיקחו עגלה ויתנו את הגר הנימול עליה, והרב והמוהל ישבו שם על העגלה, ואחד מהם ינהל את העגלה, ויאמרו שהם נוסעים עם החולה לאיזו עיר גדולה אל רופא מומחה, ובדרך נסיעתם בבואם אצל הנהר דאנוי, יכנסו עם העגלה אל שבולת המים והנהר ישטוף אותם הכל יחד, באופן שגם הרב והמוהל יטבעו ואז לא יחשוב אדם שהיתה כוונתם לאבד את הגר, ועל ידי זה ינצל הכלל כולו, שאז יאמרו הגוים שבאונס מתו ולא מחמת המילה. כה היה דברו של רבנו החתם סופר ז"ל להרב הנ"ל.

הרב קיבל עליו דברי החתם סופר באהבה, ואמר בלבנו, הריני כפרת כל ישראל, והלך לעירו וסיפר את הדברים האלה אל המוהל, וגם הוא קיבל על עצמו למסור נפשו בעד הכלל, שידע בנפשו כי ממנו יצאו הדברים, והוא אשר גרם את הסכנה. וכה עשו הכנה נכונה לזה, וקדשו עצמם בתפילות וביודיים למסור נפשם בעד כלל ישראל. ולקחו עגלה ונתנו החולה עליה, ונסעו לדרכם ולא הגידו מה שבכוונתם לעשות לשום איש, אפילו לבני ביתם, רק נפרדו איש מביתו בבכיות גדולות ובדמעות שלישי.

ויהי כבואם סמוך לנהר דאנוי וכבר היו בחדא כרעא בתוך הנהר, בפתע ראו איש יהודי קופץ לקראתם וצועק לעברם, "לאן אתם נוסעים, עוד מעט ואתם טובעים במים!" ועמד נגדם ועצר בעדם מלהמשיך, עד שירד הרב מן העגלה ונכנס עמו בדברים, והכיר בו שהוא תלמיד חכם וירא שמים וסיפר לו את כל הענין. ענה להם אותו יהודי "בטלנים, הרי יש לי קצת מים בצלחת, ואם תתנו מהם קצת על מקום המילה של החולה ורפא לו מיד". ויעשו כן, וברגע כמימרא ראו בעליל שהחולה נתרפא לגמרי כשאר כל אדם. ונסעו בחזרה אל ביתם שמחים וטובי לב, וחמת משפחת הגר שככה, וליהודים היתה אורה.

אחר הדברים האלו, נסעו הרב והמוהל לבעל החתם סופר, וסיפרו לו כל הדברים, וחוכא עבר על שפתיו באומרו שהצטרך אליהו מלאך הברית לבוא ולרפאות את הגר הנימול, אלא שרצה החתם סופר שיזכו לראות אותו ולא היו כדאין לכך בלתי אם יקבלו עליהם מסירות נפש עבור הכלל, על כן ציוה עליהם לעשות כזאת, אבל הוא ידע מראש שלא יאונה אליהם שום רע חס ושלום, כי שומר מצוה לא ידע דבר רע. (אוצר פלאות התורה).

"וּבֶן-שָׁמֹנֶת יָמִים" (יז, יב)

גדולה שבת שאין התינוק נימול עד שתעבור עליו שבת, שכיון שנימולים לשמונת ימים, לעולם תעבור על התינוק שבת קודם המילה.

"הַמּוֹל יְמוֹל יְלִיד בֵּיתְךָ וּמִקְנֵת פֶּסַחְךָ וְהִיְתָה בְרִיתִי בְּבִשְׂרְכֶם לְבְרִית עוֹלָם" (יז, יג)

מי שנימול ע"י אברהם קודם ששל אברהם אבינו עצמו מת

הרא"ש על התורה (כאן, בהדר זקנים) כתב חידוש נפלא, שאברהם אבינו מל הרבה ולדות קודם ששל את עצמו, ומתו כל הולדות. עד שהרגיש ממרא בלשון ציווי הבורא "המול ימול", שעל אברהם למול קודם את עצמו ורק אחר כך יוכל למול אחרים, וזו העצה שנתן ממרא לאברהם שימול את עצמו תחילה, ורק אז יוכל למול גם אחרים.

ובזה מיישב הרא"ש מה שמקשים העולם, איך יתכן שצדיק כאברהם אבינו ע"ה היה שואל עצה אם לקיים מצות הבורא או לא. וכתב הרא"ש, שלפי הנ"ל ניחא, שמה שנתן ממרא עצה על המילה לאברהם, היינו רק על פרט זה, שאברהם ימול את עצמו תחילה, ואחר כך ימול אחרים.

"וְאֶבְרָהָם בֶּן-תְּשֻׁעִים וְתִשְׁעֵי שָׁנָה בְּהַמְלוֹךְ בְּשָׂר עֶרְלָתוֹ" (יז, כד)

היאך נימול אברהם אבינו

כתב רש"י בשם המדרש (בראשית רבה מ"ט, ב'), נטל אברהם סכין ואחז בערלתו ורצה לחתוך והיה מתירא שהיה זקן, מה עשה הקב"ה שלח ידו ואחז עמו שנאמר, וכרות עמו הברית (נחמיה ט, ח) "לו" לא נאמר, אלא "עמו".

אמנם במדרש רבא (מ"ט, י"ז) איתא שהיה אברהם תמה היאך ימול, היינו שהיה מסופק באיזה מקום בבשר צריך למול. מה כתיב אחריו "ויפול אברם על פניו" כיון שנפל על פניו, רמז לו הקב"ה לאותו מקום על ידי שעקצו עקרב שם.

כתב החיד"א (בחומת אנך אות כ') בשם רבי אברהם היכיני זצ"ל. דבר זה רמוז בפסוק "בעצם היום הזה נמול אברהם" "בעצם" ר"ת בעקיצת עקרב צדיק מל.

והנה ידוע שעקיצת העקרב נותנת קרירות לאדם, ולכן רפואה לעקיצת עקרב היא להניח דבר חם על מקום העקיצה (כמבואר במועד קטן ח:), לפי זה ניתן לומר פירוש נוסף, למה אברהם אחרי המילה ישב "פתח האוהל כחום היום" (בראשית יח, א), כדי להתרפאות מעקיצת העקרב בחום היום.

וכיוצא בזה כתב בספר כסא רחמים (מלמד, לך לך, ד"ה עוד יובן לענ"ד), שאברהם אבינו ע"ה לא היה יודע מהיכן יחתוך ערלתו, שלח ה' עקרב ועקץ "לראש ערלתו", והבין אברהם אבינו על ידי עקיצת העקרב, והראיה, בעצ"ם ר"ת בעקיצת עקרב צדיק מל, וכן ראינו בנדרים (דף לא:): ששלח השם יתברך למשה רבנו ע"ה נחש, והיה בולעו עד מקום המילה ועל ידי זה הבינה צפורה שצריך למול בנה. ויום שמל אברהם אבינו היה יום הכיפורים, ועל ידי שרואה הקב"ה דם המילה, מכפר לישראל. וזו גימט' של "בעצם היום הזה נימול" שעולה מספר "יום הכיפורים".

"וְאֶבְרָהָם בֶּן-תְּשֻׁעִים וְתִשְׁעֵי שָׁנָה בְּהַמְלוֹךְ בְּשָׂר עֶרְלָתוֹ" (יז, כד)

מה העצות שנתנו לאברהם ג' אוהביו על המילה

אמרו רבותינו ז"ל (לקח טוב פרק יח סי' א) אברהם אבינו ע"ה היו לו ג' אוהבים, והם ענר אשכול וממרא, בעת שאמר לו ה' יתברך לקיים מצות המילה נתייעץ עם אוהביו. אמר לו ענר, למה תענה ותצער נפשך, והראיה ענ"ר ר"ת עינוי נפש רע. הלך אצל אשכול, אמר לו אתה יודע שיש לך שונאים חזקים ממך אם כן למה לך למול שתתחלש, והראיה אשכ"ל ר"ת אחי שונאים כבירים לך, או איש שוטה כורת לאבריו. הלך להתיעץ עם ממרא, אמר לו, לך ותמול והאל ירפאך, והראיה ממר"א ר"ת מול מהר רופאך אל, או מצות מילה ראוי אתה, או מהר מלא רצון אביך (אורה ושמחה, בן עמרם, עמ' כ"ט ועוד).

"וְאֶבְרָהָם בֶּן-תְּשֻׁעִים וְתִשְׁעֵי שָׁנָה בְּהַמְלוֹךְ בְּשָׂר עֶרְלָתוֹ" (יז, כד)

מדוע אברהם שאל עצה על המילה

אברהם רצה שיאמרו לו שלא יעשה ברית מילה, כדי שזה יגדיל את הניסיון והוא בכל זאת יעשה וכך יגדל שכר המצוה, אמנם למעשה ממרא הסכים על זה ובשכר שיעץ לו על המילה נגלה הקב"ה לאברהם בחלקו של ממרא (בראשית רבה פרשה מ"ב סי' ח'), כמו שנאמר, וירא אליו ה' באלוני ממרא והוא יושב פתח האוהל כחום היום (יח, א) ושואל הכתב סופר למה הלך אברהם להתייעץ עם ענר אשכול וממרא וכי אם הם היו אומרים לאברהם אבינו לא לעשות ברית מילה, הוא לא היה עושה ברית מילה? ומתרץ שאדרבה אברהם רצה שיאמרו לו שלא יעשה ברית מילה, כדי שזה יגדיל את הניסיון והוא בכל זאת יעשה וכך יגדל שכר המצוה. ואמנם למעשה ממרא הסכים על זה.

שאל אם לקיים המצוה מעצמו או להמתין עד שיצווה

בעיקר שפתי חכמים (בראשית יח, ג) כתב, מה שנטל עצה על המילה יותר משאר מצוות הוא, לפי שעל שאר המצוות לא היה צריך ליטול עצה, כי אף שכבר קיים אותן פעם אחת, אם יהיה מצווה אחר כך מהקב"ה, יוכל לקיים אותן פעם שנית ויהיה מצווה ועושה, והלכה היא שגדול המצווה ועושה יותר ממני שאינו מצווה ועושה (ב"ק לח.), מה שאין כן מצות מילה שאם נימול פעם אחת, שוב אין יכול לחזור ולמול את עצמו פעם שנית, על כן שאל עצה אם לקיימה מעצמו או ימתין לציווי הקב"ה. (ועי' שפתי חכמים).

שאל עצה כיצד לשכנע את ישמעאל למול

השל"ה הקדוש (וירא דרך חיים תוכחת מוסר סי' כ"ט) כתב, שלא שאל אותם האם לקיים מצות מילה או לאו, אלא שאל עצה איך יאחזו דרכו שיקויים מאמר האל, כי נצטווה למול גם כן את ישמעאל בנו וכל מקנת כספו, ואולי לא יניחו את עצמם למול, והיה צריך אברהם להתייעץ איך יפתה אותם ומה ידבר על לבם של ישמעאל ומקנת כספו.

אברהם היה בספק אם ימול את עצמו או ע"י אחר

הרב בינה לעיתים (פיג'ו, דרוש ע"ח עמ' תס"ג) מבאר, שבודאי אברהם אבינו חשב לקיים מצות המילה בשלמותה ללא שום פקפוק ולא על קיום המצוה בא אברהם אבינו להתייעץ, אלא הספק של אברהם אבינו היה האם הקב"ה ציוה אותו שהוא יהיה המוהל של עצמו, או שיעשנה על ידי אחר, כי כך לא מקיימים מצוה בחביבות. או שמחמת זקנותו יש לחשוש שמא הוא יקלקל המילה מחמת חלישותו ולא יעשנה כפי הצורך ולא יזכה לקיים מצות ה' בשלמותה ועדיף שיעשנה על ידי אחר, את הספק הזה הלך אברהם לשאול משלושת רעיו.

הלך לענר אמר לו שעל פי השכל האנושי נראה שהקב"ה לא מתכוון שאתה תמול את עצמך, כי אתה בן מאה שנה זקן, חלוש וחסר כח, ואם תעשנה בעצמך אתה רק תקלקל. ועל כן כוונת הקב"ה שאתה תמול אחרים ולא את עצמך.

אשכול ענה לו בטענה מדינית, לא יתכן שהקב"ה מתכוון שתמול את עצמך, כי יש לך הרבה שונאים וכולם יאמרו שמל את עצמו לרוב גאוותו שחושב את עצמו לקדוש וכולם טמאים לעומתו ואינם רשאים לנגוע בבשרו, לכן כדאי שתמול ע"י אחרים, וזו הכוונה בלשון המדרש (רבה פרק מב סי' ח') "מה אתה הולך ומסיים את עצמך בין שונאיך". אבל ממרא שהיה שלם שבכולם, אמר לו בודאי שהתכוון הקב"ה שתמול את עצמך, ה' שהצילך מכמה סכנות מכבשן האש, מהמלכים ומהרעב, הוא יהיה בעזרך אף במצות המילה, וזוהי כוונת המדרש "הדבר הזה שאמר לך למול אין אתה שומע לו" (בתמיה) כלומר, אינך מבין שהציווי הוא עליך שתמול גם את עצמך וגם את האחרים, ומשום כך זכה ממרא שהקב"ה נגלה לאברהם אבינו בפלטין שלו.

ביאור ההפטרה

הקשר בין ההפטרה לפרשה

בהפטרה מדובר על אברהם ככתוב: "מי העיר ממזרח צדק יקראהו לרגלו יתן לפניו גוים" וכו', שמדובר על מלחמתו עם ארבעת המלכים, וזה מעין הפרשה שכתוב בה מלחמת אברהם עם ארבעת המלכים.

תוכן ההפטרה

הנביא מתרעם על ישראל שבהיותם בגלות, אומרים שדרכם נסתרה ח"ו מה' כי אינו משגיח עליהם.

מדוע דרך רשעים צלחה? ועל כך אומר להם: האם לא שמעו ולא ידעו מגדולתו יתברך שאין לה חקר וגבול? והוא הנותן ליעף כח.

ושאו מרום עיניכם וראו מי ברא כל צבא השמים, שה' משגיח עליכם ודרכם לא נסתרה ממנו ח"ו, אלא שאין ביכולתנו להבין את דרכו.

אחר כך פונה הנביא לאומות העולם, שאומרים שאין בו כח ח"ו להציל את ישראל ואומר להם: מי עזר לאברהם במלחמתו עם ארבעת המלכים שנלחם נגד עם גדול ורב ולא נפקד ממנו איש, וכולם חזרו בשלום. "הלא ה' קורא הדורות מראש", הוא שעזר לו ובודאי יעזור לישראל ויוציאם מהגלות ואויביהם עובדי הפסילים, יבושו ויכלמו בראותם גדולת ישראל.

הקב"ה מחזק את ישראל שלא יפחדו "כי עמך אני" "אל תיראי תולעת יעקב" כי אעזור לכם, וכל אויבכם יהיו כמין, שרוח תשאם, ואתם תשמחו ותגילו בהי"ת.

ישעיה פרק מ פסוק כז - פרק מא פסוק טז

כז הנביא שואל **לִמָּה תֹאמַר יַעֲקֹב** הם המון העם **וַתִּדְבֹר יִשְׂרָאֵל** הם הגדולים וראשי העם (מלבי"ם)
נִסְתָּרָה דְרָפְלִי מִיְהוָה שה' עזבני בגלות ואינו משגיח עלי **וּמֵאַלֹהֵי [א] מְשַׁפְּטֵי יַעֲבֹר** ומשפטי שהיה
 לי כלפי הגוים עבר ממנו ולא שפט אותם (רד"ק): **כֹּחַ הַלּוֹא יִדְעֶתָ [ב]** הרי תוכל להשכיל מדעתך **אִם-לֹא שָׁמַעְתָּ**
 מהמורה, הרי **אֱלֹהֵי עוֹלָם יְהוָה** הוא **בּוֹרֵא קַצּוֹת הָאָרֶץ** שברא את הארץ מקצה לקצה **לֹא יִיעָף**
וְלֹא יִיגַע וממשיך לנהל אותם כל רגע ורגע **אֵינְךָ חֹקֵר לְתַבּוּנָתוֹ** ואין אנחנו יכולים לחקור ולדעת את חכמתו, וא"כ
 ודאי שלא הסיר השגחתו מכם (רד"ק): **כֹּחַ נִתְּנָה לַיַּעֲקֹב פֶּחַ [ג]** יבא הזמן ויתן הקב"ה כח לישראל שהם עייפים ויגעים מהגלות
וְלֵאמֹן אֲוֹנִים ולישראל שהם חלשים מאוד בגלות **עֲצָמָה יִרְבֶּה** יתן להם כח גדול ותעצומות לצאת מהגלות (ע"פ רד"ק):
לְוַיַּעֲפוּ נְעָרִים [ד] וַיִּגְעוּ רשעי אומות העולם שמוסיפים כח כנערים יתעייפו ויפסק כוחם [בהגיע זמן הגאולה] **וּבַחֹרִים**
כָּשׁוּל יִפְשְׁלוּ ואתם רשעים שהם חזקים כבחורים כשירצה האל לא יועיל להם כוחם (רד"ק): **לֹא וְקוֹי יְהוָה יַחְלִיפוּ**
כֹּחַ עם ישראל הבושתים בה' ומקוים לישועתו יתחדשו בכוחות גדולים ויזכו לכח חדש בכל עת **יַעֲלוּ אֲבָר כְּנִשְׂרִים** יגדלו
 כנף כנשרים למהר לעוף לארצם [כי הנשר יעלה לעשר שנים גבוה מאוד ומחום השמש נופל לים ומחליף את הנוצות שלו וכך הסדר עד מאה
 שנה ואח"כ מת כך עם ישראל תמיד יתחדשו] **יְרוּצוּ וְלֹא יִיגְעוּ** ירוצו לארצם ולא יתעייפו בדרך **יִלְכוּ וְלֹא יִיעֲפוּ**
 וגם כי ילכו וילכו לא יתעייפו כלל (רד"ק):

מֵאֵ הַחֲרִישׁוּ אֱלֹהֵי אֲמִים [ה] שתקו והאזינו אלי יושבי האיים **וְלְאֲמִים יַחְלִיפוּ כֹחַ** יתאמצו בטענות

עיונים והארות

ירבה אותם שלא ישרו אע"פ שיעפו בתורה מחמת החטא.
ד. וקראם נערים - כי נער ישראל ואוהבהו שידון אותם כנערים הנה בעתה קוי ה' - ישראל ע"י התשובה יחליפו כח דמלבד הזכויות שלהם הם מחליפים כוחות שהזדונות יהיו כזכויות. וגם מצות עשה יתעלו מן העשייה עד האצילות וגם יתקדשו עד שלא ירגישו בטורח עסק התורה והמצוות - וירוצו לדבר מצוה ולא ייגעו.
וקוי ה' יחליפו כח - תאני ר' נהוראי אומר, מניח אני כל אומניות שבעולם ואלמד את בני תורה, שכל האומניות שבעולם עומדות לו לאדם בשעת ילדותו, ולעת זקנתו מת ומוטל ברעב, אבל תורה עומדת לו לאדם בימי ילדותו, ונותנת לו אחרית ותקוה לעת זקנתו, בילדותו מהו אומר, וקוי ה' יחליפו כח, ובזקנתו מהו אומר, עוד ינובון בשיבה (קדושין פ"ב).
דבר אחר זה יעקב, בשעה שעבר את מעבר יבוק נזדווג לו מלאך שהוא שלישו של עולם, שנאמר וגויתו כתרשיש, ולא יכול לו, ונטלו ורפסו תחתיו, שנאמר ויאבק איש עמו (ילק"ש).
ה. בא ללמד חיוב הרעות והעזרה זה לזה - יסוד שעליו עומד העולם.

א. בזמן הגלות תקצר רוחם של ישראל בגלל הצרות ואורך הגלות, ויחשבו ששם הוי"ה - מידת הרחמים נסתלק מהם ח"ו ונידונים בדין שהוא סוד אלוקים. ומאלהי - אותיות אלקים. והנביא בא לנחם אותם ואומר שהצרות באות לתיקון כאדם חולה ששותה סם מר אך זה סם חיים כי יתרפה בו.
ב. הלוא ידעת - תדע לך ששם הוי"ה - רחמים תמיד ממתק הדין שהוא סוד שם אלקים, אלקי עולם הוי"ה-ה בורא קצות הארץ. אלקים רמוז במילוי אותיות הארץ - ה"א אל"ף רי"ש צד"י. המילוי עולה תל"ה כמנין חמש פעמים אלקים שהם סוד ה"ג עם ה' אותיות השורש. ותיבת בור"א - הוא שם הוי"ה - בהירות רחמים - ממתק אותו.
ג. נותן ליעף כח - כח כינוי לתשובה כי הבינה נקראת כח ותשובה עילאה הוא בנינה. התשובה לא ניתנה אלא לישראל ובה עושים חיל גדול שהעונות נחשבות לזכויות.
נותן ליעף כח - לעם ישראל שהוא יעף בתורה ונושא עליו לימוד עול תורה ללמוד ובכח זה זוכים לתשובה משא"כ באומות העולם.
ולאין אונים - ישראל שהם שפלים וענוים. עצמה ירבה - ר"ל איברים פנימיים מח לב וכליות שהמכה בהם היא קשה,

נגדי וכי יוכלו להשיבני **יְגִשׁוּ** למשפט וישמעו דברי **אָז יִדְבְּרוּ** ואז ידברו אם יש להם בכלל יותר טענות **יִתְּרוּ** אני והם **לְמִשְׁפַּט נִקְרְבָה** להוכיח אותם על פניהם ויראו איך שאני מציל את עמי (רד"ק): **מִי הָעִיר מִמְּזִיחַ [ו] מִי** עורר את אברהם אבינו שבא ממזרח לעזוב ארצו ומולדתו ולמאוס באלילי ארצו **צָדֵק יִקְרָאָהוּ לְרִגְלוֹ** להיות נודד ממקום למקום ברגלו, לקרוא ליושבי תבל לעבוד את ה', ולעשות צדק ומשפט **יִתֵּן לְפָנָיו גּוֹיִם וּמַלְכִים יִרְדּוּ** מי הוא אשר יתן לפני אברהם את הגוים והמלכים והשליטו על המלכים כי כולם נכנעו לפניו **יִתֵּן כַּעֲפָר חֲרָבוֹ [ו] בחרבו יפיל חללים רבים**

עיונים והארות

למשפט נקרבה" כלומר שיתקרבו כל האומות יחד, ואז נראה כי משה אמת ותורתו אמת, כי כולם יודו שהדת הישראלית היא האמיתית והטובה מכל הדתות (פתח השער).

ו. **ואז** אומר להם תביטו על אברהם אע"ה שיצא להלחם בעד זולתו והקב"ה עמד לימינו ועזרו. כי מי נתן בכם הכח הלא הוא האל יתברך קורא הדורות מראש.

ז. **יתן כעפר חרבו**. מסופר בתלמוד: יהודי ארץ ישראל רצו לשלוח מתנה אל מלך רומא. והחליטו לשלוח את המתנה ביד נחום איש גם זו המלומד בנסים. וכן היה ששלחו בידו קופסה מלאה אבנים טובות ומרגליות. בדרכו לרומא נזדמן לו באחד הלילות ללון באכסניה אחת של גוי. בלילה קמו בעלי האכסניה גנבו לו את כל מה שהיה בקופסה, ומילאו את הקופסה בעפר.

בבקר כשראה שהארגז מלא עפר, אמר: "גם זו לטובה", והמשיך בדרכו עד שהגיע לארמון המלך. כשהגיש למלך את הקופסה ראה המלך שיש בתוכה עפר, כעס המלך מאד ואמר היהודים משטים ומורדים בי. הוציא צו להשמיד את כל היהודים חלילה. נחום אמר כדרכו בקדש: "גם זו לטובה".

בא אליהו הנביא לפני המלך ונדמה לו כאחד משריו, ואמר למלך: יתכן שזה העפר הוא מהעפר של אברהם אבינו, שכאשר היה זורק ממנו על שונאיו, נהפך העפר לחרבות ולצורים וכמו שכתוב: "יתן כעפר חרבו כקש נדף קשתו". היתה למלך מדינה אחת שלא היה יכול לכובשה, לקחו מהעפר והשליכוהו על אויבי המדינה, והעפר הפך לחיצים וחרבות והצליחו לכובשה.

בשהגיעה הידיעה המשמחת למלך רומא, שלח והביא את נחום, הכניסו לבית גנזיו וצוה למלאות את קופסתו באבנים טובות ומרגליות, ושלח אותו לביתו בכבוד גדול.

בדרכו חזרה לארץ ישראל, שוב לן נחום באותה אכסניה שגזלו משם את רכושו, וסיפר לבעלי האכסניה את הקורות אותו. כששמעו בעלי האכסניה הרשעים את סיפורו המופלא שקרה עם העפר שהניחו בקופסתו, סתרו את ביתם, אספו את העפר ומילאו בו ארגזים. הובילו אותם לארמון המלך והגישום לפני המלך, ואמרו לו: זהו מן העפר שנחום הביא לפניך.

שלח המלך את עבדיו שיבדקו את העפר, וכאשר התברר שעפר זה הועיל להם כלום אלא כשאר עפר הארץ, הרגו את בעלי האכסניה (תענית כא.).

החרישו אלי איים - הם איברים של האדם כי הם איומים בפעולתם ויש אברים הנקראים לאומים שהם מושלים ושרים מצד הפעולות. לכן משתיק את האיברים האיומים ומחליף כח האיברים המושלים.

יחליפו - יכרתו את כח פעולתם שלא תתנו עזר לאיברים **האיומים** - ואז יקרבו למשפט לומר למה אני חייב לעסוק ולטרוח בשביל שאר האיברים.

החרישו אלי איים. הנביא כאן מדבר על מה שיש לטעון נגד האומה הישראלית על אורך-הגלות, וכל האומות הם במעלה העליונה, ואנחנו בני ישראל שפלים ונבזים, ולכן הם אומרים כי ה' בחר בהם ובתורתם, והחליף אותנו תמורתם חלילה. ובאמת נגד אומה אחת אין לנו במה לנצחה על טענתה שהנביא שלה ביטל תורת משה. אבל לכשיתקבצו כל האומות יחדיו, יש לנו ראיה מוכרחת מהם בעצמם שתורתנו לא נתחלפה חלילה.

והענין יובן על פי משל: מלך אחד ביקש אומן וצייר שיצייר את תמונתו, והמלך אמר שהצייר הגדול ביותר שיצליח לצייר במדוייק את תמונתו, הוא יהיה ראש וראשון במלאכה ויקבל על כך תעודת כבוד. והנה נקבצו אל המלך ציירים רבים, וציוה המלך שכל אחד יצייר איזה ציור נפלא, ולאחר מכן יביאו את הציור לפני המלך, ואת אשר יבחר בו יקריב אליו להיות הראש והראשון.

לאחר זמן מסויים באו כל הציירים אל המלך, וכל אחד ציורו בידו, וכל אחד התפאר לפני המלך כי הוא מצטיין במלאכתו יותר מחבירו. אמר להם המלך לכו עתה לדרככם, וביום המיועד אשלח אחריכם לבחור מכם מי הוא הראש והראשון. הלכו הם לדרכם, וכל אחד חשב בלבו, כי בודאי יבחר בו המלך לצייר את תמונתו, כי מי הוא האומן היותר גדול ממנו?

לאחר מכן עשה המלך בערמה, ושלח לקרוא לאחד מהציירים ואמר לו: ידוע תדע כי מלאכתך מצאה חן בעיני עד להפליא, ואתה תהיה הראש והראשון לעשות מלאכתך, אך אבקש ממך שתגיד לי את האמת מי יוכל להיות השני לך. השיב לו הצייר: האמת אגיד לך כי הצייר פלוני הוא איש אומן במלאכתו, והוא ראוי להיות שני לי. שמע המלך את דבריו ואמר לו שיכול ללכת לדרכו וכן עשה המלך לכל הציירים שקרא לכל אחד ואחד, ושאל לכל אחד מי יוכל להיות שני לו, וכולם הצביעו על אותו צייר נפלא שהוא אומן נפלא במלאכתו, ומזה הבין המלך שאותו הצייר הוא המובחר מכולם, ובחר אותו שהוא יצייר את תמונתו.

והנמשל, על דרך זה אומר הנביא: "עשו אז ידברו יחדיו

כעפר **פְּקֹשׁ נִדְרָךְ קִשְׁתּוֹ** ובקשתו כתש את אויביו ונפלו לפניו כקש נדף (רד"ק): **יִרְדְּפֶם יַעֲבֹר שְׁלוֹם** רדף אברהם אחרי המלכים ועבר בשלום, כי לא מת במלחמה אחד מאנשיו **אַרְחַ בְּרַגְלָיו לֹא יָבֹא** ועבר בדרך שלא דרך בה מעולם ובכל זאת הצליח על אויביו ולא קרה לו שום מקרה רע (רש"י ורד"ק): **מִי־פָעַל וְעָשָׂה** מי הוא שפעל ועשה את זאת, הלא הוא ה' **קָרָא הַדְּרוֹת מִרְאֵשׁ** שקורא ואומר מראש מה יהיה בסוף הדורות [ח] **אֲנִי יְהוָה רִאשׁוֹן** להפליא פלא ולעזור לכל הדורות שעברו **וְאֶת־אֲחֵרִיִּים אֲנִי־הוּא** ולדורות האחרונים אני יהיה ג"כ לעזר ולהושיע (רש"י): **הֲ רָאוּ אֵיִם וַיִּירָאוּ** [ט] ראו יושבי האיים את אשר עשיתי לאברהם ופחדו, וגם היושבים ב **קְצוֹת הָאָרֶץ יַחֲרְדוּ** פחדו **קָרְבוּ וַיִּאֲתִיּוֹן** ויתקרבו ובאו אצל אברהם (רד"ק) ובכל זאת: **וְאִישׁ אֶת־רַעְהוּ יַעֲזֹרוּ** ואפילו שראו את פלאות ה' בימי אברהם בכל זאת עזרו אחד לשני לעשות פסילים **וְלֹאֲחֵיו יֹאמְרוּ חֲזָק** בעשיית הפסילים (רש"י): **וַיִּחֲזַק** בדבריו **חָרַשׁ** העצים העושה פסל **אֶת־צִרְף** [י] להיות זריז בצורפות לצורך הפסילים **מִחֲלִיק פְּטִישׁ** המכה בפטיש קטן להחליק את הטסין בתחילת הרדוד **אֶת־הַוֹּלֵם פָּעַם** להלום וליישר את הטסין ביותר ובחזק רב **אָמַר לְדַבֵּק** כאשר ידביק את הטסין על הפסל ויאמר הנה **טוֹב הוּא וַיִּחֲזַקְהוּ בְּמִסְמְרִים לֹא יָמוּט** למען לא יפדר (רד"ק): **ח** אמנם **וְאֵתְּהָ יִשְׂרָאֵל** אינך כמותם, כי **עַבְדִּי יַעֲקֹב** אתה **אֲשֶׁר בְּחַרְתִּיךָ** לי לעם, לפי שאתה **זֶרַע אַבְרָהָם אֲהַבִּי** [יא] שהיה דבק בי מאוד (רד"ק): **ט** **אֲשֶׁר הִחֲזַקְתִּיךָ** אחזיק אותך ואוציאך מהגלות **מִקְצוֹת**

עיונים והארות

בגמילות חסד - איש את רעהו יעזרו - ולאחיו יאמר חזק שיחזק לבו שלא יבוש אלא יחשוב שהטובה מגיעה לו מצד מעשיו.

ראו איים ויראו - ר' ברכיה אמר מה איים הללו מסויימים בים, כך היו אברהם ושם מסויימים בעולם, ויראו, זה נתיירא מזה וזה נתיירא מזה, זה נתיירא מזה תאמר שיש בלבו עלי על שהרגתי את בניו, וזה נתיירא מזה, תאמר שיש בלבו עלי על שהעמדתי רשעים. איש את רעהו יעזרו, זה עוזר את זה בברכות, שנאמר ויברכהו ויאמר ברוך אברם לא-ל עליון, וזה עוזר את זה במתנות, שנאמר ויתן לו מעשר מכל (ב"ר מ"ד).

י **ויחזק חרש** - זה שם שהיה חרש ועשה את התיבה, את צורף זה אברהם, שנצרך בתוך כבשן האש, מחליק פטיש שהחליק פטישו והלם את כל באי עולם פעם אחת. אומר לדבק טוב הוא, אלו עובדי אלילים שאומרים מוטב לדבק באלוהו של אברהם ולא לדבק באלילים של נמרוז. ויחזקהו במסמרים, ויחזק אברהם את שם במצות ובמעשים טובים ולא ימוט אברהם (ב"ר ס"ה).

יא **ואתה ישראל עבדי**, יעקב אשר בחרתיך זרע אברהם אוהבי - ידוע שאחרי שאברהם אבינו נקרא אברהם במקום אברם - הקפיד הקב"ה לא לקוראו אברם, ואילו יעקב אע"פ שנקרא ישראל קראו שוב יעקב, מדוע? כי אברהם נקרא אברם ע"י אביו תרח בזמן גיטתו (שהיה גוי) אבל יעקב קראו אביו יצחק שהוא קדוש לאלוהיו, לכן אומר ישראל עבדי יעקב.

ח **קורא** הדורות מראש - רבי סימון אומר זימן לדור החייב שיבאו ישראל ויפרעו מהם, שנאמר "כמעשה ארץ מצרים" וגו' (תו"כ).

קורא הדורות מראש - אלו זכו הדורות היה הקב"ה קורא שמונתם, כשם שקרא לאדם ולחיה. וכן אתה מוצא כשהיה הקב"ה רואה צדיק נולד, הוא בכבודו היה קורא שמו, קרא לאברהם והיה שמך אברהם. ומשמו היו יודעים טיבו ומעשיו. אמרו רבותינו, כשהיה רבי מאיר רואה אדם היה למד שמו, ומשמו היה יודע את מעשיו, (תנחומא, וראה שם מעשה בר' מאיר, ישעיה תמ"ח).

אני ה' ראשון ואת אחרונים אני הוא - אם תכפול אותיות הוי-ה תמיד התוצאה תהיה בה האות שוב:

י' פעמים י' = 100 ק'. י' עשרות.

ח' פעמים ה' = כ"ה. ה' בסוף.

ו' פעמים ו' = לו. ו' בסוף.

ה' פעמים ה' = כ"ה. כנ"ל.

ט **ראו** איים ויראו - הצדיקים נקראים איים שהם כמו איים שנדחים המים מעליהם ותראה היבשה, כן הצדיקים נצחים המים הזדונים של היצה"ר מעליהם. וכן יקראו קצות הארץ ע"ש הענווה שבהם. על כן כמו מידיתי אשר נהגתי עמכם לעזרכם להתגבר על היצה"ר ותרגישו שאתם בכוחכם התגברתם עליו

הָאָרֶץ וּמֵאֲצִילֶיהָ [יב] ומגדולי הארץ והשליטים בה קָרָאתִיךָ שתצא מרשותם ולא יהיה בהם כח לעצור אותך (רד"ק)

וְאָמַר לְךָ עַבְדֵי-אֱתָהּ מֵאִזּוּ וּמֵעוֹלָם בְּחַרְתִּיךָ וְלֹא מֵאֲסֹתֶיךָ ואפילו שיש לך הרבה עוונות ופשעים:

אֶל-תִּירָא אֶל תַּפְחַד כִּי עִמָּךְ-אָנֹכִי [יג] בכל מקום שאתה נמצא אֶל-תִּשְׁתַּע אל ימס לבך ואל תסור מעלי

כִּי-אָנֹכִי אֵלֶיךָ כִּמְאֹז כֵּן עֵתָה אֲמַצְתִּיךָ חזקתי אותך ונתתי לך אומץ **אֶף-עֲזַרְתִּיךָ** בימים קודמים

אֶף-תִּמְכַּתִּיךָ בהיותך ביד האויב **בַּיָּמִין צִדְקִי** וכל זה בצדקה לא בגמול (מ"ד): **יֵא הֵן יִבְשׁוּ וְיִכְלָמוּ**

[הם יבשו בעצמם, ויכלמו מאחרים (מלבי"ם)] **כָּל הַנִּנְחָרִים** המתגרים והכועסים **בְּךָ [יד] יִהְיוּ כְּאֵין** ככלום **וְיֵאבְדוּ**

אֲנָשֵׁי רִיבְךָ המריבים עמך (מצודות): **יִבְתְּבַקְשִׁם וְלֹא תִמְצָאֵם [טו]** אפילו תחפשם לא תמצא את **אֲנָשֵׁי**

מִצַּתְךָ האנשים הרבים עמך, וכן **יִהְיוּ כְּאֵין וּכְאֶפֶס אֲנָשֵׁי מְלַחְמְתְּךָ** האנשים שעושים עמך מלחמה

כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִחֲזִיק יְמִינֶךָ [טז] אוֹחֶז יְמִינְךָ לְבַל תִּפּוֹל, וכיון שאני הוא **הָאָמַר**

לְךָ אֶל-תִּירָא לכן תהיה חזק ובטוח ואל תפחד (רד"ק ומ"ד) **אֲנִי עֲזַרְתִּיךָ** וגם עתה אעזור לך: **יֵד אֶל-תִּירָאִי**

תּוֹלַעַת יַעֲקֹב [יז] עֲדַת יַעֲקֹב החלושה [תולעת שאין כוחה אלא בפה כך ישראל כוחם בפה] (רש"י) **מִתִּי** אנשי (רד"ק)

יִשְׂרָאֵל שמיסרים עצמם על קד"ה כאילו הם מתים **אֲנִי עֲזַרְתִּיךָ נְאֻם-יְהוָה** לכן ממי תפחדו, אין שום פחד

וְגֵאֲלֶךָ מאז, כי אני **קָדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל: טו הִנֵּה שְׂמֹתֶיךָ לְמוֹרָג חָרוֹץ חָדָשׁ** בני ישראל כשיצאו

מהגלות שמתי אותם כדמיון כלי דישה שיש בו חידודי ברזל **בְּעַל פִּיפְיּוֹת** שיש בו פינות וחידודים רבים **תְּדוֹשׁ הָרִים**

וְתִדְּק ותכלה ותסיר מלכי הגוים ושריהם (רד"ק) עד שכולם יהיו דקים כחול הדק ויכלו (מלבי"ם) **וְגִבְעוֹת** ועבדיהם של מלכי הגוים

כַּמִּץ תְּשִׁים כפסולת התבואה תשימם (מ"ד): **טז תִּזְרַם** תפזר את האויבים **וְרוּחַ תִּשָּׂאֵם [יח]** מאליהם לגהינם

עיונים והארות

יב. ומספרים לשון הרע כמו אחיתופל ודואג. את אלה בעלי הריב הקב"ה מאבד אותם מהר, אבל אלה המחרחרים לא יאבדם מהר כדי שיתביישו קודם ויראו שלא עלתה בידם.

טו. ואם תאמר למה לא יאבדם כולם, אומר אל תפחד מזה כי מרוב הבושה שלהם תבקשם ולא תאמצם.

טז. כי אני ה' אלקיך מחזיק ימינך - יש הבדל בין הבטחה של בשר ודם שאפילו אומר "אל תירא" אין זה מועיל, אבל הקב"ה כשאומר אל תירא דיבורו יתברך הוי מעשה.

יז. אל תיראי תועלת יעקב - שלא תחשבי שגאולה זו כשאר הגאולות ע"י שלום, אלא אני עזרתך נאום ה' - וזה בטוח במהרה בימינו אמן.

יח. תזרם - החטין והקש והתבן מדיינים אלו עם אלו, החטים אומרים בשבילנו נזרעה השדה, והתבן אומרים בשבילנו נזרעה השדה, אמרו החטים תבוא השעה ואתם רואים בשביל מי נזרעה השדה, כיון שהגיע עונת הגורן התחיל בעל השדה נוטל את הקש ושורפו, את התבן ומשליכו, והחטים מעמידן

יב. אשר החזקתיך מקצות הארץ - נראה לרמוז על הגאולה העתידה תהיה באות צד"י דמנצפ"ך ופירש רבנו שמשון מאסטורפולי מכנף הארץ שמענו צבי לצדיק, וחזוקו של יעקב אע"ה העיקרי יהיה בגאולה האחרונה שהיא מן אות צד"י דמנצפ"ך. ולזה אמר אשר החזקתיך מקצות הארץ - תיבת ארץ שהוא אות צד"י דמנצפ"ך.

יג. אל תירא כי עמך אני - יעקב בלא וא"ו גי' קפ"ב כמנין שני שלובים הויה - אדנות ואדנות -הויה שמכוונים בקדיש ובברכות, כי עמך אני, שרמזתי שמות קדושים בשמן ממש.

אל תשת ע - אל תשת - ע' 70 אומות ושבעים שריהם שעתידים שתבטל שלוטתם. או ע' ד"עור" עקב חטא אדם הראשון במקום "אור". ולעתיד תחזור עטרה ליושנה להיות כתנות עור אמצתיך, אף עזבתיך, אף תמכתך, שלוש פעמים וזה סימן שגם מהרביעית אגאל אתכם.

יד. הן יבשו ויכלמו כל הנחרים בך - מלבד אנשי הריב שמריבים זה עם זה, יש שועלים קטנים מחבלים כרמים המחרחרים ריב

וּסְעַרְתָּ תְּפִיזִים אֹתָם לְכָל עֵבֶר וְאַתָּה תִּגְיֵל בְּיַהֲזָהּ בִּישׁוּעַת ה' בְּקָדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל
תְּתַהַלֵּל תתפאר בעצמך במה שתלית בטחונך בה' קדוש ישראל (מ"ה):

שאלות ברש"י על הפרשה

- א. הסבר: לך לך.
.....תשובה
- ב. הסבר: ואעשך לגוי גדול.
.....תשובה
- ג. הסבר: ואברכך.
.....תשובה
- ד. הסבר: והיה ברכה.
.....תשובה
- ה. למה כתוב: מארצך? והרי כבר יצא משם עם אביו ובא עד לחרן!
.....תשובה
- ו. הסבר: ואת הנפש אשר עשו בחרן.
.....תשובה
- ז. למה עבר אברהם בארץ עד מקום שכם?
.....תשובה
- ח. ויבן שם מזבח לה' הנראה אליו - על מה בנה אברהם מזבח?
.....תשובה
- ט. מדוע כתוב אהלה ולא אהלו?
.....תשובה
- י. על מה בנה עוד מזבח?
.....תשובה
- י"א. הסבר: ויהי רעב בארץ.
.....תשובה
- י"ב. הסבר: הנה נא ידעתי כי אשה יפת מראה את.
.....תשובה
- י"ג. למה כתוב: ויהי כבוא אברם מצרימה ולא כתוב: כבואם?
.....תשובה
- י"ד. באיזו מכה נגע ה' את פרעה ואת ביתו?
.....תשובה
- ט"ו. מה פירוש על דבר שרי?
.....תשובה
- ט"ז. למה כתוב ויעל אברם ממצרים.....הנגבה (דרום)? והרי מי שהולך ממצרים לישראל עולה צפונה כי מצרים בדרומה של א"י!
.....תשובה
- י"ז. מה פירוש וילך למסעיו?
.....תשובה
- י"ח. הסבר: ולא נשא אותם הארץ לשבת יחדיו.

עיונים והארות

כרי, והתחילו הכל מנשקין אתן. כך ישראל ועו"א מדיינים, השעה ואתם רואים בשביל מי נברא העולם, שנאמר תזרם ועו"א אומרים בשבילנו נברא העולם. אומרים ישראל תבא ורוח תשאם וגו' ואתה תגיל בה'. (ב"ר ס"ג).

- תשובה.....
- י"ט. מה היה הריב בין רועי אברם ובין רועי לוט?
- תשובה.....
- כ'. מה פירוש: כי כולה משקה?
- תשובה.....
- כ"א. מה פירוש ויסע לוט מקדם?
- תשובה.....
- כ"ב. הסבר: ואנשי סדום רעים וחטאים לה' מאוד.
- תשובה.....
- כ"ג. מי הוא אמרפל?
- תשובה.....
- כ"ד. הסבר: שמות המלכים: ברע, ברשע, שנאב, שמאבר, בלע.
- תשובה.....
- כ"ה. ויבוא הפליט: מי הוא הפליט ומה היה עניינו?
- תשובה.....
- כ"ו. הסבר: וירק את חניכיו ילידי ביתו שמונה עשר ושלש מאות.
- תשובה.....
- כ"ז. למה רדף רק עד דן?
- תשובה.....
- כ"ח. היכן זה עד חובה?
- תשובה.....
- כ"ט. עמק המלך - איזה מלך?
- תשובה.....
- ל'. מי הוא מלכי צדק?
- תשובה.....
- ל"א. מה פירוש: דמשק אליעזר?
- תשובה.....
- ל"ב. הסבר: ויוצא אותו החוצה.
- תשובה.....
- ל"ג. למה רומזת: עגלה משולשת?
- תשובה.....
- ל"ד. למה רומזת עז משולשת?
- תשובה.....
- ל"ה. למה רומז איל משולש?
- תשובה.....
- ל"ו. ועבדום ועינו אותם ארבע מאות שנה - הסבר החשבון.
- תשובה.....
- ל"ז. מהיכן לומדים שתרח עשה תשובה?
- תשובה.....
- ל"ח. למה כתוב לזרעך נתתי ולא כתוב אתן?
- תשובה.....
- ל"ט. מי היתה הגר השפחה המצרית?
- תשובה.....